

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

**GÖÇ OLGUSUNUN SOSYAL VE DİNSEL YAŞAMA ETKİSİ
-KONYA EREĞLİ ÖRNEĞİ-**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal ANIK

Ankara-2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

**GÖÇ OLGUSUNUN SOSYAL VE DİNSEL YAŞAMA ETKİSİ
-KONYA EREĞLİ ÖRNEĞİ-**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal ANIK

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU**

Ankara-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

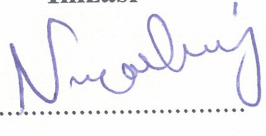
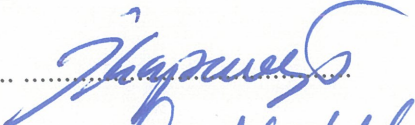
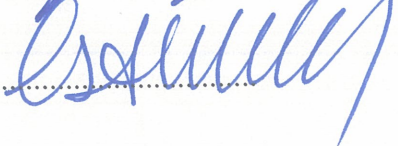
Hilal Anık

GÖÇ OLGUSUNUN SOSYAL VE DİNSEL YAŞAMA ETKİSİ
-KONYA EREĞLİ ÖRNEĞİ-

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
Prof. Dr. Niyazi Akçür	
Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu	
Doc. Dr. Erdal Aksoy	

Tez Sınavı Tarihi: 24.05.2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Hilal Anık

28.05.2019

3.28

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
TABLOLAR LİSTESİ	V
ÖNSÖZ	XIV
KISALTMALAR.....	XVI
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ.....	1
2. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	2
4. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	3
5. HİPOTEZLER	4
6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
6.1. Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri	7
6.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	8
6.3. Veri Toplama Aracının Geçerliliği ve Güvenirliği.....	9
6.4. Verilerin Analizi	13
BİRİNCİ BÖLÜM.....	15
KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE	15
1. GÖÇ	15
1.1. Göçmen	17
1.2. Göç Kuramları	18
1.1.1. Ravenstein’ın Göç Kanunları	19
1.1.2. Stouffer’in Kesişen Fırsatlar Kuramı	20
1.1.3. İtme-Çekme Kuramı.....	21
1.1.4. Ekonomik Temelli Göç Kuramları.....	23
1.1.5. Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı)	24
1.3. Göç Tipleri.....	26
1.2.1. Petersen’in Göç Tipleri	26
1.2.2. İç Göç ve Dış Göç	28
1.4. Göçe Neden Olan Etkenler	34
1.5. Göç Sonuçları	40
2. DİN	44
2.1. Din Tanımları	45
2.2. Dindarlık.....	49

2.3. Dindarlığın Boyutları.....	50
2.4. Dini Tecrübenin İfade Şekilleri	52
2.4.1. Teorik Anlatım	52
2.4.2. Pratik Anlatımı	53
2.4.3. Sosyolojik Anlatım.....	54
2.4.4. Ahlaki Anlatım	54
3. DİN VE GÖÇ İLİŞKİSİ	55
4.1. İlçenin Tarihçesi	60
4.2. Coğrafi Yapısı ve Ulaşım	61
4.3. Ekonomik Yapısı	62
4.4. Nüfus Yapısı	64
4.5. Eğitim Durumu	66
4.6. Dini Kurumlar.....	67
İKİNCİ BÖLÜM	69
EREĞLİ'YE GÖÇÜN DİNİ VE SOSYAL HAYATA ETKİSİ ARAŞTIRMA	
BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	69
1. ÖRNEKLEMİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	69
1.1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	69
1.2. Örneklem Grubunun Yaşa Göre Dağılımı.....	70
1.3. Örneklem Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	70
1.4. Örneklem Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	71
1.5. Örneklem Grubunun Meslek Durumu.....	72
1.6. Örneklem Grubunun Medeni Durumu	73
1.7. Örneklem Grubunun Çocuk Sayısına Göre Dağılımı.....	73
1.8. Örneklem Grubunun Ereğli'de İkamet Ettiği Süreye Göre Dağılımı.....	74
1.9. Örneklem Grubunun Göç Etmeden Önce Yaşadığı Yere Göre Dağılımı	75
1.10. Örneklem Grubunun Göç Etme Nedenine Göre Dağılımı	75
1.11. Örneklem Grubunun Ereğli'yi Tercih Etme Nedenine Göre Dağılımı	76
1.12. Örneklem Grubunun Ereğli'den Ayrılma Durumlarına Göre Dağılımı	77
1.13. Örneklem Grubunun Ereğli'den Ayrılma Sebeplerine Göre Dağılımı.....	77
1.14. Komşuluk İlişkilerine Göre Dağılımı	78
2. DİNİN İNANÇ BOYUTUNA DAİR BULGULAR	78
2.1. Cinsiyet ve Dinin İnanç Boyutu	79
2.2. Doğum Yeri ve Dinin İnanç Boyutu	80
2.3. Ereğli'den Ayrılma Durumu ve Dinin İnanç Boyutu	82

2.4. Ereğli'ye Göç Etme Sebebi ve Dinin İnanç Boyutu.....	84
2.5. Göç Nedeni ve Dinin İnanç Boyutu	86
2.6. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yer ve Dinin İnanç Boyutu.....	88
2.7. Ereğli'de Geçirilen Süre ve Dinin İnanç Boyutu	89
2.8. Yaş Durumu ve Dinin İnanç Boyutu	91
3. HALK İNANIŞLARINA YÖNELİK BULGULAR.....	93
3.1. Cinsiyet ve Halk İnanışları	94
3.2. Doğum Yeri ve Halk İnanışları	95
3.3. Ereğli'den Ayrılma Durumu ve Halk İnanışları.....	96
3.4. Ereğli'ye Göç Etme Sebebi ve Halk İnanışları.....	98
3.5. Göç Nedeni ve Halk İnanışları	100
3.6. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yer ve Halk İnanışları.....	102
3.7. Ereğli'de Geçirilen Süre ve Halk İnanışları	104
3.8. Yaş Durumu ve Halk İnanışları.....	106
4. DİNİN İBADET BOYUTUNA YÖNELİK BULGULAR	109
4.1. Cinsiyet ve Dinin İbadet Boyutu	109
4.2. Doğum Yeri ve Dinin İbadet Boyutu	110
4.3. Ereğli'den Ayrılma Durumu ve Dinin İbadet Boyutu.....	112
4.4. Ereğli'ye Göç Etme Sebebi ve Dinin İbadet Boyutu.....	114
4.5. Göç Nedeni ve Dinin İbadet Boyutu	117
4.6. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yer ve Dinin İbadet Boyutu.....	119
4.7. Ereğli'de Geçirilen Süre ve Dinin İbadet Boyutu	120
4.8. Yaş Durumu ve Dinin İbadet Boyutu	123
5. DİNİN AHLAK BOYUTUNA YÖNELİK BULGULAR	125
5.1. Cinsiyet ve Dinin Ahlak Boyutu	125
5.2. Doğum Yeri ve Dinin Ahlak Boyutu.....	126
5.3. Ereğli'den Ayrılma Durumu ve Dinin Ahlak Boyutu	128
5.4. Ereğli'ye Göç Etme Sebebi ve Dinin Ahlak Boyutu.....	130
5.5. Göç Nedeni ve Dinin Ahlak Boyutu	132
5.6. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yer ve Dinin Ahlak Boyutu.....	134
5.7. Ereğli'de Geçirilen Süre ve Dinin Ahlak Boyutu.....	136
5.8. Yaş Durumu ve Dinin Ahlak Boyutu	138
6. DİNİN BİLGİ BOYUTUNA DAİR BULGULAR	141
DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	145
KAYNAKÇA.....	156

EKLER	160
EK 1: ANKET FORMU	160
EK-2 DOĞUM YERİ VE CİNSİYETE GÖRE EREĞLİ NÜFUSU	164
ÖZET	168
ABSTRACT	169

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi	9
Tablo 2. Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi	10
Tablo 3. Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi	10
Tablo 4. Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi	11
Tablo 5. Göç Öncesi Halk İnanışlarına Yönelik Faktör Analizi.....	11
Tablo 6. Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeği	11
Tablo 7. Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi	12
Tablo 8. Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi	13
Tablo 9. Türkiye'nin 1950 Sonrası On Yıllık Dönemlerde Kırsal ve Kentsel Nüfus Miktarları-TÜİK Raporu.....	31
Tablo 10. “İllerin 1995-2000 Dönemi Net Göç Hızına Göre Sıralanışı, 1975- 2000” Raporundan Edinilen TÜİK Verileri	33
Tablo 11. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Ereğli’de İkamet Edip Farklı Bir İlin Nüfusuna Kayıtlı Olanların Sayısı	34
Tablo 12. Elazığ’a Göç Edenlerin Göç Etme Nedenleri.....	39
Tablo 13. Mersin’e Göç Edenlerin Göç Etme Nedenleri.....	39
Tablo 14. Ereğli’ye Göç Edenlerin Göç Etme Nedenleri	39
Tablo 15. 1970-2018 Yıllara Göre Şehir ve Köy Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	65
Tablo 16. Ereğli’de Yaşayanların Nüfusa Kayıtlı Olduğu İller.....	65
Tablo 17. Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu	67
Tablo 18. Cinsiyet.....	69
Tablo 19. Yaş Durumu.....	70
Tablo 20. Doğum Yeri	70
Tablo 21. Eğitim Durumu	71
Tablo 22. Meslek Durumu	72
Tablo 23. Medeni Durum.....	73
Tablo 24. Çocuk Sayısı.....	73
Tablo 25. Ereğli’de İkamet Edilen Süre	74
Tablo 26. Göç Öncesinde Yaşanılan Yer.....	75
Tablo 27. Örneklem Grubunun Göç Etme Nedeni	75
Tablo 28. Göç Etmek İçin Ereğli’yi Tercih Etmeniz Sebebi Nedir?	76
Tablo 29. Ereğli’den Başka Bir Yere Yerleşmeyi Düşünür Müsünüz?	77

Tablo 30. Düşünüyorsanız sebebi nedir?	77
Tablo 31. Komşuluk İlişkilerinizi Belirleyen Temel Faktör Nedir?	78
Tablo 32. Cinsiyete Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları	79
Tablo 33. Cinsiyete Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları	79
Tablo 34. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	80
Tablo 35. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	80
Tablo 36. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	81
Tablo 37. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	81
Tablo 38. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Öncesi İnanca Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri	82
Tablo 39. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Öncesi İnanca Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	82
Tablo 40. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Sonrası İnanca Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri	83
Tablo 41. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Sonrası İnanca Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	83
Tablo 42. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	84
Tablo 43. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	84
Tablo 44. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	85
Tablo 45. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	85
Tablo 46. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel istatistikleri	86
Tablo 47. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	86

Tablo 48. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	87
Tablo 49. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	87
Tablo 50. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	88
Tablo 51. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	88
Tablo 52. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	88
Tablo 53. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	89
Tablo 54. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	89
Tablo 55. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	90
Tablo 56. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	90
Tablo 57. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	91
Tablo 58. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	91
Tablo 59. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	92
Tablo 60. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	92
Tablo 61. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	92
Tablo 62. Cinsiyete Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları.....	94
Tablo 63. Cinsiyete Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları.....	94
Tablo 64. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	95

Tablo 65. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	95
Tablo 66. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	96
Tablo 67. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	96
Tablo 68. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri	96
Tablo 69. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	97
Tablo 70. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri	97
Tablo 71. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	98
Tablo 72. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri.....	98
Tablo 73. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	99
Tablo 74. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri.....	99
Tablo 75. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	100
Tablo 76. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	100
Tablo 77. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	101
Tablo 78. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	101
Tablo 79. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	102

Tablo 80. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	102
Tablo 81. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	103
Tablo 82. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	103
Tablo 83. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	103
Tablo 84. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	104
Tablo 85. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	105
Tablo 86. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	105
Tablo 87. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	106
Tablo 88. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	106
Tablo 89. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	107
Tablo 90. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	107
Tablo 91. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	108
Tablo 92. Cinsiyete Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları	109
Tablo 93. Cinsiyete Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları	109
Tablo 94. Doğum Yerine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	110
Tablo 95. Doğum Yerine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları.....	110
Tablo 96. Doğum Yerine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	111

Tablo 97. Doğum Yerine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları.....	111
Tablo 98. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	112
Tablo 99. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları.....	112
Tablo 100. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	113
Tablo 101. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları.....	113
Tablo 102. Ereğli’ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	114
Tablo 103. Ereğli’ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları.....	115
Tablo 104. Ereğli’ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	115
Tablo 105. Ereğli’ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları.....	116
Tablo 106. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	117
Tablo 107. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları.....	117
Tablo 108. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	118
Tablo 109. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları.....	118
Tablo 110. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	119
Tablo 111. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları	119
Tablo 112. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	119
Tablo 113. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları	120

Tablo 114. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	120
Tablo 115. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	121
Tablo 116. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	121
Tablo 117. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	122
Tablo 118. Yaş Değişkenine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	123
Tablo 119. Yaş Değişkenine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	123
Tablo 120. Yaş Değişkenine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	124
Tablo 121. Yaş Değişkenine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	124
Tablo 122. Cinsiyete Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları	125
Tablo 123. Cinsiyete Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Mann Whitney U-Testi Analizi Sonuçları.....	125
Tablo 124. Doğum Yerine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	126
Tablo 125. Doğum Yerine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	126
Tablo 126. Doğum Yerine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	127
Tablo 127. Doğum Yerine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	127
Tablo 128. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	128
Tablo 129. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	128
Tablo 130. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	129

Tablo 131. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	129
Tablo 132. Ereğli’ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	130
Tablo 133. Ereğli’ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	130
Tablo 134. Ereğli’ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	131
Tablo 135. Ereğli’ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	131
Tablo 136. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	132
Tablo 137. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	133
Tablo 138. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	133
Tablo 139. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	134
Tablo 140. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	134
Tablo 141. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	134
Tablo 142. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	135
Tablo 143. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları	135
Tablo 144. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri	136
Tablo 145. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	136
Tablo 146. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	137
Tablo 147. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	137

Tablo 148. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	138
Tablo 149. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	139
Tablo 150. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri.....	139
Tablo 151. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	139
Tablo 152. Dini Bilgi İle İlgili Tutumlar	141
Tablo 153. Kur'an-ı Kerîm Okuyabilme Durumu	142
Tablo 154. Dini Bilgi Düzeyiyle İlgili Tutumlar	143

ÖNSÖZ

Göç, insanlık tarihiyle birlikte var olagelmiş toplumsal bir olgudur. Toplumsal karakteri yönüyle göç, sosyolojide çokça araştırılan konulardan biri olmuştur. İnsanlar, içerisinde bulundukları şartlardan daha iyi durumda olacaklarını düşündükleri bölgelere göç ederler. Göç, ülkeler arasında olabildiği gibi aynı ülke sınırları içerisinde de gerçekleşebilir. Türkiye’de iç göç özellikle 1950’lerde yaşanmıştır. Deprem, iklim, işsizlik, eğitim gibi sebeplerle, bireyler yaşadıkları yerlerden daha rahat imkânlarla ulaşabileceklerini düşündükleri bölgelere göç etmişlerdir. Türkiye’de iç göçün yönü doğudan batıya doğru gerçekleşmiştir.

Göç her zaman isteğe bağlı olarak gerçekleşmez, zaman zaman insanlar göç etmeye zorlanırlar. Göç süreci ister iradi ister zorunlu şekilde cereyan etsin, birey bu süreci sadece mekânsal bir yer değişikliği olarak yaşamaz. Sahip olduğu kültürü ve değerlerini de beraberinde taşır. Göçmene ev sahipliği yapan kültür ile göçmen kültürün göç sonucunda karşılaşmasıyla ortaya çıkan etkileşim, sebepleri ve sonuçları sosyolojik inceleme alanlarından birini oluşturur. Din de kültürle doğrudan ilişkili bir kurumdur. Göç sürecinde tecrübe edilen kültürel etkileşim, bireyin dini tutumunu da etkilemektedir. Buradan hareketle özellikle din sosyologları tarafından, göç ve din etkileşimi ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır.

Göç süreçlerinde tercih edilen yerleşim yerlerinden biri de Ereğli olmuştur. Bu araştırma da Ereğli örneğinden hareketle doğudan batıya doğru gerçekleşen göçle, bireyin inanç, ibadet, ahlak ve halk inanışlarına yönelik tutumlarındaki değişimleri anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, ele aldığı örneklem grubunun karakteri ve birinci nesil (göçmenler) ile yapılan görüşmelerle göç öncesi ve sonrasının mukayesesini yapabilmesi bakımından benzer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bir giriş ve iki bölümden oluşan

araştırmanın giriş bölümünde konu, amaç, önem, kapsam ve sınırlılıklar, yöntem ve hipotezler gibi bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi açıklanmakta ve araştırmanın yapıldığı Ereğli ilçesine dair bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde ise örneklem grubu bilgileri ve araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Anketlerden ve mülakatlardan elde edilen veriler çerçevesinde, göçmen grubun dini tutumları tasvir edilmiş ve bağımsız değişkenlere göre bireylerin dini ve sosyal yaşamlarına ilişkin bulgular ölçülmüştür.

Bu araştırmanın tamamlanma sürecinde katkı ve desteklerini esirgemeyen, kıymetli önerileriyle bana yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu'na sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Ayrıca, ölçek hazırlama sürecindeki kıymetli desteklerinden dolayı Prof. Dr. Niyazi Akyüz'e; araştırma verilerinin değerlendirilmesinde kıymetli vakitlerini ayırarak rehberlik eden Dr. Öğr. Üyesi Hakkı Karaşahin'e; Ereğli'ye dair bilgilere ulaşmamdaki yardımlarını esirgemeyen ve arşivini istifademize sunan Pirömer Mahallesi Muhtarı Hilmi Erel'e; başta sevgili ailem olmak üzere saha çalışması sürecinde katkı sağlayan herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Hilal Anık

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
ha	: Hektar
IOM	: International Organization for Migration- Uluslararası Göç Örgütü
Km	: Kilometre
m	: Metre
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MEVKA	: Mevlana Kalkınma Ajansı
OHAL	: Olağanüstü Hal
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Enstitüsü

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Çalışmamızda ele aldığımız konu dini hayat ve göç ilişkisi olup din sosyolojisi disiplini için oldukça önem taşımaktadır. Din, sadece bir inanç bütünü değil, hayatı etkileyen yönüyle temel toplumsal kurumlardan biridir. Aynı şekilde göç de mevcut toplumsal yapıyı etkileyen önemli sosyal olaylardan biridir. Göç (az veya çok) bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir. (Marshall, 1999, s. 685) Göç ile gerçekleşen toplumsal hareketlilik, kültürlerarası etkileşimi de beraberinde getirir. Başta göç ve sonrasında da kültürel etkileşimin bir sonucu olarak dini tutumda değişim meydana gelir. Bu çerçevede din-göç ilişkisi incelenmeye değer bir sosyolojik problemdir. Biz de araştırmamızda bu etkileşimin bir parçasını inceleyeceğiz. Tezimizin temel problemi, iç göç ile bir araya gelmiş olup aynı yörede yaşayan farklı kültürel grupların dini inanç, halk inanışları, ibadet, ahlak ve bilgi düzeylerinin göçün öncesi ve sonrasında ne gibi değişimler yaşadığının incelenmesidir.

2. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu “Türkiye’nin farklı illerinden göç alarak karakterize olan Konya’nın Ereğli ilçesindeki göçmen grupların dini tutum, inanç ve yaşayışlarının belirlenmesi, göçle birlikte dini ve sosyal hayatlarında değişim bulunup bulunmadığının ya da hangi boyutta bulunduğu analiz edilmesidir.” İç göç ile beraber aynı bölgede yaşamaya başlayan farklı kültürel grupların dini yaşantıları arasındaki benzerlikler, ayrımlar ve bunlara temel teşkil eden dinamiklerin belirlenmesi araştırma konumuzun temelini oluşturmaktadır. Bu konu içerisinde Ereğli’ye özellikle Doğu ve Karadeniz illerinden göç eden halkın dini ritüelleri ne ölçüde uyguladıkları, dinin birey ve toplum

yaşamındaki etkinliği, dini inanç düzeyleri ve halk inanışlarının hayatlarında ne derece yer ettiği, dinin ahlaki belirleyiciliği göç öncesi ve göç sonrası tecrübeleri dikkate alınarak incelenecektir.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Türkiye’de “dini hayat” teması Din Sosyolojisi disiplinde yapılan akademik çalışmalarda ele alınmıştır. Bu çalışmalar, genellikle belirli bir bölge üzerine odaklanarak hazırlanmıştır. Araştırmaların çerçevesi ise araştırmaya konu olan örneklemin yaş, cinsiyet ve ekonomik düzey farkı esas alınarak çizilmiştir. Örneğin araştırmamıza benzer olarak hazırlanmış olan Hakkı Karaşahin’in “*Bir Batı Anadolu Kasabasında Dini Hayat-Gördes Örneği-*” isimli çalışma dini hayatın farklılaşmasını, eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum vb. gibi olgular üzerinden bölgedeki yerleşik halkın dini düzeyini incelemiştir. Yine başka bir araştırma olan Halil Aydınalp’in “*Gerede’de Dini Hayat*” isimli çalışması, dinî hayatı inanç, ibadet, sosyal ve bilgi boyutları ile ele almıştır. Bahsi geçen çalışmalar belirli bir bölgedeki dini hayatı inceliyor olduğu halde bizim çalışmamızda özellikle göçmenlerin dini hayatı, göç öncesi ve göç sonrasını karşılaştırmak suretiyle incelenmiştir.

Dini hayata yönelik yapılan sosyolojik çalışmalardan farklı olarak çalışmamızın amacı araştırma bölgesinde yaşayan farklı kültürel grupların dini tutum, inanç ve yaşayışlarını belirlemek ve göçle birlikte dini hayatın nasıl şekillendiğini ve kültürel farklılığın etkisini ortaya koymaktır. Kültürlenme ve kültürleşme süreçlerinin sonucunda farklı kültürel arka plana sahip olan bireylerin dini tutumunda ne gibi ortak paydaların ortaya çıktığının analizi de çalışmanın amaçlarındandır. Araştırmaya konu edilen ilçe - Ereğli- birçok farklı yerleşim biriminden göç edenlerle şekillenmiş bir yerleşim yeridir. Kendine özgü karakteri ile göz ardı edilemeyecek bir kültürel çeşitliliği bünyesinde taşımaktadır. Araştırmamız, Ereğli’de göç ile meydana gelen çeşitliliğin, dinî hayat

üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu analiz etmesi açısından çalışmamız önem taşımaktadır. Dinin inanç, halk inanışları, ibadet, ahlak ve bilgi boyutlarına yönelik tutumlarda göçle birlikte meydana gelen değişimi anlamak açısından araştırmamız önem arz etmektedir. Bu çalışmanın literatüre katkı bakımından Din Sosyolojisi çalışmaları içerisinde anlamlı bir yeri olacağı kanaatindeyiz.

4. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

“Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.” (Yalçın, 2004, s. 13) Bu yer değiştirme ülke içi veya dışına doğru olabilir. Bizim çalışmamızda iç göç ve dini tutum ilişkisi ele alınacaktır.

Ankette katılımcıların göç öncesi ve sonrası tutumlarına dair sorular yer almaktadır. Bu da aradan geçen zamanı göz önünde bulundurunca katılımcıların objektif cevap vermesini güçleştirebilir. Başka bir deyişle, araştırmanın sınırlılıklarından biri bugünden ve şimdiki düşüncelerden bağımsız objektif cevaplar verilmesi güçlüğüne açık olmasıdır. Bir diğeri ise araştırma verilerinin seçilen örneklem ile sınırlı olmasıdır. Din-göç ilişkisi Ereğli üzerinden incelenecektir. Bu sebeple araştırma, genel bir yargıya varmaktansa benzer yerleşimler ve toplumsal gruplar için örnek teşkil edecek sonuçlara ulaşmayı hedeflemektedir.

Ereğli bölgesel farklılaşmayı esas alınca çoğunlukla 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başlarında Bulgaristan, Yunanistan ve Kafkaslardan gelen göçmenler ile kültürel karakter kazanmıştır. (Ereğli İlçe Raporu-2017) Ülke içinden ise Artvin, Erzurum, Kars, Ağrı vb. doğu illerinden göç almıştır. Çalışmaya, Ereğli’ye doğru gelişen iç göç sürecinde göçmen olarak nitelendirilen birinci nesle ulaşmanın mümkün olduğu gruplar dâhil edilmiştir. Güncel bir mesele olması hasebiyle göç çalışmalarında yer verilmesi elzem görülen

Suriyeli göçmenler meselesine çalışmamızda değinilmemiştir. Ereğli'deki Suriyeli göçmen sayısı çalışmaya dâhil edilecek yoğunlukta olmadığından ve çalışmanın kapsamını aştığından Suriyeli göçmenler meselesi çalışmaya dâhil edilmemiştir.

5. HİPOTEZLER

Araştırmada “cinsiyet, göç etmeden önce hayatın geçtiği yer, doğum yeri, Ereğli'den ayrılma durumu, göç nedeni, Ereğli'ye göç etme nedeni, Ereğli'de geçirilen süre ve yaş değişkenlerine göre dini hayatın inanç, halk inanışları, ibadet ve ahlak boyutlarıyla ilgili dini tutum düzeyleri farklılaşır” şeklindeki temel hipotez test edilecektir. Araştırmamız şu hipotezler etrafında oluşmuştur:

-Erkeklerin kadınlara göre dindarlığın inanç boyutuyla ilgili dindarlık tutumları daha negatif yönde farklılaşmaktadır.

-Erkeklerin, dindarlığın halk inanışlarına yönelik tutumları kadınların inanca yönelik tutum düzeylerinden negatif yönde farklılaşmaktadır.

-Erkeklerin ibadete yönelik tutum düzeyleri, kadınların tutum düzeyinden negatif yönde farklılık göstermektedir.

-Erkeklerin ahlaka yönelik tutum düzeyleri, kadınların tutum düzeylerinden negatif anlamda farklılaşmaktadır.

-Ereğli'ye göç etmeden önce hayatın geçtiği yere göre köyde yaşamış olanların, il ve ilçede yaşamış olanlara nazaran dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Ereğli'ye göç etmeden önce hayatın geçtiği yere göre köyde yaşamış olanların, il ve ilçede yaşamış olanlara göre dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Ereğli'ye göç etmeden önce hayatın geçtiği yere göre köyde yaşamış olanların, il ve ilçede yaşamış olanlara kıyasla dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Ereğli'ye göç etmeden önce hayatın geçtiği yere göre köyde yaşamış olanların, il ve ilçede yaşamış olanlara göre dinin ahlak boyutuna yönelik tutumları daha pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Doğum yeri değişkenine göre göçle birlikte bireylerin dinin inanç boyutuna yönelik tutumları pozitif anlamda farklılaşmaktadır.

- Doğum yeri değişkenine göre göçle birlikte bireylerin dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutumları pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Doğum yeri değişkenine göre göçle birlikte bireylerin dinin ibadet boyutuna yönelik tutumları pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.

- Doğum yeri değişkenine göre göçle birlikte bireylerin dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Ereğli'den göç etmeyi düşünmeyenlerin dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri, memleketine dönmek isteyenlerin dini tutum düzeylerine göre daha pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Ereğli'den göç etmeyi düşünmeyenlerin dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri, memleketine dönmek isteyenlerin dini tutum düzeylerine nazaran daha pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Ereğli'den göç etmeyi düşünmeyenlerin dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri, memleketine dönmek isteyenlerin dini tutum düzeylerine göre pozitif anlamda farklılaşmaktadır.

- Ereğli'den göç etmeyi düşünmeyenlerin dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri, memleketine dönmek isteyenlerin dini tutum düzeylerine kıyasla pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Göç nedenine göre katılımcıların dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Göç nedenine göre katılımcıların dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Göç nedenine göre katılımcıların dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Göç nedenine göre katılımcıların dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Göç etmek için Ereğli'yi tercih etme sebebine göre dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.

- Göç etmek için Ereğli'yi tercih etme sebebine göre dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyi pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Göç etmek için Ereğli'yi tercih etme sebebine göre dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.

- Göç etmek için Ereğli'yi tercih etme sebebine göre dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyi pozitif yönde anlamlı farklılaşmaktadır.

- Ereğli'de geçirilen süreye göre daha uzun yıllar Ereğli'de yaşamış olanların dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri diğerlerine göre daha pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Ereğli’de geçirilen süreye göre daha uzun yıllar Ereğli’de yaşamış olanların dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri daha kısa süre yaşamış olanlara göre pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Ereğli’de geçirilen süreye göre daha uzun yıllar Ereğli’de yaşamış olanların dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri diğerlerine kıyasla daha pozitif yönde farklılık göstermektedir.

- Ereğli’de geçirilen süreye göre daha uzun yıllar Ereğli’de yaşamış olanların dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri diğerlerine göre daha pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Yaş değişkenine göre daha ileri yaşta olanların dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri genç olanlara kıyasla pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Yaş değişkenine göre daha ileri yaşta olanların dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri genç olanlara göre pozitif farklılık göstermektedir.

- Yaş değişkenine göre daha ileri yaşta olanların dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri genç olanlara kıyasla pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Yaş değişkenine göre daha ileri yaşta olanların dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri genç olanlara kıyasla pozitif yönde farklılaşmaktadır.

- Katılımcıların, dinin bilgi boyutuna yönelik tutum düzeyleri göç sonrasında pozitif yönde farklılaşmaktadır.

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

6.1. Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

Araştırma konusunda kavramsal ve kuramsal çerçeveye yönelik bilgilere literatür taramaları ile ulaşılmıştır. Araştırmamıza kaynak teşkil edecek verilere ulaşırken ise nicel

ve nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi ile ulaşılan veriler sınırlı olduğundan göçmenlerin tecrübe ettiği farklılaşmaların sebebini anlamak amacıyla nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır.

Nicel yöntemle elde edilen verilere ulaşmada araştırma tekniklerinden anket tekniği kullanılması uygun görülmüştür. “Beşli likert tipi” ölçek tekniği uygulanmıştır. Cevaplar: hiç katılmıyorum, katılıyorum, fikrim yok, katılmıyorum, tamamen katılıyorum ve hiçbir zaman, nadiren, ara sıra, çoğu zaman ve her zaman şeklindedir.

Anket, dini tecrübenin inanç, halk inanışları, ibadet, ahlak ve bilgi boyutlarına dair sorulardan oluşmaktadır. Anket verilerini desteklemesi amacıyla nitel araştırma tekniklerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu çerçevede yaşları 40-70 arasında değişen, farklı şehirlerden göç etmiş olan 5 kadın ve 10 erkek, toplam 15 katılımcıyla görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler de araştırmaya dâhil edilmiştir.

6.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma, Ereğli merkez, köy ve kasabalarında yapılmıştır. “*Ereğli’nin genel nüfusu 31.12.2018 tarihi itibari ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre 145.389’ dur. Bunun 72.818’i erkek, 72.571’i kadındır.*” (Ereğli Belediyesi-İlçemiz)

Araştırmanın evreni, Ereğli nüfusuna kayıtlı olup; doğum yeri Ordu-Hatay hattının doğusunda olan göçmenlerdir. Örneklem grubu da bu sayısı 6000+ civarında olan göçmenler arasından seçilmiştir. Örneklemen belirlenmesinde kota örnekleme tekniği kullanılmıştır. Katılımcılar belirlenirken cinsiyet, yaş, doğum yeri, eğitim durumu, meslek ve medeni durum gibi değişkenlerin göçmen sayısına göre oranı dikkate alınmıştır. Nitel verilere, görüşme tekniği ile ulaşılmıştır. Görüşmecilerin belirlenmesinde kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde Ereğli’de aktif olan sosyal yardımlaşma ve dayanışma dernekleri ile kültür yaşatma derneklerinin yol göstericiliğinden de istifade edilmiştir.

6.3. Veri Toplama Aracının Geçerliliği ve Güvenirliği

Araştırmanın uygulamasında toplam 350 anket formu kullanılmıştır. Anket formu, göç öncesi dini tutum ve göç sonrası dini tutum olmak üzere karşılaştırmalı ölçüm yapmayı hedeflediğinden, yapısal olarak katılımcıların anlamasını zorlaştırmıştır. Bu sebeple anket formlarının 45 tanesi yeterli bulunmayarak çalışma dışında bırakılmıştır.

Alan araştırmasının uygulamasına geçmeden önce 100 katılımcı ile pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulama sonucunda yapılan faktör analizinde, faktör yük değeri .30'un altında kalan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. 14 maddeden oluşan dinin ibadet boyutu ölçeğinde göç ettikten sonraki “beş vakit namaz dışında nafile namaz kılarım” ve “mevlit programlarına katılırım” maddeleri ölçek dışında bırakılmıştır.

Tablo 1. Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi

GÖÇ ÖNCESİ İBADET ÖLÇEĞİ		
MADDELER	Faktör ortak varyansı	1. Faktör Yük Değeri
Günlük beş vakit namazı kılarım.	.504	.534
Cuma namazlarını kılarım.	.931	.607
Bayram namazlarını kılarım.	.931	.479
Maddi durumum el verirse hacca giderim.	.628	.451
Fitreyi her sene veririm.	.787	.722
Maddi durumum el verirse zekât veririm.	.813	.702
Ramazan orucu tutarım. Tutamasam da kefareti öderim.	.694	.697
Her yıl kurban keserim.	.620	.614
Her gün Kuranı Kerim okurum.	.436	.466
Mevlit programlarına katılırım.	.614	.557
Hatim programlarına katılırım.	.776	.517
Kandil gecelerini diğer günlerden biraz daha farklı olarak dini ağırlıklı geçiririm.	.425	.451
Muharrem ayına özel ibadetler yaparım.	.631	.348
Beş vakit namaz dışında nafile namaz kılarım.	.735	.344
KMO	.689	
Bartlett	.000	
Açıklanan Varyans	%30.012	
Alpha	.803	

Tablo 2. Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi

GÖÇ SONRASI İBADET ÖLÇEĞİ		
Maddeler	Faktör Ortak Varyansı	1. Faktör Yük Değeri
Günlük beş vakit namazı kılıyorum.	.647	.624
Cuma namazlarını kılarım.	.959	.419
Bayram namazlarını kılarım.	.947	.297
Kandil gecelerini diğer günlerden biraz daha farklı olarak dini ağırlıklı geçiririm.	.689	.528
Maddi durumum el verirse hacca giderim.	.659	.667
Fitreyi her sene veririm.	.594	.635
Maddi durumum el verirse zekât veririm.	.571	.583
Ramazan orucu tutarım. Tutamasam da kefareti öderim.	.722	.720
Her yıl kurban keserim.	.524	.609
Her gün Kur'anı Kerim okurum.	.526	.392
Mevlit programlarına katılırım.	.679	.610
Hatim programlarına katılırım.	.742	.701
KMO	.716	
Bartlett	.000	
Açıklanan Varyans	%33.558	
Alpha	.766	

Dinin inanç boyutunu ölçen 9 maddenin tamamı .30 değerinin üzerinde olduğundan ölçekte kalmıştır.

Tablo 3. Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi

GÖÇ ÖNCESİ İNANÇ ÖLÇEĞİ		
Maddeler	Faktör ortak varyansı	1. Faktör yük değeri
Allah vardır ve birdir.	.893	.945
Hız. Muhammed Allah'ın kulu ve peygamberidir.	.929	.964
Kuran-ı Kerim hak kitaptır.	.948	.974
Kuranda anlatılanların her biri doğrudur.	.850	.922
Öldükten sonra dirilme gerçektir.	.487	.698
Cennet ve cehennem vardır.	.724	.851
KMO	.913	
Bartlett	.000	
Açıklanan Varyans	%80.530	
Alpha	.937	

Tablo 4. Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi

GÖÇ SONRASI İNANÇ ÖLÇEĞİ		
Maddeler	Faktör ortak varyansı	1. Faktör yük değeri
Allah vardır ve birdir.	.881	.939
Meleklerin varlığı kesindir.	.900	.949
Kuran-ı Kerim hak kitaptır.	.935	.967
Öldükten sonra dirilme gerçektir.	.554	.744
Cennet ve cehennem vardır.	.753	.868
KMO	.862	
Bartlett	.000	
Açıklanan Varyans	%80.457	
Alpha	.926	

Ölçeğin halk inanışları boyutuna yönelik maddelerinden “türbelerde yapılan dua daha makbuldür” ve “ başı açık kadının bulunduğu yere melek girmez” maddeleri .30’un altında kaldığından ölçekten çıkarılmıştır.

Tablo 5. Göç Öncesi Halk İnanışlarına Yönelik Faktör Analizi

GÖÇ ÖNCESİ HALK İNANIŞLARI ÖLÇEĞİ		
Maddeler	Faktör ortak varyansı	1. Faktör Yük Değeri
Büyü insanı etkiler.	.600	.774
Nazar insanı etkiler.	.554	.744
Cin çarpması gerçektir.	.514	.717
KMO	.634	
Bartlett	.000	
Açıklanan Varyans	%55.579	
Alpha	.596	

Tablo 6. Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeği

GÖÇ SONRASI HALK İNANIŞLARI ÖLÇEĞİ		
MADDELER	Faktör ortak varyansı	1. Faktör yük değeri
Büyü insanı etkiler.	.641	.801
Nazar insanı etkiler.	.590	.768

Cin çarpması gerçektir.	.573	.757
KMO	.658	
Bartlett	.000	
Açıklanan Varyans	%60.143	
Alpha	.596	

Dinin ahlak boyutuna dair 13 maddelik ölçeğin göç etmeden önce ve sonrasında “gerektiği takdirde yalan söylenebilir”, “misafirlerin kadın-erkek karma oturmasında sakınca yoktur”, “kuzenler arasında mahremiyet olmaz” ve ahlaklı hayat yaşamak için dine gerek yoktur” maddeleri ile göç ettikten sonra “faizle kazanç elde etmekte sakınca yoktur” maddeleri ölçekten çıkarılmıştır.

Tablo 7. Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi

GÖÇ ÖNCESİ AHLAK ÖLÇEĞİ		
Maddeler	Faktör Ortak Varyansı	1. Faktör Yük Değeri
Kumar oynamakta sakınca görmem.	.673	.626
Arkadaşlarımın dindar olması önemlidir.	.386	.472
Faizle kazanç elde etmekte sakınca görmem.	.624	.573
Allah dine uygun yaşamayanları afetle cezalandırır.	.382	.456
Kadının erkekle tokalaşmasında sakınca görmem.	.542	.574
Çalışılan işyerinin dini hassasiyetlere sahip bir işletme olması gerekir.	.553	.475
Müslüman olamayan biriyle evlenmekte sakınca görmem.	.692	.586
Düğün gibi özel günlerde alkol alınmasında sakınca görmem.	.542	.531
Her zaman inancıma göre hareket ederim.	.638	.467
KMO	.599	
Bartlett	.000	
Açıklanan Varyans	%26.367	
Alpha	.637	

Tablo 8. Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi

GÖÇ SONRASI AHLAK ÖLÇEĞİ		
Maddeler	Faktör ortak varyansı	1. Faktör Yük Değeri
Kumar oynamakta sakınca görmem.	.691	.443
Arkadaşlarımdın dindar olması önemlidir.	.699	.690
Allah dine uygun yaşamayanları afetle cezalandırır.	.545	.567
Kadının erkekle tokalaşmasında sakınca görmem.	.714	.307
Çalışılan işyerinin dini hassasiyetlere sahip bir işletme olması gerekir.	.567	.650
Müslüman olamayan biriyle evlenmekte sakınca görmem.	.761	.488
Düğün gibi özel günlerde alkol alınmasında sakınca görmem.	.345	.533
Her zaman inancıma göre hareket ederim.	.555	.683
KMO	.656	
Bartlett	.000	
Açıklanan Varyans	%31.235	
Alpha	.656	

6.4. Verilerin Analizi

Göçün dini ve sosyal hayat üzerindeki etkisini konu edinen bu araştırmada, anket verilerinin değerlendirilmesinde SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans dağılımı, t-testi, Mann-Whitney U testi, LSD ve Dunnet-C testleri uygulanmıştır.

Katılımcıların dini yaşamının cinsiyete göre değişkenliğini belirlemek amacıyla ilişkisiz gruplar için uygulanan t-testi, varyansın eşit olmadığı durumlarda ise Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

Çalışmada doğum yeri, Ereğli'den ayrılma durumu, Ereğli'ye göç etme sebebi, göç sebebi, göç öncesinde hayatın geçtiği yer, Ereğli'de geçirilen süre ve yaş değişkenlerine

göre dini hayatı test etmek için ANOVA (varyans) analizi yapılmıştır. Varyansların eşitliği halinde LSD çoklu karşılaştırma testi, varyansların eşit olmadığı durumda ise Dunnet-C testi kullanılmıştır. Yapılan testlerde anlamlı farklılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Dinin bilgi boyutuna dair maddelerin betimsel istatistikleri frekans dağılımı ile gösterilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

1. GÖÇ

Göç kavramı, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olan, fizik hareketliliği ifade eden sosyal bir olgudur (Fichter, 2001, s. 154). Göçebe hayattan yerleşik hayata geçene kadar devam eden fizik hareketlilik, modern dönemde de sosyoloji dışında birçok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Psikoloji, eğitim, siyaset bilimi, antropoloji, tarih vb. disiplinler de göç olgusunu incelediğinden göç ve göçmen kavramlarının tanımları da çeşitlilik kazanmaktadır.

Göç, çoğunlukla coğrafi hareketlilik ve mekânsal değişiklik olarak ele alınır. Ancak göç tanımlarında dikkat çekilen noktalar farklılık gösterebilmektedir. Göç Terimleri Sözlüğünde göç, “*Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek*” şeklinde tanımlanır (Göç Terimleri Sözlüğü, s. 22). Göç, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir (Göç Terimleri Sözlüğü, s. 22). Sosyal Bilimler Sözlüğünde göç “*bir yerleşim biriminden, gruptan ya da belli bir siyasal sınırı olan toprak parçasından başka birine doğru kısmen sürekli, birey veya kitle hareketi*” olarak tanımlanır (Demir & Acar, 2005, s. 170).

Marshall, göçün kalıcılık yönüne işaret eden bir tanım yapar. Ona göre göç, “(az veya çok) bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir” (Marshall, 1999, s. 685). Kalıcılık vurgusu yapan bir diğer tanım ise Kirman’a aittir. O, göçü “*yaşamış olduğu yerden, vatanından bir şekilde kopan ve kopmak zorunda kalan kimselerin başka yerleşim alanlarına yerleşmek üzere gitmesi durumu*” (Kirman, 2011, s. 127) şeklinde

tanımlar. Yerleşmek üzere gitmek, gidilen yerde kalıcı olmayı ifade eder. Birleşmiş Milletler (BM), bir birey ve topluluğun göç etmiş sayılabilmesi için coğrafi hareketliliğin bir yıl ve üzerinde bir süreyi kapsamaması, önemli veya uzun bir mesafe kat etmesi, siyasal sınırları aşması yani uluslararası bir nüfus hareketliliği olmasını gerekli görmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 18).

Göç, insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir (Adıgüzel, 2016, s. 3). Göç olgusu, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te Adıgüzel'in yaptığı tanımı destekler mahiyette *“Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”* (Türk Dil Kurumu)¹ olarak tanımlanmıştır.

Yalçın'a göre göç, *“ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadede geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.”* (Yalçın, 2004, s. 13).

Göç tanımlarının, göçün farklı boyutlarına vurgu yapan ve çeşitlilik arz eden tanımlar olduğunu daha önce ifade etmiştik. Yukarıdaki tanımların ilk ikisinde göçün genel anlamda mekânsal bir değişikliği ifade ettiği görülmektedir. Marshall ve Kirman'ın tanımlarında ise göçün süresine işaret eden kalıcılık esaslı bir yer değişikliği vurgulanmaktadır. BM süre mefhumuna ulus aşırı olmak şartını eklemiştir. Son iki tanımda ise göçün sebeplerine değinilmiştir. Göç, ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerle cereyan eden bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmıştır. En kapsamlı tanımı yapan Yalçın ise yaptığı tanımda göçün hem sebeplerine hem de süresine işaret etmiştir.

¹ TDK- Güncel Türkçe Sözlük / göç maddesinden alınmıştır. www.tdk.gov.tr

Göç sadece mekânsal anlamda bir değişiklik değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel arka planı olan bir olgudur. Bu da göçün hem bireyi hem de toplumu etkileyen bir fenomen olduğu anlamını ihtiva eder. Bütün bunlar, göç olgusunun sebep ve sonuçlarıyla beraber sosyolojik olarak incelenmesini gerekli kılmaktadır.

1.1. Göçmen

Göç kavramının tek bir tanımı yoktur. Göç kavramına ilişkin yapılan tanımlamaların her biri, göç olgusunu farklı bir boyutuyla ele almaktadır. Bu da göçmen kavramı için de tek ve genel kabul gören bir tanımın yapılmasını güçleştirmektedir. Bu çalışmada, göçmen konusunun daha anlaşılır olması için kavrama ilişkin yapılmış olan tanım ve açıklamaları ifade etmek gerekmektedir.

Evrensel olarak kabul edilmiş bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Ancak göçmen kavramı çoğunlukla, bireyin gönüllü olarak ve kişisel rahatlığını dikkate alarak başka bir ülke veya bölgeye göç etme kararı aldığı durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır (Göç Terimleri Sözlüğü, s. 22). Daha açık bir ifadeyle göçmen, özellikle yaşam koşullarını iyileştirmek için bulunduğu yerden ayrılıp yeni bir yerleşim birimine giden bireyleri ifade eder.

Göçmen kavramının tanımlanmasında yeni yerleşim biriminde geçirilen süre, dikkate alınan mefhumların başında gelmektedir. Birleşmiş Milletler'in yaptığı tanımda da farklı bir ülke veya bölgede bir yıldan fazla ikamet etmek, bir bireyin göçmen olarak nitelenmesinin şartlarından sayılmaktadır. (Göç İdaresi, s. 23)

Bir bireyin göçmen olarak nitelenmesindeki kriterlerden biri de nüfusa kayıtlı olduğu yerleşim birimi dışında yaşıyor olmaktır. Daha açık bir ifadeyle, daimi ikametgâha göre “nüfusta kayıtlı olduğu yerden farklı bir yerde sayılan nüfus, göç eden nüfus” olarak kabul edilmiştir. Türkiye’de yapılan ilk iç göç tespiti çalışmalarında da bu değişken dikkate alınmıştır. (Tandoğan, 1989, s. 3)

Göçmen kavramı zaman zaman mülteci kavramı ile karıştırılabilmektedir. Ancak bu ikisi birbirinden tamamen farklı kavramlardır. Mülteci, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre *“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi”* şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımlandığı şekil itibarıyla mülteci, göçmenden oldukça farklı bir grubu ifade etmektedir.

Sonuç olarak bütünüyle kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamakla birlikte, göçmen iradesi, kalıcılık, nüfusa kayıtlı olunan yerleşim birimi gibi değişkenler dikkate alınarak tanımlamalar yapılmıştır. Bu çalışmada da doğum yerinden farklı bir yerleşim birimine kalıcı olarak göç etmiş olan bireyler göçmen olarak kabul edilmiştir.

1.2. Göç Kuramları

Göç olgusunun tanımlarındaki çeşitlilik, göçe bakış açılarının çeşitliliğini göstermektedir. Tanımlardakine benzer bir çeşitliliğin göç kuramlarında da mevcut olduğu görülmektedir. Göç olgusunu açıklayabilmek için ortaya konulan teorilerin her biri göçü farklı sosyal boyutlarıyla ele almaktadır. Ancak göç olgusunu mutlak surette açıklayan ve kapsayan bir teorinin varlığından söz etmek mümkün görünmemektedir.

Göç ve göçmen ilişkisini açıklayabilmek için birçok göç kuramı geliştirilmiştir. Bu kuramlar, temel göç kuramları, ekonomik temelli göç kuramları ve sosyo-kültürel göç kuramları olarak üç grupta tasnif edilmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 22-33). Bu bölümde, bahsi geçen kuramlardan temel kuramlar olarak kabul edilenler ve çalışmamızın problemi ile ilişkili olan kuramlar ele alınacaktır.

1.1.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç kuramları içerisinde bilinen ilk kuram Ravenstein'a aittir. Çünkü Ravenstien'in 1885'te yayımladığı çalışması göçle ilgili ilk çalışma olma niteliğini taşımaktadır (Yalçın, 2004, s. 22). "The Laws of Migration" başlıklı bu çalışması ile Ravenstein, William Farr'ın göçün hiçbir kanun olmaksızın devam ettiği iddiasına karşı bir yorum ortaya koymuştur. Çalışmasını İngiltere ile sınırlı tutmuş ve 1881 ve 1887 yılları nüfus sayımları çerçevesinde göçün kanunlarını belirlemeye çalışmıştır (Ravenstein, 1885, s. 167). İngiltere ile İskoçya ve İrlanda arasındaki nüfus ve göç ilişkisini incelemiştir (Ravenstein, 1885, s. 168).

Ravenstein, "The Laws of Migration" başlıklı çalışmasında göçün kanunlarını yedi maddede açıklamıştır. Bu maddeleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Göçmenler çoğunlukla kısa mesafedeki çekim merkezlerine doğru göç ederler. Bu süreç, gidilen yerde göç dalgalarının oluşmasına yol açar ve bu göç dalgaları, büyük endüstri merkezlerine doğru olmaktadır.

2. Göçmenler çekim merkezlerine doğru ilerledikçe arkalarında (kırsal bölgede), uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulan boşluklar bırakırlar. Bu şekilde oluşan boşluklar, kentin ya da ülkenin en uzak köşelerine kadar ulaşan göç dalgaları ile doldurulur. Bu sistematik de *göç sürecinin meydana getirdiği basamaklar* olarak adlandırılmaktadır.

3. Yayılma ve emme süreçleri birbirlerini destekler niteliktedir. Göçmen çekim merkezinin daha geniş imkânlarından istifade etmek maksadıyla kentlere doğru bir yayılma gösterir. Kentlerdeki işgücü ihtiyacı da bu yayılma ile karşılanmakta ve göç, bu merkezlerce emilmektedir. Başka bir ifadeyle yayılma ve emme, karşılıklı amaç ortaklığı olan iki ayrı süreçtir.

4. Göç alan merkezler aynı zamanda göç de vermektedir. Bu da bir göç dalgasını beraberinde getirir ve her bir göç dalgası, yeni bir dalgaya sebep olur. Neticede göç, zincirleme olarak devam eder. Ancak Tekeli, Ravenstein'in bu yaklaşımına bir dipnot ekler. Ona göre göç gözlemlerine dayanılarak yapılan genellemelerde, her göç akımının bir karşı akım doğurduğu üzerinde durulmuştur. Yalnız bu karşı akım esas akım kadar büyük değildir. Başka bir deyişle iki yönde doğan bu akımlar simetrik değildir (Tekeli, 1975, s. 160).

5. Uzun mesafeli göçlerde, göçmenler çoğunlukla gelişmiş sanayi ve ticaret merkezlerini tercih ederler.

6. Kentte yerleşik olarak yaşayanlar, kırsal alanda yaşayanlardan daha az göç etme eğilimindedirler.

7. Kadınlar erkeklere oranla daha fazla göç etme eğilimindedirler (Aydemir & Şahin, 2017, s. 362; Adıgüzel, 2016, s. 23; Çağlayan, 2006, s. 69).

Görüldüğü üzere Ravenstein'in göçlerle ilgili olarak ortaya koymuş olduğu bu yasalar, kendi yaşadığı döneme ait ekonomik, sosyal ve kültürel göstergelere dayanılarak oluşturulmuştur. Dolayısıyla günümüzdeki çok boyutlu ve daha karmaşık ilerleyen göç süreçlerinin anlaşılması noktasında eksik ve yetersiz kalabilmektedir (Çağlayan, 2006, s. 71).

1.1.2. Stouffer'in Kesişen Fırsatlar Kuramı

Stouffer "*Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance*" başlıklı çalışmasında, önceki çalışmalardaki mesafe vurgusundan farklı olarak, göç edilen yerdeki fırsatlar meselesine dikkat çekmiştir. Bir sosyal aktör olarak göçmeni konu edinen "Kesişen Fırsatlar Teorisi"ni ortaya atmıştır. Bu teoriye göre gidilen yerde fırsatlar

ne kadar çoksa, oraya göç eden insanların sayısı da aynı derecede çoktur (Aydemir & Şahin, 2017, s. 364).

1.1.3. İtme-Çekme Kuramı

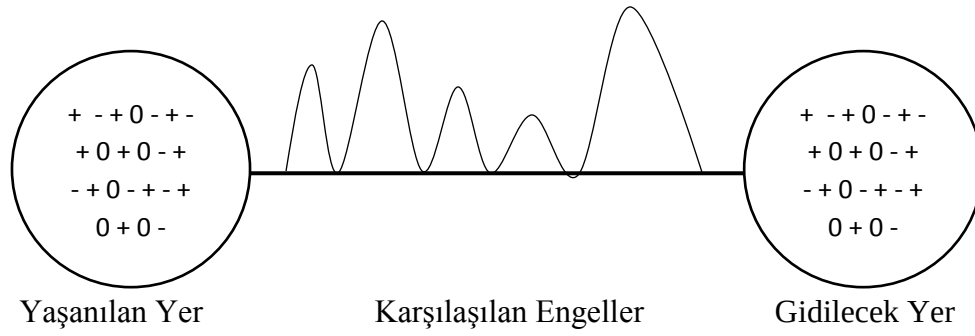
Bu kuramın formülünü ve içeriğini ilk olarak 1966 yılında Everett Lee Bir Göç Teorisi “A Theory of Migration” adıyla yayınladığı makalesinde yazmıştır. Fakat daha sonraki yıllarda bu kurama çeşitli kişiler tarafından katkılar yapılmış ve kuram geliştirilmiştir (Çağlayan, 2006, s. 72). Lee, kuramında göçmendense göç sürecine odaklanmış; ancak göçmenin de göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

Göçe karar vermede ve göç sürecinde rol oynayan faktörler dört başlık altında toplanmıştır (Lee, 1966, s. 49):

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler
3. Karşılaşılan engeller
4. Bireysel faktörler

Lee’ye göre göç olgusunda hem gidilen yerde hem de yaşanılan yerde göçü tetikleyici olan itici ve çekici faktörler vardır. İtme-çekme teorisi, göç kuramları arasında üzerinde en çok vurgu yapılan kuramlardan birisidir. Göç Terimleri Sözlüğünde itme ve çekme faktörleri (push & pull factors) açıklanmaktadır. Buna göre, insanların ülkeden (bölgeden) ayrılmasına neden olan faktörler itme faktörleri, yeni bir ülkeye (bölgeye) gitmelerini cazip kılan faktörler ise çekme faktörleridir (Göç Terimleri Sözlüğü, s. 30).

Bu faktörleri Lee, Şekil 1’de de görüldüğü gibi etkilerine göre (+), (-) ve (0) ile göstermiştir. Ona göre itici ve çekici faktörler bireyden bireye farklılık göstermektedir. Örneğin çocuğu olan aileler için gidilen yerdeki okul sisteminin kaliteli olması (+) değer ifade ederken çocuk sahibi olmayan aileler için sebep olduğu yüksek emlak vergisinden dolayı (-) anlam taşır (Lee, 1966, s. 50).

Şekil 1. Göç sürecinde gidilen yer ve yaşanılan yerde karşılaşılan engeller (yaşanılan yer=origin; terkedilen yer =destination; karşılaşılan engeller= intervening obstacles)

Lee'ye göre hem yaşanılan yerde hem de gidilecek olan yerde itici ve çekici faktörler vardır. Ancak hem yaşanılan yer hem de gidilecek yerdeki faktörler kendi grupları içinde değerlendirilmeli, eş değer kabul edilmemelidir. Daha net bir ifadeyle, yaşanılan yerdeki itme çekme faktörleri kendi içerisinde bir bütün olarak; göç edilecek yerdeki itme çekme faktörleri de kendi içerisinde bir bütün olarak değerlendirilmelidir (Çağlayan, 2006, s. 73).

Lee, kuramında göçün belirleyicileri olarak makro (kişisel olmayan) ve mikro (kişisel) faktörlere vurgu yapar. Yerleşik olanlar, yaşadıkları yerdeki mevcut şartları, olumlu ve olumsuz faktörleri bilmektedir. Yaşadığı yerdeki itme ve çekme faktörlerinin hesabını yapabilmektedir; ancak gidilecek yerin sosyal yapısı ve mevcut duruma dair belirsizlik ve muhtemel riskler göç sürecini yavaşlatan ya da engelleyen faktörler olarak karşımıza çıkar.

Lee göç sürecinin engelleyicilerini de makro ve mikro boyutlarda ele alır. Ona göre kişisel farklılıkları ve kişinin içinde bulunduğu durumsal bağlamları temel alan mikro faktörler; göçün beraberinde getireceği hukuksal ve sosyal belirsizlik, göç mesafesi, ulaşım için ödenecek bedel ve ulaşım imkânları gibi çeşitli etmenlerdir. Göçü engelleyen makro faktörler ise, katı göç kanunları, ırk ya da ulusal kimliğe gönderme yapan göç

sistemleri, göç için fiziksel uygunluk ve sağlamlık kontrolleri gibi göçmenlerin karşılaşılabileceği daha üst düzeydeki faktörlerdir (Çağlayan, 2006, s. 74).

Temel kuramlardan olmakla beraber Lee'nin itme-çekme kuramı günümüzdeki hem iç göç hem de dış göç çalışmalarında halen işlevselliğini korumaktadır. İtme- çekme kuramının göç olgusunu izahta yetersiz kaldığı noktalarda ise kuramın temelini muhafaza etmekle beraber yenilikler katılmakta, kuram geliştirilmektedir.

1.1.4. Ekonomik Temelli Göç Kuramları

Ekonomik temelli göç kuramları, emek piyasasındaki arz ve talep arası farkın ölkelere (bölgelere) göre değişmesi esasına dayanır. Ekonomik temelli kuramlar başlıca neo-klasik ekonomi kuramı, yeni ekonomi kuramı, emek piyasası kuramlarıdır (Adıgöznel, 2016, s. 27-29).

-Neo-klasik ekonomik kuram, makro ve mikro olmak üzere iki boyutta ele alınır. Makro kuram, emek göçünün ekonomik gelişme sürecindeki gelişimini inceler. Arz-talep dengesi ve coğrafî olarak sermaye-emek dağılımını açıklar. Makro kurama göre emek, sermayenin yoğun olarak toplandığı coğrafyalara doğru göç eder. Mikro kuramda ise emek piyasası vurgusuyla beraber bireyin rasyonel düşünüp maliyet hesabı yaptığına işaret edilir. Göç edilecek yer, maliyet-kar hesabı yapılarak belirlenir.

-Yeni Ekonomi Kuramına göre göç kararı tek tek bireyler tarafından alınan bir karar değil, tüm aile fertlerinin ortak verdikleri kolektif bir karardır. Yaşam kalitesini artırmak, daha yüksek bir refah seviyesine ulaşmak için aileden bir veya birkaç kişi göç sürecine dâhil olur. Az gelişmiş ölkelerde görölen bu göç tipinde, göç eden birey yurt dışında veya göç ettiği bölgede kazandığı parayı diğer aile fertlerine gönderir ve onlar da yaşadıkları yerde yatırım yapma imkânı bulurlar.

Araştırmamızın örneklem grubunda Artvin'den Ereğli'ye göç eden katılımcıların verdikleri yanıtlarda yeni ekonomi kuramının bir örneği gözlemlenmektedir. Anket

verilerini desteklemek amacıyla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerde, öncelikle aile fertlerinden bir liderin metropol şehirlere doğru gerçekleşen işçi göçü sürecine dahil oldukları, ancak kazançlarının memleketlerindeki aile fertlerinin yatırım yapmasına yetecek miktarda olmaması sebebiyle geri döndükleri anlaşılmaktadır. Sonraki süreçte Network (Ağ) teorisinde işaret edildiği şekilde hemşehrilik bağı vasıtasıyla Ereğli'ye göç ettikleri görülmektedir.

- Emek Piyasası Kuramını Piore ortaya atmıştır. Ona göre mesleki statünün düşüklüğü ve artan ekonomik hareketlilik için imkânların sınırlılığı, işgücü piyasasındaki problemlerin artışına sebep olmaktadır. Göçmen işçiler, bu problemler için hazır birer çözüm niteliği taşımaktadır (Fine, 2016, s. 775). Başka bir ifadeyle Emek Piyasası Kuramına göre göç, büyük oranda modern sanayi toplumlarındaki istihdam açığından ve işgücü talebinden kaynaklanmaktadır. Yerleşik olanların talep etmediği işlerde oluşan işgücü ihtiyacını, göçmen olanlar sağlamaktadır.

1.1.5. Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı)

İlişkiler ağı kuramı göçe ve göçmene yaklaşımı ile diğer kuramlardan ayrılmaktadır. Ağ kuramının temelini; göçmenlerin göç ettikleri ülkede kurdukları, aynı zamanda göç alan ülke ile göç veren ülke arasında da kurdukları sosyal ağların varlığı ve bu ağların, süregiden karşılıklı göçler üzerine olan etkisi oluşturmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 85). Göçmen ilişkiler ağı, gidilmek istenen yere daha önce göç etmiş olan öncü grupla onları takip eden yeni göçmenleri, arkadaşlık, akrabalık ya da hemşehrilik sebebiyle birbirine bağlayan kişilerarası bir ağ olarak betimlenmektedir (Massey, ve diğerleri, 1993, s. 448).

İlişkiler ağı kuramı, bir yerleşim yerine göç eden öncü göçmenlerin, o bölgeye doğru bir göç akımına ve zincirleme göçe zemin hazırladığını savunmaktadır. Bunun nedeni ise öncü göçmenlerin, göç ettikleri yer ile daha önce yaşadıkları yer arasında bir

ağ kurmasıdır. Göçmen ilişkiler ağı, öncü grupların oluşturduğu imkânlar sayesinde yeni göçmenlerin yaşayacağı maliyet sorunlarını minimize etmektedir (*declining costs*). Aynı şekilde, güvenilir ve güvenli gelir kaynaklarına dair daha önce edinmiş oldukları tecrübe ile yeni göçmenlerin karşılaşacağı riskler de ortadan kalkmaktadır(*declining risks*) (Massey, ve diğerleri, 1993). Başka bir ifadeyle, öncü grupla aynı bölgeye göç etmek isteyen bireyler, karşılaşılması muhtemel olan engelleri, öncü göçmenlerin kurmuş olduğu bu ilişkiler ağı vasıtasıyla daha kolay aşarlar. Bu konuya Tekeli de dikkat çekmiştir. Göç edecek kişinin fırsatları araştırma ve bilgileri edinmede akraba ve tanıdık ilişkilerinin kitle haberleşme araçlarından daha etkili olduğunu söylemektedir (Tekeli, 1975).

Göçmen ağları, hemşehrilik ve akrabalık olgularıyla yakından ilişkilidir. Bu hem dış göç hem de iç göçte kendisini gösteren bir gerçektir. “Bugün Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan 3 milyondan fazla Türkiye kökenli nüfus, iki temel farklı göç döneminin mirasıdır: 1960'lar ve 1970'leri içeren işçi göçü dönemi ve 1980'ler ve 1990'lar boyunca süregelen işçi göçü sonrası dönem. Birinci dönemde Batıya doğru yoğun olarak yaşanan işçi göçünü, ikinci dönemde devam eden göç dalgaları takip etmiştir. Göç dalgaları ile göçün sürekliliğini sağlayan bu göç ağı, şu anda Avrupa'da ikamet eden göçmenlerin ve onların Türkiye'deki akraba ve arkadaşlarıyla devam ettirdikleri sosyal bağları sayesinde var olmuştur. Göç ağı vasıtasıyla gerçekleşen göç dalgaları sonucunda Batı Avrupa'ya göçün ikinci döneminde, Batı Avrupa'daki Türkiye kökenli nüfus 1,5 milyon artmıştır.” (İçduygu & Sirkeci, s. 256).

Akraba ve hemşehriler ile kurulan ağ, yalnızca dış göçte değil iç göçte de riskleri ve maliyeti düşürmesi yönüyle göç dalgalarının oluşumunda etkili olmaktadır. İçduygu & Sirkeci de çalışmasında bu konuya değinmiş ve göç kararının alınmasında başlıca referans grubu olan hemşehri ve akrabaların, kentteki çeşitli zorlukların üstesinden

gelmeye yarayan toplumsal örüntülerin başlıca kaynağı olduğunu ifade etmiştir (Akşit & Akçay, s. 331).

Araştırmamızın örneklemini oluşturan Ereğli'deki göçmenler “Niçin Ereğli’yi tercih ettiniz?” sorusuna %34.1 oranında akraba, %8.9 oranında hemşehrilik bağını sebep göstermişlerdir. Rakamlardan anlaşıldığı gibi katılımcıların %43’ü öncü grupların oluşturduğu ilişkiler ağını kullanarak göç etmişlerdir. Bu nedenle göçmen ilişkileri ağı kuramı, araştırmamız için diğer kuramlardan daha açıklayıcı niteliktedir.

1.3. Göç Tipleri

1.2.1. Petersen’in Göç Tipleri

Peterson, kendi göç tipolojisini ortaya koymadan önce Fairchild’ın tipolojilerini inceler. Fairchild’ın göç teorisine göre birey özü itibariyle yerleşiktir. Kendisini bulunduğu yerden ayrılmaya zorlayan bir mefhum olmadığı sürece sabittir. Onun bu yaklaşımına karşın Petersen “Eğer bütün insanlar doğası gereği yerleşikse, neden bazıları göç ediyor da bazıları etmiyor?” sorusunu sorar (Petersen, 1958, s. 256). Petersen bu soruyu sorarak göç olgusunun nedenlerini incelemeyi amaçlamıştır. Göç olgusu, bir seyahat tutkusundan kaynaklanamayacağına göre arka planında bir takım nedenler olmalıdır. Bu neden kimileri için bir yenilik arayışı (*innovating*) olabilir. Kimileri için ise sahip oldukları değerleri ve kimliği korumak (*conservative*) için yapılan coğrafi mekân değişikliğidir. Bu noktada Petersen, itici ve çekici faktörlere dikkat çeker. İtici faktörler göçün nedenleri olarak kabul edilebilir. Petersen’a göre göçü, göçmenler arası farklılığı göz ardı ederek açıklamaya çalışırsak, analizimiz eksik kalacaktır. Bu nedenle o, itici ve çekici faktörlerin göçmenlerin kararlarındaki etkisini dikkate almış ve beş ayrı göç tipi belirlemiştir. Bunlar: ilkel göç, zorunlu göç, yönlendirilmiş göç, serbest göç ve kitlesel göçtür (Petersen, 1958, s. 259).

- İlkel (*primitive*) göç; bu göç tipinde *ilkellik* kavramı insanlığın ilkel dönemleri ile ilişkilendirilmemelidir. Burada kastedilen, insanların doğa koşullarıyla mücadele etmede yetersiz kalıp yaşadıkları göçlerdir. Başka bir ifadeyle doğal çevrenin sebep olduğu kuraklık, hava şartları gibi itici faktörler etkisiyle gerçekleşen göçlerdir. Sanayileşme öncesi göçlerde çoğunlukla tutucu bir karakter hâkimdir. Göçmenler önceki yerleşim yerindeki hayatlarını aynıyla devam ettirebilecekleri yerlere doğru göç etmeyi tercih etmişlerdir. Bunun mümkün olmadığı durumlar ise kültürel sistemlerinde köklü değişikliklerle ilişkilendirilmiştir (Petersen, 1958, s. 259-260).

- Zorunlu ve yönlendirilmiş (*forced & impelled*) göç; ilkel göçte doğanın itici gücü etkili iken zorunlu ve yönlendirilmiş göç tiplerinde sosyal baskı etkilidir. Yönlendirilmiş göç ve sorunlu göç arasındaki ilk fark “*karar verebilme gücü*”dür. Yönlendirilmiş göçlerde birey göç edip etmeme kararını kendisi verebilecek güce sahipken zorunlu göçe tabi tutulan bireylerin böyle bir tercih gücü yoktur. Petersen, Nazilerin anti-semitik faaliyetler ve kanunlarla Yahudileri göçe zorlamasını zorunlu göçün gerçek bir örneği olarak göstermektedir (Petersen, 1958, s. 261). Petersen göçmen (*émigré*) ve mülteci (*refugee*) arasında bir ayrım yapar. *Göçmen*, sürgünlerinin geçici olduğunu ve bir gün döneceklerini düşünerek yaşayanlar; *mülteci* ise yeni yerleşim yerinde kalıcı olmayı isteyenlerdir (Petersen, 1958, s. 262).

- Serbest (*free*) göç; Yukarıda açıklanan üç göç tipinde göçler, birtakım zorunluluklar neticesinde gerçekleşmektedir. Serbest göçte ise göçmen iradesi belirleyici bir role sahiptir. Göçün getireceği riskler oldukça fazla ve tahmin edilmesi zor olmasına rağmen macera, entelektüel sebepler, topluma yabancılaşma gibi bireysel sebepler öncü göçmenler için itici faktörlerdir. Serbest göç kitlesel olmaktan daha çok bireysel karakter taşımaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki öncü göçmenler, kendilerinden sonra göç edecek olanlar için yol açmaktadır. Bunun devamında da ikinci evre olarak kabul edilen serbest grup göçleri yaşanmaktadır.

- Kitlesele (*mass*) göç; Öncü göçmenler, göçün kitlesele kimlik kazanmasında önemli bir paya sahiptir. Öncü göçmenlerin yanı sıra teknolojik gelişmeler, ulaşım yollarının gelişmesi ve artan imkânlar da bu süreçte etkilidir. Kitlesele göç tipinde göç bireysellikten uzaklaşıp kolektif bir davranışa dönüşmektedir (Petersen, 1958, s. 263-264).

Petersen'in göç tipolojisi kapsayıcılığı bakımından göç kuramları arasında en açıklayıcı kuramlardan biri olarak kabul edilmektedir. Petersen'in beşli tipleştirilmesi, göç olgusunun itici-çekici faktörleri, bireysellik-kitlesellik boyutu, gönüllülük esasları gibi kriterleri kapsamaları sebebiyle göç çalışmaları için oldukça önemlidir.

1.2.2. İç Göç ve Dış Göç

Sosyal Bilimler Sözlüğü'nde iç göç ve dış göç olguları “*ülke sınırları içinde kalmak şartıyla içgöç; nüfusun ülke sınırları dışına çıkmasına da dış göç*” şeklinde tanımlanmaktadır (Demir & Acar, 2005, s. 170). Hilmi Ziya Ülken ise iç ve dış göçü “*memleket içinde olunca iç göç, memleket dışına olunca dış göç adını alır*” olarak tanımlamaktadır (Geçikli, 2016, s. 5).

Göç olgusunun tanımlarında toplumsal hayatın ekonomik, kültürel, siyasal ve kalıcılık boyutlarına dikkat çekilmektedir. İç göç ve dış göç de aynı şekilde ekonomik, kültürel ve siyasal sebeplerle gerçekleşebilmektedir. Bu bağlamda dış göç, bir memleketin sınırları ötesine iş bulmak, yerleşmek, güvenlik gibi maksatlarla yapılan nüfus hareketleri, iç göç ise bir memleketin sınırları içerisinde yapılan nüfus hareketleridir. Lee göçü kalıcı ya da yarı-kalıcı bir yerleşim yeri değişikliği olarak tanımlar. Bu yer değişikliği hareketinin göç olarak tanımlanmasında mesafe, gönüllülük, zorunluluk gibi mefhumlar açısından katı bir sınırlama yoktur. Aynı şekilde göç olarak kabul edilme konusunda, iç göç ve dış göç arasında da bir ayrım gözetmez (Lee, 1966, s. 49). Ancak göç sosyolojisinde oluş biçimleri, itici ve çekici faktörler ile sonuçlar gibi parametreler bakımından iç göç ve dış göç ayrı ayrı el alınmalıdır.

Dış göç çoğunlukla işçi hareketleri meselesi ile literatürde yer almıştır. Dış göç genelde geniş işgücü potansiyeline sahip gelişmekte olan ülkelerden, gelişmiş ve işgücü ihtiyacı olan ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Dış göç yoğunluğu II. Dünya Savaşı'ndan sonra artmıştır. İlk olarak 1945'te başlayıp 1970'lere kadar yoğun bir şekilde devam eden göç süreci az gelişmiş ülkelerden Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'ya doğru işgücü göçü şeklinde olmuştur. Petrol krizi sebebiyle bir süre duraklayan göç, 1980'li yıllarda yeniden hızlanmıştır. Türkiye'den Avrupa'nın farklı bölgelerine doğru dış göç ise 1960'larda başlamıştır. Göç edilen mekânlarda farklı sosyokültürel bağlamlar inşa edilmiştir (Şahin, 2009, s. 2058-2063). Dış göç konusu gerek tarihsel boyutu gerekse sosyo-kültürel boyutuyla derin bir incelemeyi gerektirmektedir. Ancak çalışmamızın kapsamı iç göç olgusu ile ilişkili olduğundan, dış göç olgusunu detaylandırmak gerekli görülmemektedir.

IOM- Uluslararası Göç Örgütü iç göçü “*yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri*” biçiminde tanımlamaktadır. Bu göç, geçici veya daimi olabilir. İç göçmenler, menşei ülke içinde yer değiştirirler, ama yine menşei ülkede kalırlar (örneğin, kırsal alandan şehre göç) (Göç Terimleri Sözlüğü, s. 27).

Türkiye'de göç süreci, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan yapısal değişimlerle beraber etkili olmaya başlamıştır. Yapısal değişimlerin temelinde yabancı sermayenin Türkiye'ye girişi yatmaktadır. İlk kez 1947'de Marshall Planı adı altında yapılan, önce askeri nitelik taşıyan ve sonraları hem askeri hem de ekonomik nitelik kazanan Amerika'nın yardımı, tarımda makineleşmede ve yol yapımında kullanılmıştır. 1950-1953 ve 1960-1972 arası dönemlerde uygulanan toplumsal gelişme programları, kırsal kesimi daha yaşanır bir hale getirmeyi amaçlamıştır. 1950'den sonra yaşanan tarımda makineleşme ve diğer gelişmelerle birlikte, ekilebilir alanlar hızlı bir şekilde genişlemiştir. Ancak makineleşmeyle beraber gelişen sanayi ve inşaat sektöründeki

işgücü gereksiniminin giderek artması da kırdan kente toplu bir göçü beraberinde getirmiştir (İçduygu & Sirkeci, s. 273-274). Göçün sosyal bir olgu olarak etkinlik kazanması, ulaşım ve iletişim araçlarının yaygınlık kazanmaya başlaması ile olmuştur. Bu süreci izleyen aşamalarda kırdan kente göç yaygınlaşmış ve hatta kurumsallaşmıştır.

Göçün hem iç hem de dış göç olarak en yoğun yaşandığı ve toplumsal yapı değişikliğinde de aktif olduğu yıllar 1950-1990 yılları arasındır. Türkiye’de göç olgusu sorunsal alanların gösterdiği farklılıklara göre dönemlere ayrılarak incelenmiştir. “Tekeli, Türkiye’nin göç tarihini dört grupta kategorize etmiştir. Bunlar; Balkanlaşma göçleri (1860-1927), kentleşme (1945-1980), kentler arası göçler (1975 ve sonrası), yaşam güzergâhları göçleridir.” (Adıgüzel, 2016, s. 36) “Akşit göçü özelliklerine göre üç dönemde ele alır: 1950 öncesi, 1950-1985 arası ve 1985 sonrası.” (Yakar, 2017, s. 374). İçduygu & Sirkeci göç olgusunu dört dönemde ele alır ve bu dönemlerinin özelliklerini de genel hatları ile şöyle ifade eder:

“Türkiye ’deki içgöç tarihini birbiriyle örtüşen dönemleri de içeren ancak bazı temel özellikleri ile ayırt edebileceğimiz dört temel dönemde ele alabiliriz: 1923-1953 arası, 1950’ler ve 1960’lar, 1960-70-80’ler, 1980 sonrası... 1950’li yıllarda başlayan ve hızlanan içgöç, daha çok ülkede kırsal alanlardaki dönüşümün ivme kazandırması, bir anlamda "iticiiliği " ile açıklanabilirken, daha sonra 60’lı yılların sonları, 70’li yıllar ve 80’lerin başına kadar daha çok kentsel alanlardaki dönüşümün belirleyiciliği, bir anlamda " çekiciliği " ile anlatılabilir. 1980’li ve 90’lı yıllar içinde ise, içgöç olgusu ve süreçleri, modernleşme temelindeki toplumsal dönüşümün yeni iletişim teknolojileri ile daha da yoğunlaşması sonucu ve toplumsal hareketliliğin her anlamda "iletici” etkilerinin daha da artması ile yeni bir döneme girmiştir.” (İçduygu & Sirkeci, 1999, s. 250).

Türkiye’de iç göç ile beraber kır-kent nüfusu ve şehir yapılarında da dikkate değer değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Türkiye nüfusu 1935 yılında itibaren sürekli artış göstermiştir. Bunda ölüm oranının düşmesi gibi faktörler de etkili olmuştur.

1950’lerden itibaren ise kır-kent nüfusu oranında farklılaşmalar başlamıştır. Şehirli nüfus oranı hızla büyüme göstermiş ve 1050-1970 yılları arasında gösterdiği artış ile bir misli büyümüştür (Tekçe, 1975, s. 3). Başka bir ifadeyle “1945–1950 yılları arasında köyden kente yaşanan net iç göç 214 bin iken, bu sayı 1950–1955 yılları arasında 904 bin dolaylarına çıkmış ve bu zaman dilimini izleyen iki beş yıllık dönemde yine 900 bin civarında kalmıştır.” (Akşit, 1998). Kent nüfusundaki artışa karşın köy nüfusu 1950-1990 yılları arasında %75’ten %41’e kadar gerilemiştir (İçduygu & Sirkeci, 1999, s. 262). Köy ve kent nüfusu oranındaki hareketlilikte köyden kente iç göçün katkısı oldukça fazladır. Başka bir ifadeyle şehirli nüfus oranındaki bu artış, iç göç olgusunun kentleşme süreci açısından önemli faktör olduğunu göstermektedir.

1950 yılına kadar kent nüfusunda artış olmamıştır. 1950 sonrasında ise iç göç dalgalarının etkisiyle kent nüfusunda dikkate değer bir artış olmuştur. “1950’de %25 düzeyinde olan kentte yaşayanların nüfusu, 1980’e gelindiğinde %43,9’a, 1985’e gelindiğinde ise %53’e ulaşarak, nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşamaya başladığı bir Türkiye ortaya çıkarmıştır.” (Adıgüzel, 2016, s. 42). Bu verilere göre 1980’lerden itibaren kır ve kent nüfusunun dağılımında, oranların kent lehine değiştiğini söylemek mümkündür.

Tablo 9. Türkiye’nin 1950 Sonrası On Yıllık Dönemlerde Kırsal ve Kentsel Nüfus Miktarları-TÜİK Raporu

Dönem	Toplam	Kırsal	Kentsel
1950	20947188	5244337	15702851
1960	27754820	8859731	18895089
1970	35605176	13691101	21914075
1980	44736957	19645007	25091950
1990	56473035	33326351	23146684
2000	67803927	44006274	23797653
2010	73722988	56222356	17500632
2018	82003882	75666497	6337385

İç göç çalışmalarında iller arası nüfusun geçişini tespit etmek ilk zamanlarda kolay olmamıştır. İller arasında meydana gelen göçlerin tespitinde birtakım değişkenlerden istifade edilmiştir. Bu değişkenlerin başında da “nüfusun doğum yerleri itibariyle dağılımı” gelmektedir (Tandoğan, 1989, s. 3). Bu incelemelerde daimi ikametgâha göre “nüfusta kayıtlı olduğu yerden farklı bir yerde sayılan nüfus, göç eden nüfus” olarak kabul edilmiştir. Türkiye’de daimi ikametgâha göre kayıtlı olduğu yerden farklı bir yerde yaşayanların oranı bilgisine günümüzde TÜİK verilerinden ulaşmak mümkündür. Bu verilere göre iller arası göç eden nüfus “1960-70 dönemlerinde iç göç %10,7” iken (Tandoğan, 1989, s. 6), 1980’de %7,03, 1990 yılında %8.13 ve 2000 yılında 7,88 oranındadır.² İç göçün tecrübe edilmeye başladığı 1950’lerde göç oranı daha yüksek olmasına rağmen, zamanla coğrafi mobilitede azalma olmuştur.

Türkiye’deki 1950’den itibaren göç alan ve göç veren iller üzerine ilk çalışmalar DİE tarafından yapılmıştır. Veriler defacto sayımlar ile elde edildiğinden dış göç oranı bu çalışmalara dâhil edilememiştir.³ Türkiye’de en çok göç veren ve göç alan iller, iç göçün yoğun olarak yaşandığı 1950-1980 yılları arasında verilen göç miktarı ve bu miktarın nüfusa oranı esas alınarak belirlenmiştir. Buna göre en çok göç veren iller sırasıyla Bitlis, Kars, Tunceli, Erzincan, Gümüşhane, Ağrı, Erzurum, Artvin ve Sivas’tır. Göç alan illerin ise tamamının Ordu-Hatay hattının batısında yer aldığı bilinmektedir (Tandoğan, 1989). *“Doğu Marmara, Orta Anadolu ve Çukurova bölgeleri önemli miktarlarda net göçmen nüfus kazanmış bulunmaktadır. Bu bölgelerde bazı iller nüfusça gerilemişse de, bölgeler net kazanç elde etmişlerdir. İç - göçte nüfus kazanan illerin çoğu Samsundan, Hatay’a çekilen bir hattın batısına düşmektedirler.”* (Abadan-Unat, 1975, s. 150).

² Verilerin detayına TÜİK “yerleşim yerleri ve iller arası göç eden nüfus” raporundan ulaşılabilir.

³ De Facto, nüfus sayımı anında, sayım bölgesinde ya da ülkesinde fiilen hazır bulunan her bireyin sayılması ilkesine dayanan sayım yöntemidir.

DİE verilerinde, çalışmaya konu olan Erzurum, Artvin, Ağrı, Kars ve diğer bazı doğu illerinden hangi bölgelere doğru göç verildiği bilgisine erişilmiştir. Bu illerin 1975-2000 yılları arasındaki göç verileri aşağıda tabloda verilmiştir. Tandoğan iç göçler üzerine yaptığı çalışmasında Erzurum'dan göç edenlerin çoğunlukla İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentleri tercih ettiğini ifade etmiştir. Bu kentler dışında ise %20-49 oranlarında Konya, Manisa, Kayseri, Kocaeli, Bursa gibi merkezlere göç edenler olmuştur. Kars, Artvin ve Ağrı nüfusuna kayıtlı olan göçmenler çoğunlukla yine aynı oranlarda bu merkezleri tercih etmişlerdir (Tandoğan, 1989).

Tablo 10. “İllerin 1995-2000 Dönemi Net Göç Hızına Göre Sıralanışı, 1975-2000” Raporundan Edinilen TÜİK Verileri

İl	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1995-2000
Konya	-10.152	-10.623	-27.184	2.787
Erzurum	-46.093	-48.745	-88.298	-46.491
Ağrı	-24.986	-19.005	-37.312	-26.213
Kars	-70.872	-50.426	-105.855	-18.331
Artvin	-12.687	-10.855	-20.372	-11.560
Gümüşhane	-21.762	-14.075	-22.305	-4.003
Bayburt	-	-	-13.808	-5.306
Van	-7.627	-11.994	-20.780	-32.353
Erzincan	-5.369	-11.583	-25.574	-1.325

Bu çalışmaya konu olan Konya'nın Ereğli ilçesinin toplam nüfusu 145.389'dur.⁴ Toplam nüfus içerisinde “nüfusa kayıtlı olduğu yer” verilerine göre yukarıdaki tabloda göç verileri gösterilen illerden gelen göçmenlerin sayısı oldukça fazladır. Buna göre TÜİK- *İlçe Bazında Doğum Yeri ve Cinsiyete Göre Nüfus* raporundan edinilen verilere göre çalışmamıza konu olan illerin nüfusuna kayıtlı olup Ereğli'de ikamet edenlerin sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

⁴ <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>

Tablo 11. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Ereğli’de İkamet Edip Farklı Bir İlin Nüfusuna Kayıtlı Olanların Sayısı

Ereğli’de Yaşayanların Nüfusa Kayıtlı Olduğu İller					
1	Erzurum	3.250	6	Erzincan	492
2	Muş	717	7	Bayburt	142
3	Kars	597	8	Gümüşhane	62
4	Artvin	596	9	Van	93
5	Ağrı	318			

1.4. Göçe Neden Olan Etkenler

Bütün sosyal olgular gibi göç olgusu da birtakım nedenlere dayalı olarak ortaya çıkmıştır. Göçün dinamikleri toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal boyutlarıyla yakından ilişkilidir. Bu dinamikler, toplumdan topluma ve içinde bulunulan zamanın getirilerine göre değişkenlik göstermektedir. Everett Lee’nin itme-çekme kuramı, göçün nedenlerini açıklamada en çok kullanılan kuramdır. Bu teori ekseninde iç göçe “1950’li yıllarda kırsalın ‘itciligi’, 1960’ların sonu ile 1980’lere kadar kentlerin ‘çekiciliği’, 1980 sonrasında ve 1990’lı yıllarda ulaşım ve iletişimdeki değişmelerle artan hareketliliğin ‘iletilik’ etkenleriyle” açıklama getirilebilmektedir (Yakar, 2017, s. 374). Göç süreci, öncelikle tarım alanlarında yaşanan gelişmelerle birlikte ortaya çıkan kırsalın iticiliği ile başlamıştır. Bu dönem, bireyin göç etme kararını gideceği yere dair “umma”larına göre verdiği bir dönemdir (Tekeli, 1975, s. 162). Çünkü henüz iletişim ağı oluşmamış, ulaşım imkânları yeterince gelişmemiştir. Ancak ilerleyen dönemlerde kente dair kanaat, öncü göçmen gruplarda olduğu gibi “umma”nın ötesine geçmiştir. Bu noktada kırsalın iticiliğinin yanında kentin çekiciliği de aynı oranda etkili olmaya başlamıştır. Kentin çekiciliği ulaşım ve haberleşme kanallarının gelişmesiyle ortaya çıkan iticilik vasıtasıyla yaygınlaşmıştır.

Bu genel kabulün yanı sıra Türkiye'nin göç serüveninde etkili olan kendine özgü bazı faktörler vardır. Adıgüzel Türkiye'ye özgü yapılan sınıflandırmaları şöyle aktarır: (Adıgüzel, 2016, s. 45).

“İnan Özer'e göre Türkiye'ye özgü bu dinamikler demografi, tarımsal yapıdaki değişme, ulaşım, hukuki ve siyasi nedenler, sosyo-psikolojik nedenler ve dış etmenlerdir. Ahmet Koyuncu ise nüfus artışı, tarımda makineleşme, parçalanmış tarımsal alanlar, arazi kamulaştırmaları, kalkınma programları, imalat sektöründeki gelişmeler, ulaşmanın gelişmesi, terör olayları ve doğal afetleri göçün temel nedenleri arasında saymaktadır.”

Özer ve Koyuncu'nun belirtmiş olduğu nedenler çoğunlukla yaşanan yerdeki itici faktörler ve gidilecek olan yerdeki çekici faktörlerdir. İtici faktörlerin en başında ekonomik sebepler gelmektedir. Göç alan illerin çoğunluğunun Ordu-Hatay hattının batısında kalan sanayii şehirleri olduğu bilinmektedir (Abadan-Unat, 1975). Özellikle İstanbul, İzmir, Bursa, Kocaeli gibi iller hemen her dönemde en çok göç alan yerleşim merkezleri arasında zikredilmektedir. Buna göre Türkiye'de iç göç olgusunda ekonomik sebeplerin oldukça önem arz ettiği söylenebilir. Bu çalışmanın örneklem grubunun %46.2 oranında büyük çoğunluğu da “Göç etme nedeniniz nedir?” sorusuna “ekonomik nedenler” yanıtını vermiştir. Bu da göçün itici faktörlerinin başında ekonomik sebeplerin geldiğini göstermektedir.

Göçte en etkili faktörün ekonomik sebepler olduğu bilinmektedir. Ekonomi ile yakından ilişkili olarak tarım alanındaki gelişmeler de göçün nedenleri arasında gösterilebilir. Marshall yardımları daha çok tarımın mekanizasyonu için kullanılmıştır. Bunun bir sonucu olarak Türkiye'de kırdan kente göç sürecine girilmiştir (İçduygu & Sirkeci, 1999, s. 273). Tarımda makineleşmeyle birlikte ortaya çıkan ve göçün itici nedenlerinden olan tarımsal nedenleri Adıgüzel altı maddede özetlemektedir (Adıgüzel, 2016, s. 47):

- “Toprak mülkiyetinin dengesiz dağılımı
- Kişi başına düşen tarımsal gelirin düşük olması
- Tarım sektörünün artan nüfusu istihdam edememesi
- Kullanılan teknolojinin yetersiz olması
- Tarımda makineleşmenin emeğin yerini alması
- Yeni tarım alanı imkânlarının kısıtlı olması ”

Çalışmada anketlere ek olarak yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de bu maddeleri destekler niteliktedir. Elde edilen verilere göre tarım arazilerinin verimsiz olması, mevcut arazinin miras yoluyla bölünmüş olması, genişleyen aileler için arazinin yetersiz olması, toprak sahibi olmayan ve tarım işçisi olarak çalışanların makineleşmeyle beraber işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalması gibi sebepler göçün itici faktörleri olmuştur.

Tarımda makineleşmeyle beraber yaşanan istihdam sorunları da göçün önemli nedenlerinden biridir. Köylerde yaşanan bu istihdam sorununun aksine kentlerde sanayileşme ile beraber yeni istihdam alanları oluşmuştur. Ortaya çıkan işgücü ihtiyacı ise köylerde istihdam sorunu yaşayan göçmenler tarafından karşılanmıştır.

Ulaşım ve haberleşmenin gelişmesi kırsaldan kente göçü kolaylaştıran sebeplerdendir. İlişkiler ağı kuramında açıklandığı üzere haberleşme ağlarının gelişmesi, öncü göçmenler ile yaşadığı yerden ayrılmamış olanların iletişim halinde kalmasını sağlamıştır. Bu sayede kent yaşamı hakkında bilgi almak mümkün olmuştur. Göç etme kararı veren birey “umma”larına göre değil, öncü grupların tecrübelerine göre göç kararını verme imkânına sahip olmuştur. Bunun yanında ulaşımın gelişmesiyle beraber kırsal kesimlerde üretilen tarımsal ürünlerin pazarlanması ve dağıtılması için yeni pazar arayışları başlamıştır (Adıgüzel, 2016). Bu durum da şehirlere göçü beraberinde getirmiştir.

Göç olgusunda ekonomik faktörler kadar siyasal faktörler de itici güç olmaktadır. 1950'lerden 1980'lere kadar çoğunlukla gönüllü olan göçler, 1980'lerde terör olaylarının artmasıyla beraber zorunlu göç halini almıştır. Özellikle “1993-1994 yıllarında OHAL Bölgesi ilan edilen (Diyarbakır, Hakkari, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van) ve mücavir alanı oluşturan (Batman, Bingöl, Bitlis, Mardin, Muş) 11 ilde yoğun köy boşaltmalar yaşanmıştır.” (TBMM, 1998, s. 11). OHAL raporuna göre bölgede OHAL ve mücavir alan dışında olup boşaltılan iller Ağrı, Kars, Erzurum, Erzincan, Sivas, Şanlıurfa, Adıyaman, Iğdır ve Elazığ'dır. OHAL dışında kalan ve bu çalışmanın da kapsamına giren bu illerde 85 köy, 178 mezra boşaltılmıştır. Göç edenlerin bir kısmı bölgedeki Diyarbakır, Hakkâri gibi il merkezlerine, çoğunluğu ise batıdaki İstanbul, İzmir, Mersin, Antalya, Adana gibi şehirlere gitmişlerdir (TBMM, 1998). Bölge halkını göçe zorlayan nedenler TBMM tarafından hazırlanan raporda açıklanmaktadır. Buna göre zorunlu göçün ardında; silahlı illegal örgütlerin lojistik desteğini kesmek için mera yasağı uygulanması, bölgenin coğrafik olarak engebeli olması nedeniyle yerleşim birimlerinin devlet tarafından yeterince korunamaması, silahlı illegal örgütler tarafından kendilerine yardımda bulunmayan köy ve mezraların boşalttırılması, bölgede kalanların güvenliğinin sağlanamaması endişesi ya da PKK'ya yardım edebilecekleri ihtimaline karşın güvenlik güçlerinin bölgeyi boşaltması gibi nedenler vardır. Bu verileri örneklendirecek mahiyette olup bu çalışmaya katılanların göç nedeni olarak güvenlik, terör gibi sebepleri de içine alan “diğer” yanıtını verenlerin oranı %7.9'dur.

Tüm ekonomik, siyasal, tarımsal değişim faktörlerinin dışında kırsalda eğitim olanaklarının ve sağlık hizmetlerinin kısıtlı olması, evlilik gibi sosyal sebepler de iç göçün itici faktörleri arasında sayılmaktadır.

Tekeli göçü ortaya çıkaran nedenleri dört grupta özetler (Tekeli, 1975, s. 158):

1. Göç, sosyal sistemin bozulan dengelerini tekrar sağlamak için ortaya çıkan bir mekanizmadır.

2. Göç, toplumun evrimi sırasında geçirdiği dönüşümlere paralel olarak ortaya çıkan tek yönlü bir uyum hareketidir. Kırdan kente göçü bu gruba dahil etmek mümkündür.
3. Göç, sosyal sistemin değişmelerinden bağımsız olarak var olan, sistem içindeki devamlı bir süreçtir. Bu değerlendirme biçiminde göç, net göç olgusu yerine toplumsal bir fenomen olarak kabul edilmektedir.
4. Göç, sosyal sistemde politik süreç içinde ortaya çıkan ihtiyaçlar sonucunda uygulanan göç politikalarının doğurduğu bir sonuçtur.

Tekeli göçün bir fenomen olarak ortaya çıkış nedenlerini dört grupta incelemektedir. Ancak bu sınıflandırma göçü, sosyal sistem içerisinde toplumsal bir olgu olarak ele almaktadır. Tekeli göçün nedenlerinin bu dört boyutu dışında, bireyin göç kararını etkileyen bireysel boyutuna da dikkat çekmektedir. Kişinin göç kararını etkileyen motivasyonel ve düzenleyici etkenler vardır. Düzenleyici etkenler, bireyin göç kararını fırsatları arama, bilgi akımı gibi konularda dolaylı olarak etkilemektedir. Motivasyonel etkenler ise gerek pozitif gerekse negatif işaretli olsun doğrudan doğruya kişinin çıkarları ile ilgili olanlar ve çevredeki yaşama koşulları ile ilgili olanlar diye ikiye ayrılmaktadır. Kişinin çıkarıyla ilgili faktörler, “işçi geliri, işçi geliri artış hızı, işsizlik oranı, vergi miktarı, kira miktarı, kiralık mesken stoku” gibi faktörlerdir. Yaşama koşullarına dair ise göçü etkileyen “ısı, hava kirliliği, deniz kenarı olmak, eğlence ve dinlenme fonksiyonları, şehir büyüklüğü, ailenin çocukları için okuma imkânları, etnik kompozisyon, çıkış ve varış noktaları arasındaki benzerlik” gibi nedenlerdir (Tekeli, 1975, s. 165-166).

Göç genellikle ekonomik sebeplere dayandırılmaktadır. Bunun dışında göç sürecini etkileyen farklı sosyokültürel sebepler vardır. Bu sebepleri Fichter “*siyasal işkencelerden veya ırk ayrımından kaçmak, dini özgürlükleri kullanabilmek, iyi eğitim olanakları sağlamak veya akrabalara daha yakın olmak*” şeklinde sıralar (Fichter, 2001, s. 154).

Çakır'ın Elazığ ve Mersin merkezli yaptığı çalışmalarda katılımcıların göç etme nedenleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir (Çakır, 2011, s. 138):

Tablo 12. Elazığ'a Göç Edenlerin Göç Etme Nedenleri

Elazığ'a Göç Nedenleri	
Topraksızlık	%40.8
Geçimsizlik	%27.2
Eğitim,Sağlık,İş	%13.6

Tablo 13. Mersin'e Göç Edenlerin Göç Etme Nedenleri

Mersin'e Göç Nedenleri	
Topraksızlık	%18.33
Kan davası-dini ve töresel baskı	%3.9
Can güvenliği-terör	%12.2
İş bulma	%32.2
Eğitim	%15

Tablolardan anlaşıldığı üzere göçün nedenleri arasında en etkili olan ekonomik nedenlerdir. Güvenlik, eğitim gibi faktörler daha sonra gelmektedir. Çalışmanın yapıldığı Konya'nın Ereğli ilçesinde yapılan anketlerde elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14. Ereğli'ye Göç Edenlerin Göç Etme Nedenleri

Ereğli'ye Göç Nedeni	N	%
Ekonomik	141	46,2
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	16,4
Evlilik	33	10,8
Husumet	23	7,5
Eğitim	14	4,6
İş	18	5,9
Diğer	24	7,9
Cevapsız	2	,7
Toplam	305	100,0

Tablodan da anlaşıldığı üzere Ereğli'ye göçte %46.2 oranında ekonomik sebepler etkili olmuştur. Anket sonucunda, Elazığ ve Mersin örneklerinde ulaşılan verilerle örtüşen değerler elde edilmiştir. Bütün bunlar ışığında göç olgusunda ekonomik, sosyal,

politik ve kültürel faktörlerin her birinin etkili olduğunu; ancak başat etkinin ekonomi temeline dayandığını söylemek mümkündür.

1.5. Göç Sonuçları

Göç sadece mekânsal anlamda bir değişiklik değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel sebep ve sonuçları olan bir olgudur. Bu da göçün hem bireyi hem de toplumu etkileyen bir fenomen olduğu anlamına gelir. Bu sebeple göç olgusu, sebep ve sonuçlarıyla beraber sosyolojik olarak incelenmelidir.

Göçün ortaya çıkardığı sonuçların bireysel ve toplumsal etki yönü olarak iki farklı boyutu vardır. Göç alan yerde meydana gelen bu sonuçlar, hem göçmeni hem de göç edilen bölgede yerleşik olan halkı etkilemektedir. Göç edilen yerde ortaya çıkan hızlı nüfus artışına bağlı çarpık kentleşme, gecekondulaşma, istihdam sorunları, alt yapı problemleri ve ulaşım, eğitim ve sağlık hizmetlerinin ihtiyacı karşılamakta zorlanması gibi sorunlar, göçün sonucunda ortaya çıkan toplumsal sorunlardır. Bu sorunların dışında kırdan kente göçle birlikte gelen kentleşme ve göçmenler arası dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulan dernek ve cemaatsel yapılar da göçün toplumsal sonuçlarındandır.

Göçün toplumu etkileyen sonuçlarından başka bireysel sonuçları da vardır. Göç edilen yerdeki toplumsal yapıya uyum(suzluk), aidiyet problemi, eritme kabına⁵ girip taşıdığı kültürden kopma, değişen dindarlık anlayışı ve pratiği gibi sonuçlar göçün daha çok bireyi etkileyen sonuçlarıdır. Göç sonucunda ortaya çıkan problemler çoğunlukla Türkiye'nin sistemli bir göç politikası olmamasından kaynaklanmaktadır (Tekeli, 1975, s. 171).

Göç sonucunda ortaya çıkan sorunlar, göç politikası güdülmediğinden çözümsüz kalabilmiştir. Göç alan birçok şehrin nüfusunda şişme meydana gelmiştir (TBMM, 1998).

⁵ Eritme kabı: Pek çok farklı kültür, din ve etnik gruba dahil göçmenlerin oluşturduğu bir toplumun, yeni melez toplumsal ve kültürel formlar üreteceği düşüncesi. bk. Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, s.206

Mekânsal nüfus dağılımının düzensiz olması hem birey hem de toplum çıkarları açısından negatif değer taşımaktadır. Nüfus dağılımındaki düzensizlik gecekondulaşma ve çarpık kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. “1950’de 50000 olan gecekondulu sayısı, 1965’te 430.000, 1980’de 1.500.000 ve 1995 yılında ise 2.000.000’a ulaşmıştır.” (Bolat, 2013, s. 58) Türkiye’de yaşanan iç göç sürecinde gecekondulaşma kaçınılmaz olmuştur. Gecekondulaşmanın seyrini belirleyen etkenlerin başında sanayii merkezlerine yakın muhitlerin seçilmesi gelmektedir. İkinci önemli etken ise tanıdıklık (hemşehri, akraba vb.) faktörüdür (TBMM, 1998, s. 31). Türkiye’de gecekondulaşmanın temelinde henüz *kentlileşmeyi* gerçekleştirmeden göç dalgaları ile *kentleşme* sürecine girilmesi yatmaktadır (Çelik, 2012, s. 302). Bu şekilde seyreden gecekondulaşma, gettoların oluşumuna da sebep olmuştur. Ereğli’de de bunun örneklerini görmek mümkündür.

Göçün sonuçlarından biri de istihdam sorunudur. 1950’lerden sonra hız kazanan göç dalgaları ile istihdam sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır. Çünkü göç için tercih edilen bölgeler her zaman sanayileşmiş bölgeler değildir. Göçmenlerin de hayvancılık ve tarım dışında mesleki becerileri çoğunlukla gelişmiş olmadığından özellikle sanayi bakımından gelişmemiş yerleşim yerlerinde istihdam sorunları baş göstermiştir (TBMM, 1998).

Göçün sebepleri çoğunlukla ekonomik temellidir. Dolayısıyla ortaya çıkan sonuçlar da ekonomik faktörlerden kaynaklanan işsizlik, istihdam ve konutla ilişkili sorunlara dayanmaktadır. Ancak göç olgusu, sosyal çevresi içinde bireyi ve bütün sosyokültürel hayatı da fazlaca etkilemektedir. Bu etkileşim birçok değişimi beraberinde getirmektedir. Bunların başında göçmenin daha önceki tutum, davranış, ilişki ve yaşam tarzlarından farklı bir hayata geçişini ifade eden kentleşme gelmektedir (Çelik, 2012).

Tönnies, toplumu *gemeinschaft* (cemaat) ve *gesselschaft* (cemiyet) olarak iki gruba ayırır. Cemaatte duygu ve anlayış birliği hâkimdir. Tönnies, cemaati “köy topluluklarıyla” ilişkilendirir. Bu topluluklarda organik ilişkiler vardır. Cemiyette ise

rasyonel çıkarın ön planda olduğu modern kent hayatı yaşanmaktadır. Birincil ilişkilerin yerini yapay ve geçici olan ikincil ilişkiler almıştır (Slattery, 2011). Kentleşme, cemaat hayatının hâkim olduğu kırsaldan cemiyet hayatının yaşandığı kente geçiş ve uyumu ifade etmektedir. Kentleşme şehir alanlarının genişlemesi anlamına gelir. Peker, kenti göç için çekici kılan ve içgöçlerin kent ağırlıklı bir yapıya dönüşmesinin ve dolayısıyla kentleşmenin nedenlerini şöyle sıralar (Peker, 1999, s. 297):

- a) Eğitim örgütlenmesinin kentsel yerleşmelerde yaygınlaştırılması
- b) Kamunun ekonomi politikaları ve yatırımı özendirici önlemleri nedeniyle köyden kente aşamalı göçün başlaması
- c) Türkiye'de göç veren bölgelerdeki kentsel yapıların da kırsal özellik taşıması,
- d) 1960'lı yıllarda başlayan dış göçe katılanların tasarruflarının başlangıçta kalkış noktasına yönelmesi; ancak zaman içinde, bunların hem tasarruflarını daha iyi değerlendirmek, hem de çocuklarını daha iyi yetiştirmek için aşamalı göçe katılmaları,
- e) Az nüfuslu kentsel yerleşmelerdeki sermaye sahiplerinin, bu mekândaki paranın dönüş hızının yetersiz kalması nedeniyle, bir üst denetim merkezindeki olanakları değerlendirme arzusu ile kent-kent göçüne katılmaları.

Kentleşme, köyden kente göçle meydana gelen kentin kalabalıklaşması, kent sayısının artması ve kent toplumunda örgütlenme ve insanlar arası ilişkilerin dönüşmesi anlamlarını ihtiva etmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 49). Aynı zamanda kentleşme (*şehirleşme*) kültürel olarak kentin değerlerinin benimsenmesini de ifade etmektedir. (Kirman, 2011, s. 308) 1950'den itibaren Türkiye'de göç süreci çoğunlukla kırdan kente göç şeklinde ilerlemiştir. Bu göç sürecinin sonucunda da kent kültürüyle karşılaşan göçmen, kültür değişimini tecrübe etmektedir. Ancak kültürün göç yoluyla değişime

uğraması süreci tek yönlü seyretmez. Göçmen gruplar da sınırlı dahi olsa hâkim toplumun kültürüne etki etmektedir (Özmen, 2012, s. 46). Bu çerçevede, göç sonucunda hem göçmen kültürü hem de hâkim toplum kültürü değişim göstermektedir.

Göç, kültürel yayılma mekanizmalarından biridir (Kongar, 1979, s. 329). Göçmen bireyler, yalnızca mekânsal olarak yer değiştirmez. Kültürel birikimlerini de yanlarında götürür. Bu şekilde gerçekleşen kültürel yayılma, yabancısı olunan toplumla karşılıklı öğrenme, kültürleşme⁶, uyum⁷, uyumun sağlanamadığı durumlarda yaşanması muhtemel olan çatışma, hemşehri dayanışma derneklerinin kurulması gibi durumları beraberinde getirmektedir.

Mübeccel Kıray, kır-kent-toplumsal değişme ilişkisini ilk çalışan isimlerden biridir. O, kırdan kente göçenlerin, köylü kalamadıkları gibi kentli de olamadıklarını söyler. Bu durumu tanımlamak için ise “sahte kentlilik” kavramını kullanır (Adıgüzel, 2016, s. 53). Göçmenler kentlileşme konusunda her zaman başarılı olamamaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden birinin göçmenin ‘kır’ı ‘kent’e taşınması olduğunu söylemek mümkündür. Kır’ı kent’e taşımak göçmenin yerleşik olan kentlilerle ilişkilerindeki mesafesi ve hemşehrilik bağlarını güçlü tutup taşıdığı kültürü muhafaza etmesiyle yakından ilgilidir.

Göçmenin yabancısı olduğu toplumla bütünleşmesi süreci uyum süreci olarak adlandırılır. Bu süreçte ortaya çıkan hemşehri dernekleri her ne kadar uyumu yavaşlatıcı olarak görülse de kültürel geçiş aşamasında olan göçmen toplulukları ve dâhil olunan toplum arasında bir köprü vazifesi de yapar. Hemşehri dayanışma dernekleri, göçmenin yeni yerleşim yerine ve kültürüne adaptasyonu sürecinde tampon kurum işlevi görür

⁶ Kültürleşme, iki kültür teması geldiği zaman bazı kültürel öğelerin mevcut kültür yapısı içinde erimesi yerine birbirleriyle temasta olan kültürlerin yapısal farklılaşmaya gitmesi demektir. bk. Kongar, E. , *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Ankara, 1979, s. 330

⁷ Uyum, göçmenlerin yabancısı oldukları toplum ile bütünleşerek o toplumun bir parçası olma süreçleridir. Yani bir nevi yeniden toplumsallaşma demektir. bk. Adıgüzel, Y., *Göç Sosyolojisi*, Nobel, 2016, s.52

(Bolat, 2013, s. 61). Bu dernekler vasıtasıyla kurulan dayanışma ağı, göçmenin aidiyet sorunu yaşamasını da engeller.

Göç alan hemen her yerleşim biriminde göçün sonucu olarak ortaya çıkan hemşehri derneklerine rastlamak mümkündür. Ereğli’de de dayanışma, kültürü yaşatma ve yardımlaşma maksatlarıyla göçmenler tarafından kurulmuş hemşehri dernekleri mevcuttur. Ereğli’de faal olan “Serhat Karşılar ve Dadaşlar Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği”, “Konya Ereğli Şark kültürünü Yaşatma ve Dayanışma Derneği”, “Konya Ereğli Artvin ve Yusufelililer Eğitim, Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği”, “Hınıs ve Çevre İlçeleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği” gibi hemşehri dernekleri vardır.

Göçün etkili olduğu alanlardan biri de dindir. Göçün sebep olduğu toplumsal değişim dini birçok farklı boyuttan etkilemiştir. Öncelikle din ve dindarlık anlayışı, dini gruplar, hareketler ve cemaatler üzerinde etkili olmuştur. Kentleşme sürecinde yaşanan modernleşme ve sekülerleşmenin de etkisiyle dinin bireyselleşmesi, özel dindarlık tezahürleri, tarikatların yapısının değişmesi, çoğulculuk, geleneksel dindarlıktan kopuş ve yeni dini hareketlerin doğuşu gibi olumlu ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkmıştır (Çelik, 2012). Göçün din üzerindeki etkileri “Göç ve Din” başlığında daha geniş bir şekilde ele alınmıştır.

2. DİN

Göç kavramının açıklanmasından sonra çalışmanın ikinci temel kavramı olan din kavramının etimolojik ve sosyolojik tanımlarına değinilecektir. Sosyolojide temel toplumsal kurum olarak kabul edilen altı temel kurum vardır ve din kurumu da bunlardan biridir. (Aydın, s. 113) Bu çalışmanın ana kavramlarından biri olarak dinin teolojik ve sosyolojik tanımlarına değinmek gerekmektedir. Bu başlık altında din ile yakından ilişkili olan dindarlık kavramı ve dini tecrübenin ifade şekilleri de açıklanacaktır.

2.1. Din Tanımları

Din, insanlığın her döneminde bireyin ve toplumun hayatını etkileyen bir kurum olarak varlığını göstermiştir. Din, değerler ve semboller sistemi olarak zihniyet kazandırma potansiyelinden dolayı toplum hayatında önemli bir yer işgal etmiştir (Taş, 2012, s. 37).

Dinin hem teolojik hem de sosyolojik bağlamda birçok tanımı yapılmıştır. Ancak bu tanımlar arasında üzerinde ittifak kurulan bir tanım mevcut değildir. Yapılan tanımlar, sosyal bilimcilerin mensubu olduğu din ve genel anlamda dine bakış açılarının bir ürünüdür. Bu konuda Yinger *“tarifler bir dereceye kadar ihtiyari olup araştırma işinin yürütülmesinde kullanılan vasıtalarlardır. Tarifler, sınırlandırılmış bir saha dâhilindeki benzerliklere ve bu sahanın haricindeki farklılıklara dikkat çekmekte, böylece gerçeğin bir veçhesine önem vermektedirler”* (Yaparel, s. 304) diyerek genel geçer bir tanımın mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bu nedenle P.L.Berger de *“Mahiyeti itibariyle tanımlar ne doğru ne de yanlışlardır. Sadece az veya çok kullanışlıdır. Dolayısıyla tanımlar hakkında tartışmanın anlamı yoktur.”* (Köktaş, 1993, s. 23) diyerek Yinger’in ifadelerini desteklemektedir. Ancak din kavramının anlaşılabilmesi için gerek İslam alimleri gerekse sosyologların din tanımlarını belirtmek faydalı olacaktır.

Din kelimesi, Arapça “deyn” kökünden gelmekte ve çeşitli manalarda kullanılmaktadır (TDV İslam Ansiklopedisi, s. 312). Elmalılı Hamdi Yazır, tefsirinde Fatiha Suresi’nde geçen “yevmi’din” ifadesinin açıklarken din kelimesinin Arapça’da *“ceza, hisap, kaza, siyaset, taat, âdet, hal, kahr ve bunlarla alakadar olan millet ve şariat”* anlamlarına geldiğini söylemektedir. O, dini akıl sahiplerinin kendi tercihleriyle hayırlara sevk eden ilahi bir öğüt şeklinde tanımlamaktadır. Din, akıl sahiplerini muhatap alır. Akıldan mahrum olanların tercih etme yetisine sahip olmadıklarından dini bir mesuliyetleri yoktur. Dinin şartı akıl ve iradedir. Din, akıl ve irade sahibi olan bireyi hayra sevk eder. Nitekim dinin semeresi, bizzat hayrolan amellerdir. Netice itibarıyla din, iman

ve amel mevzuu olarak akıl ve iradeye hitap eden hak ve hayır kanunlarının tümüdür (Yazır, s. 88-95).

Kur'an-ı Kerim'de din kelimesi doksan iki yerde geçmektedir (TDV İslam Ansiklopedisi, 1994). Mevdudi, din kelimesinin Kur'an-ı Kerim'de dört temele dayandığını söyler. Bunların *“Birincisi, yüce egemenlik sahibinden gelen üstünlük ve galibiyet; ikincisi, itaat etmek, tapınmak, hizmetkârlık yapmak; üçüncüsü, ceza, sınırlar, kanunlar ve uyulan yol; dördüncüsü, muhasebe, yargılama, cezalandırma ve mükâfatlandırma. Genel bir terim olarak din ise kişinin yüksek bir otoriteye boyun eğdiği, itaatini ve uyulmasını kabul ettiği, hayatında kanun, kaide ve sınırları ile bağlı bulunduğu, kendisine itaat etmede büyüklük, mükâfat ve derecelerde ilerleme umduğu, isyan halinde de zillet, aşağılık ve kötü sonuçtan korktuğu bir hayat nizamını ifade eder.”* (Mevdûdî, 2013, s. 110-117). Kur'an'ın Mekke devrinin ilk yarısında inen ayetlerinde din kavramının hesap ve sorumluluk, ikinci yarısında inen ayetlerinde tevhid ve teslimiyet, Medeni ayetlerinde ise ümmete ilişkin yönü vurgulanmaktadır. Sonuç itibarıyla din, insanları hayır olana yönelten, ubudiyet ve ulûhiyet arasındaki münasebeti düzenleyen bir kanundur (TDV İslam Ansiklopedisi, 1994).

İslam âlimlerinin din tanımlarından başka sosyolog ve antropologlar da dini tanımlamışlardır. Yapılan tanımlar döneme ve sosyal bilimcinin tecrübesine göre değişkenlik arz etmektedir. “Pozitivizmin hâkim olduğu dönemde din, ferdin ve toplumun doğru kabul edip davranışlarını ona göre tanzim ettiği sistem olarak anlaşılmıştır. Pozitivizm sorası dönemde ise din tanımına metafizik ve ahlaki unsurlar girmiştir.” (Taş, 2012, s. 38).

Din sosyolojisi literatüründe din tanımları iki kategoride toplanmaktadır: özsel (substantial) tanımlar ve işlevsel (functional) tanımlar. “Özsel tanımlarda din, muhteva olarak sahip olduğu kutsal, aşkın, ilahi ve tabiatüstü gibi anlam ve değer muhtevasına bağlı olarak tanımlanır. İşlevsel tanımlarda ise din, birey ve toplum hayatında hangi

fonskiyonu yerine getirdiğine bağlı olarak tanımlanır.” (Köktaş, 1993, s. 24) (Yaparel, -, s. 406). Kısaca özsel yaklaşımda dinin “ne olduğu”, işlevsel yaklaşımda ise “ne yaptığı” önemlidir (Korkmaz, 2010, s. 17).

Sosyologlardan kimileri dini özsel, kimileri ise işlevsel olarak tanımlamıştır. Weber, P.L.Berger, R. Otto, J. Wach gibi isimler dini özsel yaklaşımla tanımlamışlardır. Her ne kadar Weber “dinin bir tanımını yapmak mümkün değildir” dese ve tanım yapmaktan kaçınmış olsa da Berger onun çalışmalarındaki düşünce sistematliğini sağlamak için kendi zamanında yaygın kullanımı olan özsel din tanımını benimsediğini söyler (Köktaş, 1993; Taş, 2012)

Özsel tanımı benimseyen sosyologların bir diğeri Rudolf Otto’dur. Otto’ya göre din, “kutsalın tecrübesidir”. Burada kastedilen tecrübe, “korku ve hayran bırakıcı bir sırdır.” Kutsal, sıradan insanî fenomenlere göre oldukça farklıdır ve bu farklılık onun heybetli, dehşetli ve ürperti verici bir güç olmasındandır (Köktaş, 1993). Otto’nun bu tanımı, dinin yapılan en geniş kapsamlı tanımı olarak kabul edilmektedir. “Dine dair bu anlayış, din üzerindeki araştırmaların objektif mahiyetini ortaya koyar. 18. ve 19. Yüzyıllarda sübjektivizm akımına kapılan ve çoğu Protestan olan teolog ve filozoflar dinin bu zengin anlamını reddetmişlerdir” (Taplamacıoğlu, 1963, s. 66). Ancak sonraki yüzyıllarda bu tutum değişmiş Wach ve Mensching gibi yorumlayıcı kuramın temsilcisi olan sosyologlar da bu tanımın etkisinde kalmıştır.

Wach, Otto’nun düşüncesini destekler ve dini kutsalın bir tecrübesi olarak kabul eder. Ona göre Otto’nun bu tanımı yapılan en öz, kısa ve bir o kadar da zengin bir tanımdır. Mensching de dini insanın tecrübesiyle mukaddese ulaşması biçiminde tarif eder (Karaşahin, 2007, s. 59).

P.L.Berger dinin açık bir tanımını yapmaz ancak o da Wach ve Mensching gibi çalışmalarında özsel tanımı esas aldığını, Otto’nun tanımını isabetli bulduğunu ve dini

Otto'nun betimlediği şekilde anladığını ifade eder (Köktaş, 1993). Ona göre din, anlamı insanı hem aşan hem de içine alan bir düzene inanmadır (Taş, 2012).

Özsel tanım, kutsal olana, aşkın olana yani tanrıya atıfta bulunur. Dini insanüstü bir varlıkla olan ilişkiye dayalı açıkladıkları için evrensel olmamakla ve diğer inançları kapsamamakla eleştirilip kapsam açısından dar tanımlar olarak kabul edilmişlerdir.

Din tanımlarında ikinci kategori işlevsel tanımlardır. Bu tanımlar dinin yerine getirdiği işlevleri tespit edip sınıflandırmaya dayanır. İşlevsel tanımlarda din, tanrı kavramıyla sınırlandırılmaz. Din dışı ideolojiler de bir inanç sistemi olduğundan din olarak kabul edilirler. Bu tanımların ilki Emile Durkheim'e aittir. Dini Hayatın İbtidai Şekilleri başlıklı çalışmasında Durkheim dini kollektif bilincin kaynağı olarak tanımlar. Durkheim'in sosyolojisinde din, inanç ve pratikleri içerisinde barındırır ve bu inanç ve pratikleri kabul eden bireyleri de kilise altında bir araya toplar (Taş, 2012). Durkheim dinin toplumsal fonksiyonelliğine dikkat çeker. Ona göre din, bütün toplumlarda var olmuş bir fenomendir.

Yinger, dini işlevsel yaklaşımla “bir grup insanın, insan hayatının nihai problemleriyle mücadele vasıtası olarak kullandığı inanç ve uygulamalar sistemidir.” şeklinde tanımlar. Hayatın nihai problemleri öleceğini bilme, ıstırapları ve genelde insan hayatını ve mutluluğunu tehdit eden güçleri tanıma olarak açıklanır. Nihai problemlerin çözümüyle ilgilenen ne varsa ona din nazarıyla bakılmalıdır (Köktaş, 1993, s. 28).

Talcot Parsons, dini “empirik olmayan, normatif bir inanç sistemi” olarak görür. Bu bağlamda din toplumun ortak kabulü olan inanç sistemi olarak, toplumsal bütünleşmenin temel faktörüdür (Köktaş, 1993, s. 28; Taş, 2012, s. 40). Hayatı anlamlandırmaya ilişkin meselelerin cevabını birey din vasıtasıyla verir. Bu cevaplar, bir yandan eylem için durumun kognitif (bilişsel) tanımını ilgilendirmekte diğer yandan daha geniş felsefi anlamda empirik bilgi (cognition), nesnelerin anlamı, tabiat, insanın mahiyeti, toplum ve

insan hayatını oluşturan olaylar ile ilgili problemleri kapsamaktadır (Köktaş, 1993, s. 29; Aydınalp, 2012, s. 93).

İşlevsel tanımların en geniş kapsamısını Thomas Luckmann yapmıştır. Durkheimci bir yaklaşım gösteren Luckmann'a göre din, insan organizmasının bir yeteneğidir. Bu nedenle insani olan her şey aynı zamanda dinidir. Dinin kilise ile özdeşleştirilen özsel tanımı teolojik ve felsefi açıdan anlamlı olsa da sosyolojik bir anlam ifade etmez. Ona göre din, antropolojik ve toplumsal bir fenomendir ve işlevsel bir tanımının yapılmasıyla açıklanabilir. Bu çerçevede toplumsal ve insani süreçlerin bir ürünü olan bütün anlam sistemleri, dini olarak nitelendirilebilir (Aydınalp, 2012, s. 94; Korkmaz, 2010, s. 25).

Özetlemek gerekirse, din insanüstü olana dokunan yönüyle inanç, insanüstü ve kutsal olanın tecrübesi yönüyle pratik, insanları kilise altında toplayıcı olmasıyla toplumsal bütünleştirici ve bütün değer sistemlerinin din olarak kabul edilebilmesi yönüyle ise evrensel ve antropolojik yönleriyle anlaşılmış ve tanımlanmıştır. Bu tanımsal farklılıkların sebebini Yaparel şöyle ifade eder: “*Din tarifleri arasındaki farklılaşma, mahiyetten çok dinin bütününi teşkil eden değişik boyutlardan hangisinin daha çok önemsendiğine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.*” (Yaparel, -, s. 414). Daha önce ifade edildiği Berger’e göre din tanımları ne doğru ne de yanlıştır. Yalnızca her biri dini başka bir yönüyle ele almıştır. Bu çalışmada din, tek bir tanımı ön plana çıkarılmadan, bu tanımların her birini kapsayacak şekilde çok yönlü bir fenomen olarak kabul edilmiştir.

2.2. Dindarlık

Din kavramı ile ilgili yapılan sosyolojik ve teolojik tanımlamalar oldukça çeşitlidir. Bu durum dine bakış açısının farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde dindarlık olgusunun da gerek günlük dildeki kullanımı gerekse bilimsel çalışmalarda

yüklenen anlam bakımından tek bir tanımı yoktur. Bu din kavramına görelî bakışın bir sonucudur denebilir.

Her dinin kendi inanç esaslarına göre dindarlık görüntüsü farklıdır. Örneğin İslam’da niyete bağılı olarak yapılan bütün fiiller ibadet olarak değerlendirilir. Bu durum, dindarlığın hayatın bütün alanlarındaki fiillerde varlığını gösteren bir kavram olduğunun ifadesidir (Yılmaz, 2014, s. 41).

Dindarlığın birey ve toplum hayatındaki yansımalarının ve bu yansımalar üzerinden yapılan dindarlık ölçümünün tutarlılığı için belirli bir dindarlık tanımını esas almak makul görünmektedir. Otto’nun din tanımından hareketle dindarlık, *“kutsal olanın yahut onun özel bir formu olmak itibariyle belli bir dinin muayyen bir zaman ve şartlarda belli bir kişi veya grup ya da toplum tarafından yaşanması”* şeklinde tanımlanabilir. Başka bir deyişle dindarlık, bireyin dini yapıyla kurduğu bağılılık düzeyinin sübjektif ifadesidir (Coştu, 2009, s. 121-122).

Dindarlık tanımlarındaki çeşitlilik ve dindarlığa yaklaşımlardaki farklılık, dindarlık olgusunu farklı boyutlarda incelemeyi gerektirmektedir. Bu noktada dindarlığın empirik olarak araştırılması çalışmaları, araştırmacıları dindarlığın çeşitli boyutlarını tespit etmeye sevk etmiştir.

2.3. Dindarlığın Boyutları

Dindarlık konusunu çalışan araştırmacılar, kavramın tanımındansa dindarlığın boyutları konusuna yoğunlaşmışlardır. Dindarlığı ölçme çalışmaları ilk önce tek boyutlu incelemelerle başlamıştır (Korkmaz, 2010, s. 30). Ancak zamanla tek boyutlu analizin yeterli olmadığı kanaatine ulaşılmıştır. Din sosyologları da dini tecrübenin bireysel ve toplumsal hayatta ya da tarihsel ve sosyo-kültürel ortamı içinde büründüğü ifade şekillerini çeşitli açılardan kategorize etmişler ve farklı tipolojiler ortaya koymuşlardır (Çapcıoğlu & Akyüz, Dini Tecrübenin İfade Şekilleri, 2012, s. 49).

Dindarlığın farklı boyutlarını inceleme çabasını ilk gösteren J. Fichter olmuştur. Ona göre dindarlar “gerçek dindar, şekilci, kenarda ve kapalı (gizli) dindar” olarak sınıflandırılır. Bu sınıflandırmada insanların düzenli ritüellere ve kiliseye katılmadaki niyetleri belirleyici olmuştur (Köktaş, 1993, s. 50). Bu çaba, 1950’lerden sonra genel bir kabule dönüşmüştür. Dindarlığın çok boyutlu incelemesini sistemli olarak ilk kez kavramsallaştıran Ch. Y. Glock’tur (Karaşahin, 2007, s. 63,64). Glock, dindarlığın dört boyutunu tespit etmiş ve şöyle sıralamıştır:

- Tecrübi boyut
- Ritüalist boyut
- İdeolojik boyut
- Geleneksel boyut (Çapcıoğlu & Akyüz, Dini Tecrübenin İfade Şekilleri, 2012, s. 49; Karaşahin, 2007, s. 64)

Dindarlığın boyutlarını Glock ilk başta dört grupta incelemiştir. Daha sonra Fukuyama’nın bir boyutun daha olması gerektiğini ileri sürmesiyle (Köktaş, 1993, s. 52) Stark ile birlikte yaptığı bir araştırmada dindarlığın boyutlarını beşli tasnif yaparak incelemiştir. Bunlar:

- İnanç (belief) boyutu
- Dini pratikler (practice) boyutu
- Tecrübe (experience) boyutu
- Bilgi (knowledge) boyutu
- Etkiler (consequences) boyutu (Çapcıoğlu & Akyüz, Dini Tecrübenin İfade Şekilleri, 2012, s. 40)

Dindarlığın boyutlarını tasnife tabi tutan bir diğer isim de Wach olmuştur. Ona göre bütün dini tecrübeler üç tipte karakterize edilebilir:

- Teorik veya inanç sistemi

- Pratik veya ibadet sistemi
- Sosyolojik veya sosyal ilişkiler sistemi (Karaşahin, 2007, s. 64)

Sosyologlar, dindarlığın boyutlarını tasnif etmeye çalışmışlardır. Bu gayret, dindarlığın farklı yönleri olabileceğini ve bu yönlerin de birbirinden bağımsız etki alanları olduğunu göstermektedir. Dindarlığın boyutlarının her biri farklı kuvvette kendisini gösterebilir ve bu durum bireyden bireye değişkenlik arz eder.

2.4. Dini Tecrübenin İfade Şekilleri

2.4.1. Teorik Anlatım

Her dinde belirli inanç ve tasavvurlar sistemi vardır. Bir dinin mensubu olan dindar insanın da dinin sistematize ettiği belirli dini inançları kavrayıp onlara inanacağı beklenir.

Wach dini tecrübenin teorik boyutunun üç dönemde teşekkül ettiğini belirtir. Bunlar:

- Polimorfizm safhası: İlkel toplumun mitolojik hikâye ve rivayetleri bu evrede yer alır. Wach, bu evreye Afrika ve Polinezya Efsanelerini örnek olarak gösterir.

- Birleşme ve tedvin dönemi: Efsanelerin derlenmesi, düzenlenmesi ve birleştirilmesi ile polimorfizm safhasındaki çeşitlilik, yerini normatif ve birlik halinde bulunabilen doktrine bırakır. Babil, Mısır, Meksika, Çin ve Yuhan dinleri bu evreyi temsil etmektedir.

- Dogma dönemi: Bu evrede dinin ilkeleri sistemlidir. Kutsal metinler, sözlü rivayetlerin yerini alır. İslam, Hristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Konfüçyanizm gibi dinler sistemli ilahiyata safhasını temsil etmektedir (Çapcıoğlu & Akyüz, Dini Tecrübenin İfade Şekilleri, 2012, s. 51; Karaşahin, 2007, s. 67).

Bütün dinler teorilerini gerek bir itikat formülü şeklinde olsun gerekse bir mukaddes kitap halinde olsun saptamak eğilimindedirler. İtikat boyutunu ifade eden

formül, tıpkı herkesin arkasından gittiği bir bayrak gibi fertleri birleştiren bir sembol ve insanüstü bir köprüdür (Freyer, 1964, s. 33). Evrensel dinlerin teorik sembolleri, inanç formülleri olarak teşekkül eder ve bunun İslamiyet'teki karşılığı “Amentü” şeklinde bir formülasyonla ifade edilmiştir (Aydınalp, 2012, s. 114).

2.4.2. Pratik Anlatımı

Her din kutsal ile alâkalı bilinen bazı tasavvurlar ve hatta evrensel bir din mevzu bahis olduğu nispette, bilinen bazı fikirler ihtiva eder. Ancak hiç bir din sadece bir tasavvurlar ve fikirler toplamından ibaret değildir. Din, aynı zamanda iradi bir davranış meselesi olarak karşımıza çıkmıştır (Freyer, 1964, s. 34).

Dinin pratik boyutu ibadetleri ifade etmektedir. Dini tecrübeden kaynağını alan her hareket dinin pratik yönü olarak kabul edilebilir. Wach'a göre inanç ve ibadetler iç içedir. Bu bağlamda dindar insanın bütün eylemleri bir ibadet (tapınma) hüviyeti taşıyabilir (Çapcıoğlu & Akyüz, Dini Tecrübenin İfade Şekilleri, 2012, s. 52; Karaşahin, 2007, s. 71). Bu kanaatin benzerini Elmalılı'nın tefsirinde de görmek mümkündür. Fatiha suresi 4. ayette geçen “إِيَّاكَ نَعْبُدُ” lafzının tefsirinde dini, iman ve amel mevzusu olarak kabul eder. Her ne kadar amel imanın bir cüz'ü değilse de gerek imanın gerekse amelin diyanette birer rükn olduklarında asla ihtilaf edilmediğini de ekler (Yazır, s. 95).

Dinin pratik yönünün incelenmesinde öne çıkan isimlerden Underhill, dini eylemleri dört tipte inceler. Bunlar: ibadetler, semboller, kutsama ayinleri ve kurbanlardır. Bu ibadetler zamanla bireyüstü bir karakter kazanır ve insanlar arasında ortak inanca sahip olma şuurunu tesis eder. Dinin iki temel unsuru olan inanç ve ibadetin hangisinin önce geldiği veya bireyde daha önce yerleştiği tartışma konusu olmuşsa da bu iki kavram arasında bir karşılıklılık ilişkisi söz konusudur. Her ibadetin arka planında kutsala dair bir inanç vardır. Aynı şekilde her dini inanç da ibadet ve eylemlerle bütünleşmiştir (Çapcıoğlu & Akyüz, 2012, s. 52, 53).

2.4.3. Sosyolojik Anlatım

Wach'a göre dini tecrübenin teorik ve pratik anlatımı, sosyolojik anlatım ile tamamlanır. O, dinin bireysel ve toplumsal yönü üzerinde durmaktadır (Karaşahin, 2007, s. 73). Din, kutsallık boyutuyla bireysel, cemaat oluşturma potansiyeliyle de sosyolojik bir karaktere sahiptir (Çapcıoğlu & Akyüz, Dini Tecrübenin İfade Şekilleri, 2012, s. 54).

İnsan, İbn Haldun'un Mukaddime'sinde ifade ettiği gibi "tab'an medenidir". Başka bir ifadeyle insan, yaratılışı itibarıyla sosyal bir varlıktır. Din de insanlık tarihiyle birlikte var olan bir olgudur ve dolayısıyla her zaman toplumsal boyutu haizdir.

Dinin kutsala ilişkin yönünden ayrı, içtimaî ve ferdî boyutta dünyevi hayata yönelik zengin bir fikir içeriği vardır (Freyer, 1964, s. 37). Dini eylem birey kadar toplumu da etkisi altına alır. Çünkü din, belirli bir ruh getirir ve bütün inananlar bu ruha iman edip onu paylaşırlar. Bu husus dinin birleştirici tesirleri açısından sosyolojik önemi haizdir (Freyer, 1964, s. 38).

2.4.4. Ahlaki Anlatım

Ahlak, insanların günlük hayatlarında bireysel ve toplumsal ilişkilerini düzenleyen ilkeler ve değerler sistemidir. Toplumsal düzenin tesisi için bir takım ahlaki kuralların konulması bunlara tabiiyet kaçınılmaz bir önem taşımaktadır (Kirman, 2011, s. 20). Dinin değer yüklü ve kural koyucu oluşu bu noktada ona bir misyon yükler. Din, değerler ve semboller sistemi olarak zihniyet kazandırma potansiyelinden dolayı toplum hayatında önemli bir yer işgal etmiştir (Taş, 2012, s. 37).

Wach dini tecrübeyi teorik, pratik ve sosyolojik olarak üçlü tasnife tabi tutmuştur. Ancak o aynı zamanda, dinin ahlak üzerine etkileri, yansıması, din tarafından empoze edilen emirlerin toplumsal hayattaki rolü ve dünya hakkındaki dini anlayışların karşılaştırmalı araştırmasını yapmıştır (Karaşahin, 2007, s. 70). İlkel toplumlarda din, ahlak ve hukuk kuralları din ile iç içe geçmiştir. Ancak modern toplumlarda bu olgular

arasında farklılaşma söz konusudur (Kirman, 2011, s. 20). Modern zihniyete göre ahlaki davranış kalıpları tutarsız görünebilmektedir. Ancak bu kalıplar ilahi nizamı anlama ve toplumsal gerçekliği yapılandırma konusunda modern bireye kolaylık sağlamaktadır. Aynı şekilde toplumun ve bireyin mutluluk ve refahını tesis etmede de ahlaki davranış kalıplarının fonksiyonu önemlidir (Karaşahin, 2007, s. 70). Bu sebeplerden dolayı, ahlaki boyutu da dini tecrübenin ifade şekilleri arasında değerlendirip, bu çalışmada da incelemeye almak uygun görünmektedir.

3. DİN VE GÖÇ İLİŞKİSİ

Toplumlar dini, siyasi, ekonomik vb. kurumların bütününden oluşur. Toplumun bütün bu parçaları arasında bağlar ve karşılıklı ilişkiler bulunur ve bu bağlar toplumsal yapıyı tesis eder. Toplumsal yapılar, toplumsal statü ve etkileşimi oluşturan kültürel normlardan ve değerlerden ayrılamazlar (Kirman, 2011, s. 331).

Sosyal olgular, toplumsal yapı üzerinde etkilidir ve birbiriyle de etkileşim içindedir. Bu olguların çalışmanın konusuyla da ilgili olan en etkili ikisi din ve göçtür. Göç, sadece mekânsal anlamda bir değişiklik değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel sebep ve sonuçları olması hasebiyle önem taşır. Benzer şekilde din kültürün inanç ve geleneklerini şekillendirme potansiyelinden dolayı önem arz eder (Özmen, 2012, s. 53). Her büyük fikir gibi din de toplumlar üzerinde sosyolojik olarak iki etki yapar: olumlu ve olumsuz etki. Aynı şekilde göç de toplumlar üzerinde ikili etkiye sahiptir (Wach, 1987, s. 9).

Din ve toplum arasında bir ilişkinin mevcut olduğu genel kabule dayanan bir esastır. Din-toplum ilişkisi genel olarak karşılıklılık esasına dayanır. Her din başlangıçta içinden çıktığı sosyolojik çevrenin etkisi altındadır. Aynı şekilde din de sosyolojik yapılanma üzerinde etkilidir (Wach, 1987, s. 3-7). Din tarihin her döneminde milletlerin sosyal,

kültürel ve ekonomik yaşamlarında etkili olmuştur. Bu etkinin boyutu ve içeriği değişse bile varlığı her zaman hissedilmiştir (Çapcıoğlu & Gürsoy, 2006-2009, s. 117).

Dinin etkisi öncelikle bir göç nedeni olarak kendini göstermektedir. İslam düşüncesinde ve tarihinde önemli bir yeri olan hicret, din kaynaklı bir göçtür. Özellikle Mekke'den Medine'ye göç olarak bilinen hicret, sadece bir mekân değişikliği olarak kalmamış aynı zamanda İslam'a davet, teşri faaliyeti ve siyaset açısından da bir dönüm noktası olmuştur (Korkmaz, 2010, s. 55). Hicret, henüz peygamber döneminde iken yeni bir takvimin başlangıcına sebep olmuştur. Bu örnek bile hicretin dini saiklere dayanan ve toplumsal dönüşüm için atılan bir adım olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de göçler çoğunlukla kırdan kente doğru gerçekleşmiştir. Bu da göçmeni kent yaşamında karşılaştığı problemlerle mücadele etmek zorunda bırakmıştır. Göçmenin kent sorunlarıyla başa çıkmada destek aldığı kurumların biri de dindir. Din, göç nedeni olarak ortaya çıktığı gibi göç sonrasında ortaya çıkan birtakım sorunların çözümünde de etkili olabilmektedir. Burada dinin işlevsel yönü ön plana çıkmaktadır. Din, varoluşsal krizi çözme, bireyin hayatı anlamlandırmasında rehberlik yapma, göçmen bireyin aidiyet duygusunu tatmin, güvene dayalı ilişki ağının tesisi ve davranışları meşrulaştırma işlevlerinden dolayı toplumsal hayatta önemli bir etki aracı olarak bulunmaktadır (Çelik, 2012, s. 305). Bunların başında toplumsal bütünleşmede dinin oynadığı rol gelmektedir (Korkmaz, 2010, s. 58).

Dinin teorik yönü zihniyet inşası ile insanları bir arada tutmaktadır. Bununla beraber dinin pratik yönü de dini ritüel mekanı olan ibadethanelerde inananları toplamak suretiyle birliktelik bilinci ve toplumsal yakınlaşma inşa eder (Çapcıoğlu & Gürsoy, 2006-2009, s. 117). Zaten birey, ritüele katılmakla aynı zamanda topluluğa katılma isteğini de ifade etmektedir (Schiffauer, 1988, s. 10). Burada önemli olan kavramlardan biri de kültürdür. Kültür, bir toplumun diğer toplumlara karşı alamet-i farikası olabildiği gibi o toplum içinde yaşayan bireyleri de birleştiren değerler bütünüdür (Özmen, 2012, s.

52). Din de kültürün oluşumunda ve aktarılmasında büyük önemi haizdir. Bu çerçevede din, kültür üzerindeki etkisiyle de toplumsal bütünleşmeyi tesis eder. Göç sonrasında kültüründen kopup yabancılaşma yaşaması muhtemel olan göçmen bireyleri bir arada tutar.

Göçmenlerin toplumsal bütünleşmelerinde dini grupların, vakıfların ve derneklerin de yadsınamaz bir işlevi vardır. Göçmenler yeni yerleşim yerinde ilk olarak dini organizasyonlar, kuruluşlar ve göçmen dernekleri vasıtasıyla sosyal ilişki kurarlar. Yine bu organizasyonlar, göçmenlerin yaşadıkları yeni çevrede ihtiyaç duydukları desteği bulabildikleri önemli kanallardır. Bu organizasyonlar, hem bireysel destek vermek hem de yeni çevrede tanınırlık sağlamak için kültürel, sosyal ve ekonomik faaliyetler yürütme misyonlarından dolayı göçmeni yeni çevrede yaşaması beklenen yabancılaşmaya karşı da korurlar (Clarke, s. 299-301). Dini topluluk ve organizasyonlar, göçmen için bir sığınak olduğu kadar çoğu kez seküler topluma karşı bir denge unsuru haline de gelmektedir (Schiffauer, 1988, s. 15).

Din, toplumla olan ilişkisinde hem uyum aracı hem de ayrıştırıcı bir unsurdur (Clarke, s. 298). Din, göçmenin yeni yaşam yerine uyumunu kolaylaştırdığı kadar zorlaştırma potansiyeline de sahiptir. Dini kural ve normların yorumlanma biçimi, göçmenlerin ev sahibi topluma uyumunu zorlaştıran sebeplerden biridir (Korkmaz, 2010, s. 65). Fichter, göçmenin daha çok kendi gibi bireylerin bulunduğu yerleri tercih etme eğiliminde olduğunu söyler. Bu sebeple kent komşuluklarında etnik, dini veya benzer farklı değer ortaklıkları toplum ilişkileri üzerinde oldukça etkilidir (Fichter, 2001, s. 157). Ereğli’de doğu kültürünün taşıyıcısı olan bireyler, yerli halkla ilişkilerinin kopuk olmasını dini örfün aynı şekilde yaşanmamasına bağlar. Haremlik-selamlık anlayışının hâkim olduğu kendi kültürlerinden ev sahibi kültürü uzak görürler. Uyumsuzluk yaşamalarında dinin yorumlanma farkı etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Din, hicret kavramı üzerinden göçü teşvik edici görünmektedir. Ancak İslam'da göç, dinin yaşanmasına engel teşkil etmeyecek beldelere doğru olduğu sürece teşvik edilmiştir. Bu nedenle dini hayatın rahat yaşanamayacağının düşünüldüğü gayrimüslim beldelere göç, dini saiklerle engellenebilmektedir (Bolat, 2013, s. 67).

En az din kadar kişilerin mekânsal olarak yer değiştirmesi de hem kendilerini hem de yeni yaşam yerindeki toplumu ve toplumsal yapıyı etkilemektedir. Göçün toplumlar üzerindeki en önemli etkisi kültür yayılmasıdır. Göç, göçmen gruplar ile ev sahibi olan toplum arasında kültürel temasa yol açar. Bu da karşılıklı kültür alışverişini, yeni fikirlerin teşekkülünü ve kültürün yayılmasını beraberinde getirir (Fichter, 2001, s. 156). Göç sürecinde ne göçmenin kültürü memleketinde olduğu şekliyle kalır ne de ev sahibi kültür kendisini göçmen kültürden bütünüyle uzak tutabilir. Karşılıklı etkileşim göç sürecine giren her iki toplum için de kaçınılmazdır. Özmen, bu durumu Faist'in kültürel senkretizm ile açıkladığını aktarmaktadır (Özmen, 2012, s. 47).

Göçmenin kültürel değişim yaşaması, yeni yerleşim yerinde hâkim olan kültürü ve ortam şartlarını üstün gördüğü durumlarda mümkün olur. Türkiye'de iç göçlerin kırdan kente doğru olduğu göz önünde bulundurulunca göçmenin kültürel değişim yaşaması tabiidir. Weber, şehirlerin taşradan gelen göçlerle oluştuğunu belirtmektedir (Akyüz, 2007, s. 45). Şehirleşmeyi tecrübe eden birey, toplumsal değişimi doğal akış içerisinde yaşayabilmektedir. Ancak göçmen bireyin toplumsal değişim yaşaması ya da bu değişimin boyutu göç ettiği şehirle bağlantılıdır. Bu durumu Weber şehir tipolojisi ile açıklamaktadır. Weber, farklı iki şehir tipinden bahseder. Birincisi, bireylerin daha önce yaşadıkları yerlerdeki ilişki ve bağılıklarından doğan değer, alışkanlık ve tutumlarını da beraberinde getirebildikleri doğu şehridir. Eski dini inanç ve ibadetlerini de geride bırakamayan bu bireyler şehir hayatıyla ilişki kurmakta zorlanmaktadır ve değişimi tecrübe etmesi de çok mümkün görünmemektedir. İkinci tip ise batı şehridir. Bu şehirlere yerleşmek üzere gelenler yeni bir sosyal ve dini birliğe girerler. Daha önce yaşadıkları

yere ait değerleri geride bırakırlar ve tabii olarak sosyal ve dini durumlarında önemli değişiklikler olur (Akyüz, 2007, s. 46). Bu durumu kùltürün kentleşmesi olarak ifade etmek mümkündür. Kùltürün kentleşmesi sürecinde bireyin ait olduğu kùltür evreninden kopması dindarlığın göç sürecinden olumsuz yönde etkilenme ihtimalini de beraberinde getirmektedir (Korkmaz, 2010, s. 83).

Göç süreci din anlayışı ve dindarlık düzeyinde bazen olumlu bazen de olumsuz etkiye sahiptir. Göç sürecinde karşılaşılan kent yaşamının ve modernliğin bireyselleştirici karakteri, göçmenleri dinin birleştirici gücüne sığınmaya sevk etmektedir (Korkmaz, 2010, s. 69,73). Göçmenin bu tutumu dindarlığın artışı ve dini hayatın dinamizmi açısından önem taşımaktadır.

Göç sürecinin bir diğer olumlu etkisi de göçmeni, kimliğini sorgulamaya teşvik etmesidir. Göç eden birey, daha önce yaşadığı yerde etnik ve dini kimliğini sorgulama ihtiyacı hissetmez. Ancak göçle beraber karşılaştığı yeni kùltür ve farklı kimlikler, bireyin kendisini tehdit altında hissetmesine sebep olabilir. Nihayet kişi kendi kimliğini tanımlama, yeniden hatırlama ve dolayısıyla da bir keşif sürecine girer (Korkmaz, 2010, s. 74,75). Bireyin kendi kimliğini keşfi açısından göç önemli bir teşviktir.

Özetle toplumsal yapı üzerinde etkili olan unsurların bu çalışmayla ilgili olan ikisi göç ve dindir. Gerek göç olgusu gerekse din kurumu toplum üzerinde hem olumlu hem de olumsuz olarak nitelenebilecek etkilere sahiptir. Bu iki olgu diğer toplumsal olgular gibi birbiriyle ilişki halindedir. Göçün dini hayatı ve dindarlığı hem engelleyici hem de teşvik edici yönleri olduğu gibi din kurumu da göçün hem kaynağı hem de engelleyicisi olmak yönüyle toplumsal etkiye sahiptir. Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki ne göç ne de din toplumun diğer kurumlarından bağımsız değildir.

4. EREĞLİ'NİN TOPLUMSAL YAPISI

4.1. İlçenin Tarihçesi

Ereğli'de ilk tarihi bulgular M.Ö. 7000'lere dayanmaktadır (Erel, 18. YY ve Sonrası Ereğli'ye Yerleşenler, 2017). Ereğli hakkında en eski coğrafya ve tarih bilgisini Anadolulu bir coğrafya bilgini olan Strabon vermiştir. Strabon Ereğli'nin milattan önceki yüzyıllarda Kybistra (Kibristra) adıyla kurulduğundan bahsetmiştir (Senan, 1961, s. 80). İlkçağda şehre Yunanlıların gücünden dolayı tanrılaşan kahramanları Haracles'in (Hercules) ismi verilmiştir. Bir rivayete göre bu isim Bizans İmparatoru Heracles'in ismine izafetle verilmiştir (Senan, 1961, s. 6). Heracli ismi zamanla Herakle, İrakle, Eregle, Erkili, Erekli, Ereğli adlarını almıştır (Nar, Kılıç, & Baş, 2009, s. 3). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ereğli isminin kaynağından şöyle bahseder:

“Hazret-i Ebâbekir hilâfetinde ashâb-ı güzînin gulgulesi havfinden Kayser Harkil bir kal'a-i bî-adîl binâ edüp ismi **Harkiliyye** idi. Ba'dehû sene 484 târîhinde Sultân Alâ'eddîn Sultânul-ulemâ ile bu kal'ayı ceng-i azîm ve neberd-i elîm ile feth edüp cemî'i mecrûhlara ve marîzlılara Peygamber Pınarı'nın başındaki çamurdan mecrûhlara Sultânululemâ sürünce cümle ehl-i derde ol gül-i mübârek dâ-i devâ olduğundan "Er-kili" ya'nî "Er-çamuru" demeden galat Ereğli nâmıyla müsemmâ bir şehr-i nazar-gâh-ı evliyâ şehr-i ra'nâdır.” (Evliya Çelebi Seyahatnamesi III. Kitap, s. 23)

M.Ö. 3000-2000 tarihleri arasında Hattuşaş, Truva, Tuşpa, Sardes gibi bir çok şehir devleti kurulmuştur. Bunlardan biri de Ereğli ovasında kurulmuş olan M.Ö. 1200-742 yıllarında bağımsız olan Tuwana şehir devletidir. Tuwana Krallığı daha sonra Anadolu'nun büyük bir kısmına sahip olan Hititlerin hâkimiyeti altına girmiştir (Senan, 1961, s. 6-7). Bu dönemden günümüze ulaşan Kral Warpalawas'a ait İvriz Kaya Anıtı tarihi önemi haizdir (Temel, 2008, s. 112).

Ereğli, Osmanlı Devrine kadar tarih boyunca birçok farklı imparatorluğun hâkimiyeti altında kalmıştır. 1256'da Karamanoğulları Beyliğinin başkenti olmuştur.

1468⁸ yılında Fatih Sultan Mehmet Ereğli'yi Osmanlı topraklarına katmıştır (Erel, 18. YY ve Sonrası Ereğli'ye Yerleşenler, 2017, s. 14). Ereğli fetihlerle birlikte devam eden iskan uygulamalarında göç merkezlerinden biri olmuştur. Nogay Tatarları, Balkar ve Karaçay Türkmenleri, Rus işgali altındaki topraklardan göç ettirilen Çerkezler⁹, Bulgaristan ve Yunanistan Göçleri ile gelenler, Çeçenler ve Kırım Tatarları, Ereğli'ye iskân politikaları çerçevesinde yerleştirilenlerdir. Ereğli'nin günümüzde sahip olduğu kültürel çeşitlilik ve huzur ortamı, Ereğli tarihinin neticesinde ortaya çıkan bir niteliktir.

4.2. Coğrafi Yapısı ve Ulaşım

Ereğli ilçesi, İç Anadolu'nun güneyinde ve Toroslar ile Konya ovasının buluştuğu düzlüğe kurulmuştur. 37°36' kuzey enlemi ile 34°31' boylamı arasında bulunmaktadır. İl merkezine olan uzaklığı 153 km'dir.¹⁰ İlçenin denizden yüksekliği 1054 m ve alanı 2260 km²dir.

Ereğli, Akdeniz ve Güney Doğu Anadolu'dan gelen yolları birbirine bağlayan bir noktada bulunmaktadır (Temel, 2008, s. 10). Ereğli, bulunduğu konum sebebiyle ilk olarak 1800'lü yıllarda gündeme gelen ancak yapımı 1900'lü yıllara uzanan Bağdat Demiryolu Projesinin geçiş güzergâhlarından olmuştur. Bağdat Demiryolunun ikinci aşaması olan Konya-Bulgurluk (Ereğli) hattının yapımı 1904'te tamamlanmıştır (Erel, 2017, s. 10-13). Bölge geçiş noktasına hâkim konumda olduğundan, göç almaya elverişli bir karakter kazanmıştır.

⁸ Ereğli, Karamanoğulları ve Osmanlı arasında uzun süren mücadelelere sahne olmuştur ve bu ikisi arasında el değiştirmiştir. Ereğli, 1256 yılında Karamanoğulları Beyliğine başkentlik yapmıştır. Başka bir rivayete göre ise başkent oluşu 1276 yılına tekabül etmektedir. Genel kabul Ereğli'nin 1468'de Osmanlı topraklarına katıldığı yönünde olsa da kimi kaynaklarda Osmanlı topraklarına kesin katılış yılı 1475 olarak ifade edilmektedir. Ereğli Belediyesi resmi sitesinde ise net bir yıl belirtilmeyip Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı'ya katılmış olduğu bilgisi paylaşılmıştır. (bk. *Hurufat Defterlerinde Karaman Ereğlisi*, İsmet Boydemir Temel, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, Konya; *Konya Ereğlisi*, Ferruh Senan, 1961; 18. *Yüzyıl ve Sonrasında Ereğli'ye Yerleşenler*, Hilmi Erel, 2017, Konya, Ereğli Belediyesi kültür Yayınları; <http://www.eregli.bel.tr/tr-407946442/Tarihcesi>)

⁹ Çerkezler 19. yüzyıl sonlarında Ereğli'de kendilerine tahsis edilen Belceağaç'a göç etmişlerdir. Günümüzde halen Belceağaç köyünde yaşamaktadırlar.

¹⁰ <http://www.eregli.bel.tr/tr-407419673/Ilcemiz> Belediyesinin resmi sitesinden edinilen veriler

Konya ilinin güneydoğusunda yer alan Ereğli'nin kuzeyinde Emirgazi, güneyinde Halkapınar ve Karaman, doğusunda Niğde ve batısında ise Karapınar bulunmaktadır. Toros Dağları ilçenin 20 km güneyinde başlarken, ilçenin kuzeyinde sönmüş bir volkan olan 3268 m yükseklikte Hasan Dağı, kuzeybatısında ise Karacadağ yer almaktadır. Bölgede karasal iklim hâkimdir. İlçenin % 49 tarım arazisi, % 12 çayır mera, % 38 tarım dışı arazi, % 1 orman ve fundalıktan oluşmaktadır.¹¹

Ereğli, Konya ovasında verimli ve sulak arazileri ile yeşil hâkimiyeti dikkat çekmektedir. Ereğli'nin en önemli su kaynağı Toros Dağlarının bir bölümü olan Bolkar Dağlarından çıkan İvriz Çayıdır. Bu çay, Delimahmutlu Çayı ile birleşerek İvriz Barajı'na dökülür. Bu baraj hem içme suyu hem de sulama ihtiyacını karşılar (Senan, 1961, s. 5-6; Ereğli Belediyesi-İlçemiz).

Osmanlı dönemi seyyahları da seyahatleri sırasında Ereğli'den geçerken edindikleri izlenimlerinde bölgenin bu özelliklerinden bahsetmişlerdir. Bedrü'd-din İbn Raziyyi'd-din el-Gazzi, Şam-İstanbul arası seyahati sırasında güzergâhında rastladığı mekanlar arasında Ereğli'den "...küçük bir şehir olup içinde bağları ve pek bol bahçeleri vardır..." şeklinde bahseder (Çaycı, 2006, s. 116). Abdülkadir Çelebi, Ereğli ile ilgili izlenimlerinde "Ereğli nam mahal bağ ve bahcelu bir hoş vadi-i dilguşadır" sözleriyle şehrin dikkat çeken yeşil silüetine işaret etmiştir (Çaycı, 2006, s. 126). Ereğli'nin yeşillikleri ve sularının bolluğu, seyyahların hem fikir olduğu bir noktadır. Ereğli'nin bu karakteri göç almasındaki etkenlerden biri olarak kabul edilebilir.

4.3. Ekonomik Yapısı

Ereğli'de ekonomik yapı çoğunlukla tarım ve hayvancılık faaliyetlerine dayanmaktadır. 1990 yılına kadar tarıma dayalı bir ekonomik yapı varken 1990 sonrasında sanayide yaşanan gelişmelerle tarıma dayalı sanayi sektörü gelişim kat

¹¹ <http://www.eregli.bel.tr/tr-407419673/Ilcemiz> Belediyenin resmi sitesinden edinilen veriler

etmiştir. 1990'a kadar Sümerbank Kumaş Fabrikası, Ersu Meyve Suyu Fabrikası ve Şeker Fabrikası, Ereğli sanayisinde önemli kuruluşlar olmuşlardır. Sonrasında kurulan Organize Sanayii Bölgesi ve içerisinde bulunan iki adet İtalyan kiraz fabrikası ile üç adet siyah havuç fabrikası ilçe ekonomisi ve istihdam bakımından önem taşımaktadır (Nazım İmar Planı Açıklama Raporu-Konya İli Ereğli İlçesi, s. 38).

Ereğli ilçesi geniş ve düz tarla arazileri, sulu tarım arazileri, tarım geçmiş ve deneyimleri ile büyük bir tarım potansiyeli taşımaktadır Bir bölgenin tarımsal potansiyeli, o bölgede bulunan işlenebilir arazinin genişliği ile doğru orantılıdır (Soylu, Pırlak, & Çelik, 2012, s. 12).

Ereğli genelinde tarım sektöründe yer alan nüfus toplam nüfusun %58.88 oluşturmaktadır (Nazım İmar Planı Açıklama Raporu-Konya İli Ereğli İlçesi, s. 21). Ereğli, sahip olduğu 122.116 ha işlenebilir tarım arazisi varlığı ile Konya ili tarım arazilerinin %5.28'ini kapsamaktadır. İlçede bulunan işlenebilir arazilerin %52,58'i tarla arazileri, %42,73'ü nadas alanı, %1,36'sı sebze alanı, %3,10'u meyve alanıdır. Ereğli özellikle elma ve bölgenin karakteristik ürünlerinden olan beyaz kiraz üretimine son yıllarda önemli oranda gelişme sağlanmıştır (MEVKA, s. 7).

Ereğli, verimli tarım arazileri sayesinde bitkisel ürün çeşitliliğine sahiptir. Tarla bitkilerinde üretim sırasıyla arpa, buğday, çavdar, mısır, şekerpancarı, yonca ve ayçiçeği gibi ürünlerde yoğunluktadır. Sebze üretiminde domates, siyah havuç (ihracat payı yüksek) ve salatalık ilk sıralarda yer almaktadır. Meyve alanlarının çoğunda elma yetiştirilmektedir. Kiraz, beyaz kiraz ve üzümün de üretim oranı yüksektir (MEVKA).

Ereğli'de bitkisel üretim kadar hayvansal üretim de önemli bir yere sahiptir. İlçede et ve süt üretim faaliyetleri oldukça gelişmiştir. Hemen hemen bütün köylerde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlçede meralar geniş bir alan kaplamaktadır (Soylu, Pırlak, & Çelik, 2012, s. 36). Ancak süt üretiminin yaklaşık %95'i büyükbaş hayvanlardan elde edilmektedir. İlçede süt sanayii oldukça gelişmiştir. Çevre illerden, süt

ürünleri sanayii için ham süt alımı da yapılmaktadır. Ereğli, Türkiye’deki beyaz peynir ihtiyacının %30’unu karşılamaktadır (MEVKA, s. 10,12). Şeker fabrikasından sonra en büyük istihdam süt ve süt ürünleri işletmeleri tarafından sağlanmaktadır. Üçüncü sırada ise meyve işletmeleri gelmektedir.

4.4. Nüfus Yapısı

Nüfus, sınırları belli, geniş ya da küçük bir bölgede yaşayan insanların toplam sayısını ifade etmektedir. (Türk Dil Kurumu) Bir bölgedeki nüfusun niceliği ve niteliği, o bölgedeki toplumsal yapıyı anlamak açısından önem taşımaktadır. Nüfusun yaş, cinsiyet, eğitim, meslek gibi özellikleri toplumun sosyo-kültürel ve dini hayatını etkilemektedir (Karaşahin, 2007, s. 107). Ereğli’nin de göç alan bir yerleşim yeri olarak nüfus özelliklerini betimlemek gerekli görülmektedir.

Ereğli, Konya’nın merkez ilçelerinden sonra en fazla nüfusa sahip olan ilçedir (Ereğli İlçe Raporu-2017). Ereğli’nin coğrafi konumundan bahsederken bağlantı yolları üzerinde bulunduğu belirtilmişti. Bölgenin bu karakteri, göç almasında etkili olmuştur. Tarih boyunca uygulanan iskân politikalarında Ereğli göç merkezilerinden biri olmuştur. Türkmenler, Nogay Tatarları, Karaçaylar, Malkarlar¹², Çerkezler¹³, Bulgaristan ve Yunanistan göçmenleri, Çeçenler, Kırım Tatarları ve Macarlar Ereğli’de meskûn olan gruplardır (Erel, 2017). Ereğli, tüm bu grupların oluşturduğu ortak kültürü taşımaktadır.

1950’lerden sonra Türkiye’de etkin olan iç göç sürecinden Ereğli de etkilenmiştir. Aldığı göçlerin de etkisiyle düzenli nüfus artışı göstermiştir.

¹² Karaçay ve Malkarlar, Elbruz Dağının batısı ve doğusundan Osmanlı-Rus savaşı sonrasında göç eden Kafkasyalılardır.

¹³ Çerkezler, günümüzde Belceağaç köyünde yaşamaktadırlar.

Tablo 15. 1970-2018 Yıllara Göre Şehir ve Köy Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Yıl	Şehir		Köy		Toplam
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
1970	23.224	23.503	28.912	27.419	103.058
1980	28.677	28.254	31.329	30.659	118.919
1990	37.845	36.438	21.717	20.847	116.847
2000	42.978	39.655	22.181	21.303	126.117
2010	48.702	46.956	19.742	19.671	135.071
2018	72.818		72.571		145.389

Ereğli nüfusu düzenli olarak artış göstermiştir. Nüfus, köyden kente doğru kaymıştır. Bu gelişmede tarımda makineleşmeyle birlikte köylerde işsizlik sorununun ortaya çıkması ve şehir merkezinde yeni istihdam alanlarının oluşmasını sebep olarak göstermek mümkündür. Kadın ve erkek nüfusun oranları dengeli seyretmiştir. Günümüzde Ereğli nüfusu 145.389'dur. Bunun 72.818'i kadın, 72.571'i ise erkektir.

Tablo 16. Ereğli'de Yaşayanların Nüfusa Kayıtlı Olduğu İller

Ereğli'de Yaşayanların Nüfusa Kayıtlı Olduğu İller					
1	Erzurum	3.250	6	Erzincan	492
2	Muş	717	7	Bayburt	142
3	Kars	597	8	Gümüşhane	62
4	Artvin	596	9	Van	93
5	Ağrı	318			

Ereğli'de yaşayanların 105.971'i Konya nüfusuna kayıtlıdır. Geri kalanlar ise diğer şehirlerde ya da yurtdışında nüfusa kayıtlı olan vatandaşlardır. Çalışmayla ilgili olan illerin nüfusuna kayıtlı olan bireylerin sayıları yukarıdaki tabloda gösterilmiştir.

4.5. Eğitim Durumu

Türkiye’de İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri 3797 Sayılı kanunla kurulmuştur. Bütün ilk ve ortaöğretim kurumları eğitim öğretim faaliyetlerini yürüten İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlanmıştır. Ereğli’de de İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 1984 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Ereğli’de görev yapan ilk Milli eğitim Müdürü Aydın Selay olmuştur (T.C. Konya Ereğli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü-Stratejik Plan, 2015, s. 25).

2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla Ereğli’de bulunan eğitim kurumları, 7 anaokulu, 66 ilkokul, 46 ortaokul, 1 sosyal bilimler lisesi, 1 fen lisesi, 5 anadolu lisesi, 7 mesleki ve teknik Anadolu lisesi, 2 imam hatip lisesi, 1 çok programlı lise, 3 özel eğitim merkezi, 1 bilim ve sanat merkezi, 1 rehberlik ve araştırma merkezi, 1 akşam sanat okulu ve 1 halk eğitim merkezinden oluşmaktadır.

Ereğli’de 32.544 öğrenci örgün eğitime devam etmektedir. Toplam derslik sayısı 1469’dur ve derslik başına düşen öğrenci sayıları ilkokul ve ortaokul için 32, genel olarak ortaöğretim için 34, mesleki ve teknik liseler için 18’dir. Ereğli’de 2004 öğretmen görev yapmaktadır (T.C Milli Eğitim Bakanlığı-Okullar ve Diğer Kurumlar, 2019).

Necmettin Erbakan Üniversitesi’nin bazı fakülteleri Ereğli yerleşkesinde bulunmaktadır. Kemal Akman Meslek Yüksekokulu 1987-1988 eğitim öğretim yılında öğretime başlamış ve zamanla fiziki kapasitesini de artırmıştır. Halen 8 bölüm ve 10 programla öğretime devam edilmektedir. Yine Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi de 2010-2011 eğitim öğretim yılı itibarıyla Ereğli’ye değer katan kurumlardan biridir. Fakültede 18 akademik personel ve 10 idari personel görev yapmaktadır. Türkçe Öğretmenliği, İlköğretim Bölümü Matematik Öğretmenliği ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümleri fakülte bünyesinde yer almaktadır. Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi de Ereğli yerleşkesindeki fakültelerden biridir. Biyosistem Mühendisliği, Gıda Mühendisliği ve Enerji Sistemleri Mühendisliği Bölümlerinde aktif olarak öğretime devam edilmektedir.

Tablo 17. Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu

Okul	Erkek	Kadın	Toplam
Okur-Yazar Olmayan	498	3452	3950
Okur-Yazar Olup Okul Bitirmeyen	5185	7045	12230
Eğitim Görmüş Olan	66.110	61.335	127.445

Nüfusun cinsiyete göre okur-yazarlık durumu verileri 2017 TÜİK raporundan alınmıştır. Bu verilere 6+ yaş grubundan başlanarak bütün vatandaşlar dâhil edilmiştir. Okur-yazar olmayan nüfusun 2.921 gibi büyük bir kısmını 65 yaş ve üzerinde olanlar oluşturmaktadır. Okur-yazar olup henüz bir okul bitirmeyenlerde ise yoğunluk 8.334 kişi ile 6-13 yaş grubunda toplanmaktadır. Toplam nüfus içerisinde okur-yazar oranı 2017 verilerine göre %88'dir.

145.000+ nüfuslu ilçede 2018 itibariyle okuma yazma bilmediği tespit edilen 400 kişi bulunmaktadır. Okur-yazar olmayan bireyler, nüfusun yaşlı kesimindendir. Bu vatandaşlar için de ülke genelinde başlatılan okuma yazma seferberliği kapsamında Ereğli Halk Eğitim Merkezi bünyesinde kurslar açılmıştır (MEVKA, s. 14; Konya Ereğli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2019).

4.6. Dini Kurumlar

Ereğli'de din hizmetleri, ilçe müftülüğü tarafından yürütülmektedir. Müftülük bünyesinde 1 müftü, 2 vaiz, 1 cezaevi vaizi, 1 şef, 1 murakıp, 4 VHKİ, 1 şoför, 15 Kur'an kursu öğreticisi, 135 imam-hatip, 23 müezzin-kayyım ve 1 hizmetli görev yapmaktadır. 2018-2019 eğitim-öğretim dönemi itibarıyla ilçede toplam 18 Kur'an kursu bulunmaktadır. Kur'an kurslarında toplam 1000'in üzerinde öğrenci eğitim görmektedir. İhtiyaç halinde yapılan görevlendirmelerle ek öğretim kursları da açılabilmektedir. Ereğli'de yatılı eğitim veren kurslar da vardır. Bunların, Hilaliye ile Mehmet ve Hatice Sulak Erkek Kur'an Kursları, Topak Kız Kur'an Kursu'dur. Yatılı kurslardan Hilaliye ve

Topak Kız Kur'an Kursu'nda hafızlık eğitimi verilmektedir. Topak Kız Kur'an Kursu, ülke çapında aldığı derecelerle ve Dünya Hafızlık Yarışmasına Türkiye'yi temsilen öğrenci göndererek ismini duyurmuştur.

Ereğli'de toplam 190 camii bulunmaktadır. Bu camilerden 99 tanesi ilçe merkezinde, geri kalanları ise köy, belde ve mezralardadır. Tarihi değer taşıyan camiilerin başında 1426 yılında yaptırılmış olan Ulu Camii gelmektedir. Camiinin minaresinin ise çok daha önce Selçuklular döneminde hem minare hem de gözetleme kulesi olarak yaptırıldığı bilinmektedir. Şeyh Şihabu'd-din Camii, Çarşı camii ve Bağdatlı Camii ilçe merkezinde bulunan ve tarihi değeri olan diğer camiilerdir. Şeyh Şihabu'd-din Suhreverdi Külliyesi 1391 yılında Karamanoğulları Devri'nde Nasıha Hatun tarafından yaptırılmıştır. Ancak külliye zamanla tahrip olmuş ve 1951 yılında restore edilerek bugünkü Şeyh Şihabu'd-din Camii adıyla faaliyet kazanmıştır (Senan, 1961, s. 54).

Ulu Camii'nin cemaati günlük ortalama 540 kişi, şehir meydanında bulunan Uğurlu Camii'nin 265, Çarşı Camii'nin 139, Şeyh Şihabu'd-din Camii'nin 32, Bağdatlı Camii'nin 94 kişidir. Bu sayılar bayram ve Cuma namazlarında artış göstermektedir.¹⁴

Keramet gösterdiğine inanılan ve dilekte bulunmak gibi maksatlarla ziyaret edilen türbeler hemen her beldede vardır. Ereğli'de de tarih boyunca savaşlar sırasında birçok türbe yıkılmış, orijinallği bozulmuş, sandukası, kitabesi ve mezar taşı kalmamıştır. Ancak varlığı bilinen türbeler bulunmaktadır. Bunlar, Bayraktar Dede Türbesi, Budak Efendi Türbesi, Şair Cemali Türbesi, Adil Dede Türbesi, Helvacıbaşa Türbesi ve Mustafa Bey Türbesi'dir (Nar, Kılıç, & Baş, 2009, s. 70-72; Senan, 1961, s. 67). Günümüzde türbe ziyareti kültürü sık görülme de devam etmektedir.

¹⁴ Camiiler, cemaat sayısı, müftülük personeli ve Kur'an kurslarına ilişkin veriler Ereğli İlçe Müftülüğü'nden alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

EREĞLİ'YE GÖÇÜN DİNİ VE SOSYAL HAYATA ETKİSİ ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde örneklemin demografik nitelikleriyle ilgili bilgiler verilecektir. Bu bağlamda örneklem grubunun cinsiyet, yaş, doğum yeri, eğitim durumu, meslek, medeni durum, çocuk sayısı, Ereğli'ye göç etmeden önce yaşanılan yer, göç nedeni, Ereğli'yi tercih etme nedeni, Ereğli'den ayrılma durumu ve komşuluk ilişkilerini belirleyen faktör gibi özellikleri verilecektir. Örneklem bilgilerinde öğrenilmesi amaçlanan gelir durumu bilgisi vardı ancak katılımcıların büyük bölümü gelir durumu sorusunu cevaplandırmamış olduğundan bu madde, değerlendirme aşamasında araştırma dışı bırakılmıştır.

1. ÖRNEKLEMİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

1.1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 18. Cinsiyet

Cinsiyet	N	%
Kadın	144	47,2
Erkek	161	52,8
Toplam	305	100,0

Tabloda görüldüğü gibi, örneklem grubundaki 305 kişinin %52.8'ini kadınlar, %47.2'sini ise erkekler oluşturmaktadır. Araştırmadan daha sağlıklı veriler elde edebilmek için kadın ve erkek katılımcıların oranı birbirine yakın tutulmaya çalışılmıştır.

1.2. Örneklem Grubunun Yaşa Göre Dağılımı

Tablo 19. Yaş Durumu

Yaş Grupları	N	%
0-29	14	4,6
30-40	50	16,4
41-50	45	14,8
51-60	85	27,9
61+	110	36,1
Cevapsız	1	,3
Toplam	305	100,0

Örneklem grubunun yaş gruplarına göre dağılımı tabloda belirtilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi örneklemin yaş aralığı %36.1 ile %4.6 arasında değişmektedir. Araştırmanın amacı kaynak noktadan (yaşanılan yer) hedef noktaya (gidilecek yer) yerleştikten sonra dini ve sosyal hayat üzerinde ne gibi değişiklikler olduğunu açıklamaktır. Örneklem grubu belirlenirken de katılımcının mukayese yapabilmesi için dini yaşantıyı her iki yerleşim yerinde de deneyimlemiş olması şartı gözetilmiştir. Bu nedenle 60 yaş ve üzerindeki örneklem grubunun %36.1'ini oluşturmuştur. Bunu %27.9 ile 51-60 yaş grubu takip etmektedir. 41-50 yaş grubu %14.8, 30-40 yaş grubu %16.4 ve 0-29 yaş grubu ise %4.6 oranında temsil edilmektedir.

1.3. Örneklem Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı

Tablo 20. Doğum Yeri

Doğum Yeri	N	%
Erzurum	141	46,2
Artvin	59	19,3
Kars	35	11,5
Ağrı	6	2,0
Diğer	63	20,7
Cevapsız	1	,3
Toplam	305	100,0

Örneklem grubu Ereğli Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürlüğünce hazırlanan 2017 İlçe Raporu verilerine göre Ereğli’de yaşayanların nüfusa kayıtlı olduğu il bilgileri ışığında seçilmiştir. ¹⁵ Katılımcıların raporda belirtilen rakamlara paralel oranda seçilmesine gayret edilmiştir. Buna göre örneklem grubunun %46.2’si Erzurum, %19.3’ü Artvin, %11.5’i Kars, %2’si Ağrı ve %20’si diğer illerden gelen göçmenleri temsil etmektedir. Diğer iller arasında Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Van gibi iller bulunmaktadır.

1.4. Örneklem Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 21. Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	N	%
Okur-Yazar Değil	55	18,0
Okur-Yazar	27	8,9
İlkokul	179	58,7
Lise	22	7,2
Fakülte/Yüksekokul	21	6,9
Cevapsız	1	,3
Toplam	305	100,0

Örneklem grubunun %18’inin okur-yazar olmadığı görülmektedir. Okur-yazar olup hiç eğitim almamış olanlar %8.9 oranındadır. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunu ilkokul mezunu olanlar oluşturmaktadır. İlkokul mezunları %58.7, lise (ortaokul dahil) mezunları %7.2, fakülte/yüksekokul mezunları %6.9, eğitim durumu bilgisini paylaşmayan ise %3 oranındadır.

¹⁵ Ereğli nüfusunun doğum yerine göre dağılımının detaylı listesi ek-2 olarak verilmiştir.

1.5. Örneklem Grubunun Meslek Durumu

Tablo 22. Meslek Durumu

Meslek	N	%
İşsiz	39	12,8
Emekli	63	20,7
Memur	16	5,2
Esnaf	16	5,2
Çiftçi	31	10,2
Serbest Meslek	30	9,8
Ev Hanımı	110	36,1
Toplam	305	100,0

Örneklem grubunun meslek durumunda en büyük oranı %36.1 ile ev hanımı olanlar oluşturmaktadır. Emekli olanlar %20.7, işsiz olanlar %12.8, çiftçi olanlar %10.2, serbest meslek grubundakiler %9.8, memur ve esnaf grubundakiler ise %5.2 oranında temsil edilmektedir. Örneklem grubunun yaş gruplarında en büyük dilimi 61+ olan grubun oluşturduğunu ifade etmiştik. Eğitim durumu yüzdelerinde de ilkokul mezunu olanların oranı hayli yüksek idi. Meslek gruplarında ise araştırmaya katılanların çoğunluğu ev hanımı ve emeklilerden oluşmaktadır. Bu verilere bağlı olarak araştırmaya katılan kadınların çoğunluğunun ilkokul mezunu ev hanımları oldukları söylenebilir. Emekli olanların oranının diğer gruplardan daha yüksek olması da yaş gruplarındaki verilerle ilişkilendirilebilir.

1.6. Örneklem Grubunun Medeni Durumu

Tablo 23. Medeni Durum

Medeni Durum	N	%
Evli	268	87,9
Bekar	11	3,6
Eşi Vefat Etmiş	26	8,5
Toplam	305	100,0

Örneklem grubunun medeni durumuna ilişkin tablodan da anlaşılacağı üzere grubun çoğunluğunu evli olanlar oluşturmaktadır. Buna göre katılımcıların %87.9'unu evliler, %8.5'ini eşi vefat etmiş olanlar, %3.6'sını ise bekârlar oluşturmaktadır.

1.7. Örneklem Grubunun Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

Tablo 24. Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	N	%
Çocuğum yok	12	3,9
Bir çocuk	13	4,3
İki Çocuk	38	12,5
Üç Çocuk	70	23,0
Dört Çocuk	68	22,3
Beş Çocuk	54	17,7
Altı ve Daha Fazla Çocuk	50	16,4
Toplam	305	100,0

Örneklem grubunda çocuk sahibi olmayanlar %3.9, bir çocuğu olanlar %4.3, iki çocuk sahibi olanlar %12.5, üç çocuk sahibi olanlar %23, dört çocuk sahibi olanlar %22.3, beş çocuk sahibi olanlar %17.7, altı ve daha fazla çocuk sahibi olanlar ise %16.4 oranında

temsil edilmektedir. Tabloda görüldüğü üzere katılımcıların çoğu üç çocuk sahibidir. Çocuk sahibi olmayan ve bir çocuk sahibi olanların oranı diğer gruplara nazaran daha düşüktür. Araştırma doğu illerinden gelen göçmenler ile yapılmıştır. Bu oranlar da örneklem grubunun aile planlamasında geleneksel motifin devam ettirildiğini göstermektedir.

1.8. Örneklem Grubunun Ereğli’de İkamet Ettiği Süreye Göre Dağılımı

Tablo 25. Ereğli’de İkamet Edilen Süre

Göç Yılı	N	%
0-10	58	19,0
11-20	45	14,8
21-30	57	18,7
31-40	64	21,0
41+	75	24,6
Cevapsız	6	2,0
Toplam	305	100,0

1950’lerde Türkiye’de sanayileşme ve kalkınma hareketleri toplumsal ve ekonomik değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu durum da iç göç olgusunu dikkate değer ölçüde artırmıştır. 1965’den itibaren beşer yıllık zaman dilimlerinde ortaya koyulan rakamlara bakınca kırdan kente iç göç zaman zaman duraksamaya uğrasa da artış göstermiştir. Türkiye’deki nüfus hareketlerine göre, örneğin 1975 yılında toplam nüfus içinde kent nüfusunun payı %41.8 iken, bu oran 1985 yılında %53’e, 2000 yılında ise %64.9’a kadar çıkmıştır. (Kırdar & Saracoğlu, 2012)

Yukarıda ifade edildiği gibi 1970’lerden itibaren kırdan kente göç oranında gözle görülür artış yaşanmıştır. Örneklem grubunun da büyük çoğunluğunun Ereğli’de ikamet süresi 40 yılın üzerindedir. Bu oran da bahsi geçen dönemlerde Ereğli’nin de yüksek oranda göç almış olduğunu göstermektedir. Örneklem grubunun %19’u 0-10 yıl; %14.8’i

11-20 yıl; %18.7'si 21-30 yıl; %21'i 31-40 yıl ve %24.6'sı 41 ve daha fazla yıldır Ereğli'de ikamet etmektedir. Katılımcıların %2'si ise bu maddeyi cevapsız bırakmıştır.

1.9. Örneklem Grubunun Göç Etmeden Önce Yaşadığı Yere Göre Dağılımı

Tablo 26. Göç Öncesinde Yaşanılan Yer

Göç Öncesi Yaşanılan Yer	N	%
Köy	169	55,4
İlçe	75	24,6
İl	60	19,7
Cevapsız	1	,3
Toplam	305	100,0

Örneklem grubunun %55.4'ü köyden; %24.6'sı ilçeden; %19.7'si ise il merkezinden Ereğli'ye göç etmişlerdir. Katılımcıların %3'ü bu maddeyi cevapsız bırakmıştır. Örneklem grubunun Ereğli'ye göç etmeden önce yaşadıkları yere ilişkin verilen tabloda da görüldüğü üzere katılımcıların büyük kısmını köyden göç edenler oluşturmaktadır. İl merkezinden gelenler ise azınlıktadır. Bu da Ereğli'ye göç mefhumunu köyden kente göç olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

1.10. Örneklem Grubunun Göç Etme Nedenine Göre Dağılımı

Tablo 27. Örneklem Grubunun Göç Etme Nedeni

Göç Nedeni	N	%
Ekonomik	141	46,2
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	16,4
Evlilik	33	10,8
Husumet	23	7,5
Eğitim	14	4,6
İş	18	5,9
Diğer	24	7,9
Cevapsız	2	,7
Toplam	305	100,0

Araştırmaya katılanların göç etme nedenlerini gösteren tabloya göre en sık verilen ekonomik sebepler cevabı %42.2 oranındadır. Diğer oranlar ise yoğunluk sırasına göre şöyledir: iklim ve coğrafi şartlar %16.4; evlilik %10.8; husumet %7.5; eğitim %4.6; iş (tayin) %5.9; geçiş yolu olarak konaklamak maksadıyla Ereğli'ye gelip sonrasında yerleşmek, köydeki akrabalarının daha önce göç etmiş olması ve yalnızlık hissi gibi sebepler ise %7.9, cevapsızlar %7. Verilen cevaplar ekseninde göçün en etkili dinamiğinin ekonomik faktör olduğu söylenebilir. Katılımcıların %55.4 gibi büyük bir çoğunluğunun Ereğli'ye göç etmeden önce köyde yaşıyor olduklarını ifade etmiştik. Bu durum da göçün ekonomik sebebinin daha etkili olmasını açıklamaktadır.

1.11. Örneklem Grubunun Ereğli'yi Tercih Etme Nedenine Göre Dağılımı

Tablo 28. Göç Etmek İçin Ereğli'yi Tercih Etmeniz Sebebi Nedir?

Neden Ereğli	N	%
Ekonomik	84	27,5
Hemşehrilik	27	8,9
Evlilik	27	8,9
Akraba	104	34,1
Gelişmişlik Düzeyi	30	9,8
İş	15	4,9
Diğer	13	4,3
Cevapsız	5	1,6
Toplam	305	100,0

Örneklem grubunun Ereğli'yi tercih etmelerinde gösterdikleri en etkili sebep %34.1 ile akrabalarının Ereğli'de yaşıyor olmasıdır. Tabloda da görüldüğü gibi bunu takip eden ikinci sebep %27.5 oranında ekonomik nedenlerdir. Diğer cevaplar ise sırasıyla gelişmişlik düzeyi %9.8; hemşehrilik %8.9; evlilik %8.9; iş (tayin); bunların dışında kalan sebepler ise %4.3 oranındadır. Katılımcıların %1.6'sı bu maddeyi cevapsız bırakmıştır. Katılımcıların verdiği cevaplara göre göç edenlerin Ereğli'yi tercih etme sebepleri çoğunlukla akrabalık bağı ve ekonomik kaygılardır. Ekonomik nedenlerin etkili

olması Ereğli'nin verimli arazisi ve iklim koşulları dolayısıyla sağladığı iş imkânlarından kaynaklanmaktadır.

1.12. Örneklem Grubunun Ereğli'den Ayrılma Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 29. Ereğli'den Başka Bir Yere Yerleşmeyi Düşünür Müsünüz?

Ereğli'den Göç	N	%
Hayır Düşünmüyorum	254	83,3
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	7,5
Diğer	27	8,9
Cevapsız	1	,3
Toplam	305	100,0

Ereğli'den başka bir yere göç etmeyi düşünür müsünüz sorusuna katılımcıların %83.3'ü hayır düşünmüyorum yanıtını vermiştir. %7.5'i ise memleketine dönmek istediğini söylemiştir. %8.9'u ise çocuklarının iş ve eğitim durumlarına bağlı olarak Ereğli'den göç edebileceklerini ifade etmişlerdir. %3'ü maddeyi cevaplandırmamıştır. Ereğli'den ayrılmayı düşünmeyenlerin oranına bakınca, göç edenlerin entegrasyonu büyük oranda sağlamış olduklarından bahsedilebilir.

1.13. Örneklem Grubunun Ereğli'den Ayrılma Sebeplerine Göre Dağılımı

Tablo 30. Düşünüyorsanız sebebi nedir?

Ereğli'den Ayrılma Sebebi	N	%
Ekonomik	20	6,6
Uyumsuzluk	11	3,6
Eğitim	2	,7
Aile	7	2,3
Cevapsız	265	86,9
Toplam	305	100,0

Bağımsız değişkenlerden olan “Ereğli’den göç etmeyi düşünüyorsanız sebebi nedir?” maddesi bir önceki maddeye bağımlı olarak cevaplanmıştır. 13. maddede Ereğli’den ayrılmayı düşündüğünü ifade edenler bu maddeyi cevaplandırmışlar, diğer katılımcılar cevapsız bırakmışlardır. Maddeyi cevaplandıranların %6.6 ekonomik sebepler; %3.6’sı uyumsuzluk; %2.3’ü aile ve %7’si de eğitim cevabını vermiştir.

1.14. Komşuluk İlişkilerine Göre Dağılımı

Tablo 31. Komşuluk İlişkilerinizi Belirleyen Temel Faktör Nedir?

Komşuluk İlişkilerinde Etkili Faktör	N	%
Ahlaki Değerler	172	56,4
Dindarlık	100	32,8
Hemşehrilik	18	5,9
Siyasi Görüş	2	,7
Diğer	11	3,6
Cevapsız	2	,7
Toplam	305	100,0

Örneklem grubunun komşularıyla samimiyeti tesis etmede etkili olan faktöre dair verdikleri cevaplar tabloda verilmiştir. Katılımcıların %56.4’ü ahlaki değerlerin öncelikli olduğunu ifade etmişlerdir. İkinci en etkili faktör ise %32.8 ile dindarlık faktörüdür. Hemşehrilik %5.9 oranında, diğer faktörler %3.6, siyasi görüş ve cevapsızlar %7 oranında temsil edilmektedir. Ortak ahlaki değerlerin hemşehrilik faktörünün önüne geçmiş olması Ereğli halkı ile Ereğli’ye sonradan göç etmiş olanlar arasındaki uyumun ve dolayısıyla huzur ortamının tesis edilebildiğini göstermektedir.

2. DİNİN İNANÇ BOYUTUNA DAİR BULGULAR

Bütün dinlerde belirli bir inanç sistemi vardır. Dinin mensubu olan bireyin de bu inanç sistemini kavrayıp iman etmesi beklenir. Bu inançlar sistemi, dinin teorik yönünü

oluşturmaktadır. Bu bölümde dinin teorik yönünü ifade eden inanç boyutunun bağımsız değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği incelenecektir.

2.1. Cinsiyet ve Dinin İnanç Boyutu

Tablo 32. Cinsiyete Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	X	S	t	sd	p
Kadın	144	43,1597	2,94866	,717	303	,474
Erkek	161	42,8509	4,34915			

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre göç öncesi inanç ölçeğine yönelik tutumlarının t-Testi sonuçları tablo 25’te verilmiştir. Tabloya göre $p>.05$ olduğundan kadınlar ve erkeklerin inanca yönelik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. $[T(303)=,717; p>.05]$

Tablo 33. Cinsiyete Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	u	P
Kadın	144	160,23	23073,00	10551,0	,146
Erkek	161	146,53	23592,00		
Toplam	305				

$[U=10551,0; p>.05]$

Araştırmaya katılanların cinsiyetleri ile göç sonrası inanç ölçeğine yönelik tutumları arasındaki anlam ilişkisinin U test analizi sonucu tablo 26’da verilmiştir. Tabloya göre $p>.05$ olduğundan cinsiyet ve göç sonrası inanç tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır. $[U=10551,0; p>.05]$

2.2. Doğum Yeri ve Dinin İnanç Boyutu

Tablo 34. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İnanç Durumu	N	X	S
Erzurum	141	43,3972	2,61009
Artvin	59	43,5085	2,02887
Kars	35	43,4857	2,52483
Ağrı	6	44,6667	,51640
Diğer	63	41,1587	6,45882
Toplam	304	42,9901	3,75529

Doğum yeri değişkenine göre dinin inanç ölçeğinin betimsel istatistikleri tablo 27’de verilmiştir. Tabloya göre Ereğli’ye Ağrı’dan göç edenlerin dinin inanç boyutuna yönelik tutumlarının puan ortalaması $\bar{X} = 44.6$ ile en yüksek değere sahiptir. Çeşitli doğu illerinden gelenlerin oluşturduğu diğer grubu ise $\bar{X} = 41.1$ ile en düşük ortalamaya sahiptir. Artvin $\bar{X} = 43.5$, Kars $\bar{X} = 43.4$ ve Erzurum $\bar{X} = 43.3$ ölçek ortalamalarına sahiptir.

Tablo 35. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	275,977	4	68,994	5,161	,000	4, (1,2,5)
Grup İçi	3996,994	299	13,368			
Toplam	4272,970	303				

Tablodaki verilere göre Ereğli’ye göç eden grupların dinin inanç boyutuna yönelik tutumunda anlamlı farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. [F (4;299)=5,161, $p < .05$] Buna göre Ereğli’ye Ağrı’dan göç etmiş olanların Erzurum, Kars ve diğer yerleşim yerlerinden göç edenlere kıyasla, göç etmeden önce inanca yönelik daha güçlü bir tutuma sahiptir. Ancak ortalamaların bütününe bakınca, inanç boyutuna yönelik tutumun genel anlamda yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Göç öncesi inanç ölçeğine yönelik tutumun betimlenmesinden sonra göç sonrası inanç ölçeğini incelemek göç olgusunun etkisini tespit edebilmek açısından önemlidir.

Tablo 36. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İnanç Durumu	N	X	S
Erzurum	141	43,4184	2,51042
Artvin	59	43,4576	1,93268
Kars	35	43,4857	2,21454
Ağrı	6	44,1667	1,16905
Diğer	63	41,2381	6,53703
Toplam	304	42,9967	3,71021

Göç öncesinde inanç ölçeğine yönelik tutumlarla yakın ortalamalara göç sonrası inanç tutumu ölçeğinde de ulaşılmıştır. Ağrı $\bar{X} = 44.1$ ortalama puan ile göç ettikten sonraki inanç tutumunda da göç öncesinde olduğu gibi en yüksek puana sahiptir. Erzurum, Artvin ve Kars'ın puan ortalaması $\bar{X} = 43.4$ 'tür. İnanç tutumunda Artvin göç ettikten sonra .1 değerinde düşüş yaşamış, Erzurum ise aynı değerde yükselmiştir.

Tablo 37. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	249,036	4	62,259	4,746	,001	5 (-1,-2,-3)
Grup İçi	3921,961	299	13,117			
Toplam	4170,997	303				

Göç ettikten sonra da inanca yönelik tutumların doğum yerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. [F (4;299)=4.746, p<.05] Doğum yeri değişkenine göre Van, Kahramanmaraş, Tunceli, Bayburt, Gümüşhane gibi illerden gelenleri temsil eden diğer grubu Erzurum, Artvin ve Kars'la negatif yönde farklılık taşımaktadır. Diğer iller, inanca yönelik daha olumsuz bir tutuma sahiptir.

2.3. Ereğli'den Ayrılma Durumu ve Dinin İnanç Boyutu

Tablo 38. Ereğli'den Göç Etmeyi Düşünür Mısınız Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Öncesi İnanca Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İnanç Durumu	N	X	S
Hayır Düşünmüyorum	254	42,9488	3,98035
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	42,7826	2,29538
Diğer	27	43,7778	2,13638
Toplam	304	43,0099	3,75001

Ereğli'den ayrılmayı isteyip istemediklerine yönelik maddeye verilen cevaplara göre göç öncesi inanca yönelik tutumun betimsel istatistikleri tablo 31'de verilmiştir. Buna göre memleketinden farklı bir yere veya çocuklarının yanına yerleşmek isteyenleri ifade eden diğer grubunun puan ortalaması $\bar{X} = 43.7$, Ereğli'den göç etmeyi düşünmeyenlerin ortalaması $\bar{X} = 42.9$, memleketine dönmek isteyenlerin puan ortalaması ise $\bar{X} = 42.7$ 'dir. diğer yanıtını verenlerin inanca yönelik tutum puan ortalaması diğerlerine göre daha yüksektir. Memleketine dönmek isteyenlerin ortalaması en düşüktür.

Tablo 39. Ereğli'den Göç Etmeyi Düşünür Mısınız Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Öncesi İnanca Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	18,056	2	9,028	,640	,528	$p > .05$
Grup İçi	4242,914	301	14,096			
Toplam	4260,970	303				

Betimsel olarak farklılık gösteren puan ortalamaları, istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. $[F(2;301) = .640, p < .05]$ Ereğli'den göç etmeye dair tercihin göç öncesindeki dini inanca yönelik tutum ile anlamlı bir ilişkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 40. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Sonrası İnanca Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İnanç Durumu	N	X	S
Hayır Düşünmüyorum	254	42,9567	3,93752
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	42,9130	2,29452
Diğer	27	43,5556	2,20721
Toplam	304	43,0066	3,71154

Ereğli’den ayrılma durumuna göre göç sonrasında inanca yönelik tutumun betimsel istatistikleri tablo 33’de verilmiştir. Diğer yanıtının puan ortalaması göç öncesi tutuma kıyasla .2 oranında azalmıştır ancak $\bar{X} = 43.5$ puan ortalaması ile inanca yönelik tutumu en yüksek olan gruptur. Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenler ile memleketine dönmek istediğini söyleyenler $\bar{X} = 42.9$ puan ortalamasına sahiptir. Göç öncesi tutumun puan ortalaması göç sonrasında da istikrarı korumuştur.

Göç öncesi tutumda olduğu gibi göç sonrasında da Ereğli’den göç etme fikri ile dinin inanç boyutu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [$F(2;301) = .324$, $p < .05$]

Tablo 41. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Sonrası İnanca Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	8,970	2	4,485	,324	,723	$p > .05$
Grup İçi	4165,016	301	13,837			
Toplam	4173,987	303				

2.4. Ereğli'ye Göç Etme Sebebi ve Dinin İnanç Boyutu

Tablo 42. Göç İçin Ereğli'yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İnanç Durumu	N	X	S
Ekonomik	84	42,0595	4,62406
Hemşehrilik	27	43,6296	1,49739
Evlilik	27	43,5185	2,57757
Akraba	104	43,2019	4,20905
Gelişmişlik Düzeyi	30	43,3333	2,68242
İş	15	43,9333	1,57963
Diğer	13	43,2308	2,27866
Toplam	300	43,0000	3,77015

Göç etmek için neden Ereğli'yi tercih ettiniz maddesine verilen yanıtlara göre göç öncesi inanç tutumunun betimsel istatistikleri tablo 35'de verilmiştir. İstatistiklere baktığımızda iş nedeniyle gelenlerin inanca yönelik tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}=43.9$ 'dur. Hemşehrilik $\bar{X} =43.6$, evlilik $\bar{X} =43.5$, gelişmişlik $\bar{X} =43.3$, akraba ve diğer $\bar{X} =43.2$, ekonomi ise $\bar{X} =42$ puan ortalamasına sahiptir. Betimsel istatistik verilerine göre iş nedeniyle göç etmiş olanların göç etmeden önce inanca yönelik tutumları, diğerlerine göre daha yüksektir.

Tablo 43. Göç İçin Ereğli'yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	113,593	6	18,932	1,341	,239	1 (-4)
Grup İçi	4136,407	293	14,117			
Toplam	4250,000	299				

Analiz sonuçları, Ereğli'yi tercih nedeni ile dinin inanç boyutu arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. [F (6;293)=1.341, p<.05] Ekonomi ile akraba arasında göç öncesi inanca yönelik tutum bakımından akrabalık lehine anlamlı farklılık vardır. Başka

bir deyişle akraba nedeniyle göç etmiş olanların göç öncesinde inanç tutumları ekonomik nedenlerle gelenlere kıyasla daha yüksektir.

Göç öncesi verilerinden sonra göç sonrası inanç tutumu verileri şöyledir:

Tablo 44. Göç İçin Ereğli'yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İnanç Durumu	N	X	S
Ekonomik	84	42,0952	4,65333
Hemşehrilik	27	43,4074	1,90665
Evlilik	27	43,4815	2,56261
Akraba	104	43,3365	4,07362
Gelişmişlik Düzeyi	30	43,2000	2,41261
İş	15	43,6667	1,79947
Diğer	13	43,2308	2,27866
Toplam	300	43,0067	3,72463

Göç öncesi inanç tutumu istatistiklerine yakın sonuçlar göç sonrası istatistiklerinde de ortaya çıkmıştır. Buna göre iş nedeni göç öncesine göre .3 oranında düşse de $\bar{X} = 43.6$ puan ortalaması ile en yüksek değere sahiptir. Hemşehrilik, evlilik ve gelişmişlik .1 değerinde düşmüştür. Ekonomik nedenler ile diğer nedenler göç öncesinde de sonrasında da aynı puan ortalamasına sahiptir. Ekonomik nedenler $\bar{X}=42$ ile en düşük puan ortalamasına sahiptir. Buna göre iş nedeniyle Ereğli'ye gelenlerin dinin inanç boyutuna yönelik tutumları diğerlerine kıyasla göç sonrasında da daha yüksektir. Ekonomik nedenlerle gelenlerin göç sonrasındaki inanç tutumları diğerlerinden daha düşüktür.

Tablo 45. Göç İçin Ereğli'yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	99,827	6	16,638	1,204	,304	1(-4)
Grup İçi	4048,160	293	13,816			
Toplam	4147,987	299				

Göç sonrası inanca yönelik tutumların Ereğli'yi tercih nedenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tablo 38'de gösterilmektedir. Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da ekonomi ile akraba arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Akraba nedeniyle göç edenlerin ekonomik nedenle göç edenlere oranla dini inanca yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

2.5. Göç Nedeni ve Dinin İnanç Boyutu

Tablo 46. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İnanç Durumu	N	X	S
Ekonomik	141	42,4965	4,19289
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	42,8200	5,18117
Evlilik	33	43,4242	2,48785
Husumet	23	43,3478	2,08040
Eğitim	14	44,0000	1,10940
İş	18	44,0556	1,25895
Diğer	24	43,8333	1,60615
Toplam	303	42,9835	3,75972

Göç nedeni ile dinin inanç boyutu arasında ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla analizi yapılmıştır. İş ve eğitim sebebiyle gelenlerin puan ortalaması $\bar{X}=44$, diğer yanıtı verenlerin 43.8, evlilik yanıtı verenlerin $\bar{X}=43.4$, husumet yanıtı verenlerin $\bar{X}=43.3$, iklim ve coğrafi şartlar diyenlerin $\bar{X}=42.8$ ve ekonomik yanıtı verenlerin 42.4'dür. Buna göre göç öncesinde inanca yönelik tutumu en yüksek olanlar iş ve eğitim nedeniyle göç etmiş olanlardır.

Tablo 47. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	96,733	6	16,122	1,144	,337	1(-5,-6)
Grup İçi	4172,184	296	14,095			
Toplam	4268,917	302				

Göç nedeni ile göç etmeden önce inanca yönelik tutum arasında varyans analizi sonuçlarına göre anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Ekonomik nedenlerle göç edenlerin dinin inanç boyutuna yönelik tutumları, eğitim ve iş nedeniyle göç edenlerin tutumundan daha düşüktür.

Tablo 48. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İnanç Durumu	N	X	S
Ekonomik	141	42,6596	3,93488
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	42,9800	5,08495
Evlilik	33	43,5152	2,36010
Husumet	23	42,7826	3,88419
Eğitim	14	43,2857	2,05421
İş	18	43,5556	1,75641
Diğer	24	43,8750	1,70198
Toplam	303	42,9934	3,71590

Tablo 49. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	51,265	6	8,544	,614	,719	P>.05
Grup İçi	4118,722	296	13,915			
Toplam	4169,987	302				

Göç öncesi istatistikleriyle göç sonrası istatistikleri arasında farklılıklar söz konusudur. Tablo 42’de gösterilen betimsel istatistik analizinde diğer yanıtı verenlerin göç sonrası inanca yönelik tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}=43.8$, evlilik ve iş yanıtı verenlerin $\bar{X}=43.5$, eğitim $\bar{X}=43.2$, iklim ve coğrafi şartlar $\bar{X}=42.9$, husumet $\bar{X}=42.7$ ve ekonomik $\bar{X}=42.6$ ’dır. Buna göre iş ve eğitim sebebiyle gelenlerin göç sonrasındaki inanca yönelik tutumları negatif yönde değişmiştir. Analiz sonuçlarına göre göç sonrası inanç tutumu ile göç nedeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

[F (6;296)=,614, p>.05]

2.6. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere ve Dinin İnanç Boyutu

Tablo 50. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İnanç Durumu	N	X	S
Köy	169	43,3964	2,58940
İlçe	75	42,4533	5,93499
İl	60	42,5167	2,84332
Toplam	304	42,9901	3,75529

Tablo 51. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	62,963	2	31,481	2,251	,107	P>.05
Grup İçi	4210,008	301	13,987			
Toplam	4272,970	303				

Ereğli'ye göç etmeden önce hayatının geçtiği yer köy olanların göç öncesi inanç tutumuna yönelik analizinin puan ortalaması $\bar{X}=43.3$, ilçe $\bar{X}=42.4$ ve il merkezi $\bar{X}=42.5$ 'dir. Ereğli'ye köyden gelmiş olanların göç etmeden önceki inanç tutumları diğerlerine nazaran daha yüksektir. Tablo 44'de verilen varyans analiz sonuçlarına göre hayatın geçtiği yer ile göç öncesi inanç tutumu arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. [$F(2;301)=,107, p>.05$]

Tablo 52. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İnanç Durumu	N	X	S
Köy	169	43,4438	2,13212
İlçe	75	42,3200	6,20627
İl	60	42,5833	2,84808
Toplam	304	42,9967	3,71021

Tablo 53. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	78,377	2	39,189	2,882	,058	P>.05
Grup İçi	4092,619	301	13,597			
Toplam	4170,997	303				

Göç öncesinde hayatın geçtiği yer ve inanç ölçeğine yönelik tutumlar arasında yapılan analizin betimsel istatistikleri tablo 45’de verilmiştir. Tabloya göre göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da inanca yönelik tutumda köyün puan ortalaması $\bar{X}=43.4$, ilçenin $\bar{X}=42.3$, ilin $\bar{X}=42.5$ ’dir. Bu verilere göre köyden Ereğli’ye göç etmiş olanların hem göç öncesinde hem de göç sonrasında inanca yönelik tutumları il ve ilçeden Ereğli’ye göç edenlere kıyasla daha yüksektir. Dinin inanç boyutuna yönelik tutumların kişilerin göç öncesinde yaşadığı yere göre gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılık göstermediği tablo 46’da gösterilmiştir. [F (2;301)=2,882, p>.05]

2.7. Ereğli’de Geçirilen Süre ve Dinin İnanç Boyutu

Tablo 54. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İnanç Durumu	N	X	S
0-10	58	41,3448	5,20645
11-20	45	43,2444	2,50595
21-30	57	43,3860	2,71737
31-40	64	43,8750	1,78619
41+	75	43,0533	4,63212
999,00	6	43,3333	2,58199
Toplam	305	42,9967	3,75088

Ereğli’de geçirilen süreye göre dinin inanç boyutuna yönelik tutumun Betimsel İstatistiklerinde 31-40 arası puan ortalaması $\bar{X}=43.8$, 21-30 yıl arası $\bar{X}=43.3$, 11-20 yıl arası $\bar{X}=43.2$, 41+ $\bar{X}=43$ ve 0-10 arası $\bar{X}=41.3$ ’dür. Bu ortalamalara göre 31-40 yıldır

Ereğli’de yaşayanların göç öncesinde dinin inanç boyutuna yönelik tutumu daha yüksektir.

Tablo 55. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	219,953	5	43,991	3,242	,007	1(-4)
Grup İçi	4057,043	299	13,569			
Toplam	4276,997	304				

Göç öncesinde dinin inanç boyutuna yönelik tutum ve Ereğli’de geçirilen süre arasındaki anlamlı farklılık tablo 48’de gösterilmiştir. [$F(5;299)=3,242, p<.05$] Varyans analizi sonuçlarına göre 0-10 yanıtını verenlerin, 31-40 yanıtını verenlere göre inanca yönelik tutumları daha düşüktür. Yakın tarihte göç etmiş olanları ifade eden 0-10 grubunun göç öncesi inanca yönelik tutumunun düşük olmasında yaş mefhumu da etkili olabilir. Bu veriyi genç olanların yaşlılara oranla inanç tutumunun düşük olduğu şeklinde yorumlamak da mümkündür.

Tablo 56. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç sonrası inanç durumu	N	X	S
0-10	58	41,4828	5,14097
11-20	45	43,4000	2,36835
21-30	57	43,0702	2,93902
31-40	64	43,7500	1,79947
41+	75	43,2267	4,53089
Cevapsız	6	43,3333	2,58199
Toplam	305	43,0033	3,70588

Tablo 57. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	181,515	5	36,303	2,718	,020	1(-4)
Grup İçi	3993,482	299	13,356			
Toplam	4174,997	304				

Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da en yüksek puan ortalamasına 31-40 yıl arası cevabını veren grup sahiptir ($\bar{X}=43.7$). En düşük ortalamaya da yine 0-10 yıl arası maddesi sahiptir. Göç sonrasında da birinci madde ile dördüncü madde arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. [F (5;299)=2,718, $p<.05$] Başka bir ifadeyle Ereğli’ye 31-40 yıl önce göç etmiş olanların dinin inanç boyutuna yönelik tutumları, 0-10 yıl önce göç etmiş olanlardan daha yüksektir. Göç sonrasında yaşanan kentleşme sürecinden yaşça daha genç olan 0-10 yanıtını veren grubun daha çok etkileniyor olması ve bu durumun da inanç tutumunda olumsuz etkiye sebep olması olasılığı mümkün görünmektedir.

2.8. Yaş Durumu ve Dinin İnanç Boyutu

Tablo 58. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İnanç Durumu	N	X	S
0-29	14	42,3571	3,67124
30-40	50	41,9400	5,36964
41-50	45	42,7556	2,75644
51-60	85	43,8941	2,12145
61+	110	42,9727	4,11187
Toplam	304	43,0000	3,75662

Tablo 59. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	132,689	4	33,172	2,394	,051	P>.05
Grup İçi	4143,311	299	13,857			
Toplam	4276,000	303				

Yaş durumuna göre göç öncesi dini inanca yönelik tutumların analiz sonuçları tablo 51 ve 52’de verilmiştir. Tablolara göre gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. [F (4;299)=2,394, p>.05]

Betimsel istatistiklere göre ise 51-60 yaş aralığında olanların göç öncesinde dini inanç tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}$ =43.8’dir. 61+ yaş grubunun $\bar{X}$ =42.9, 41-50 yaş grubunun $\bar{X}$ =42.7, 0-29 grubunun $\bar{X}$ =42.3 ve 30-40 grubunun $\bar{X}$ =41.9’dur. Puan ortalamalarına göre 51-60 yaş arası grubun göç etmeden önce inanca yönelik tutumları diğer gruplardan daha yüksektir. 30-40 yaş aralığının inanç tutumu ise en düşüktür.

Tablo 60. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İnanç Durumu	N	X	S
0-29	14	42,1429	3,10972
30-40	50	42,1000	5,39179
41-50	45	42,6889	2,88272
51-60	85	43,7882	2,21518
61+	110	43,0545	3,99274
Toplam	304	43,0066	3,71154

Tablo 61. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası İnanç Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	108,267	4	27,067	1,991	,096	p>.05
Grup içi	4065,720	299	13,598			
Toplam	4173,987	303				

Yaş durumuna göre göç sonrası inanç yönelik tutumların betimsel istatistik ve varyans analizi sonuçları tablo 53 ve 54’de gösterilmiştir. Buna göre gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. [F (4;299)=1,991, p>.05] Betimsel istatistik analizi sonuçlarına göre göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da 51-60 yaş gruplarının inanç yönelik tutumlarının puan ortalaması ($\bar{X}$ =43.7) en yüksektir. 61+ yaş grubunun ortalaması $\bar{X}$ =43, 41-50 yaş grubunun $\bar{X}$ =42.6, 30 yaş ve altının $\bar{X}$ =42.1’dir. Bu verilere göre inanç yönelik tutumun yaşla doğru orantılı olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle yaşça daha büyük olanların inanç tutumu daha genç olanlara kıyasla yüksektir.

Genel olarak değerlendirmek gerekirse, göç öncesi ve sonrasında dinin inanç boyutuna yönelik tutumların belirgin bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Dinin inanç ilkelerine bağlılık oranı cinsiyet, doğum yeri vs. gibi değişkenler açısından da büyük değişkenlikler göstermemektedir. Dini hayat çalışmalarında inanç ölçeğine yönelik tutumların benzer sonuçlar verdiği çalışmalar bulunmaktadır. Aydınalp’in “Gerede’de Dini Hayat” başlıklı çalışmasında ulaştığı verilere göre katılımcıların dinin inanç boyutuna dair verdikleri yanıtlar %97 ve üzerinde “tamamen katılıyorum” yanıtından oluşmaktadır. Buna göre dinin inanç boyutuna yönelik oluşturulan ölçek, inanç tutumunda dikkat çeken bir değişkenliğin bulunmadığını göstermektedir.

3. HALK İNANISLARINA YÖNELİK BULGULAR

Büyü, nazar ve cin çarpması gibi halk inanışları inanç ölçeği altında alt ölçek olarak hazırlanmıştır. Göç öncesinde yaşanan yerdeki inanışlarla göç sonrasındaki inanışlar arasında farklılaşma olup olmadığını ölçmek amaçlanmaktadır. Bağımsız değişkenler ile halk inanışları maddeleri arasındaki ilişkiyi saptamak için maddeler T-Testi, Mann-Whitney U testi ve one-way ANOVA testine tabi tutulmuştur.

3.1. Cinsiyet ve Halk İnanışları

Tablo 62. Cinsiyete Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	X	S	T	Sd	P
Kadın	144	12,3958	2,66345	1,999	303	,047
Erkek	161	11,7329	3,08172			

[T(303)=1,999; p<.05]

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre göç öncesi halk inanışları ölçeğine yönelik tutumlarının t-Testi sonuçları tablo 55’de verilmiştir. Tabloya göre p<.05 olduğundan gruplar arasında anlamlı bir fark vardır. [T(303)=1,999; p<.05] Bu durumda kadın katılımcıların göç öncesi halk inanışları düzeyi ($\bar{X}$ =12,3958) erkek katılımcıların göç öncesi halk inanışları düzeyinden ($\bar{X}$ =11,7329) daha yüksektir denilebilir.

Tablo 63. Cinsiyete Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Kadın	144	164,44	23680,00	9944,0	,029
Erkek	161	142,76	22985,00		
Toplam	305				

[U=9944,0; p<.05]

Örneklem grubunun göç sonrası halk inanışları ölçeğine yönelik tutumlarının Mann-Whitney U Testi analizi Tablo 56’da verilmiştir. Buna göre, kadınlar ve erkeklerin göç sonrası halk inanışlarına yönelik tutumlarında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. [U=9944,0; p<.05] Sonuç olarak kadınların erkeklere kıyasla göç sonrasında da halk inanışlarına yönelik tutumunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınların tutumunda herhangi bir değişiklik meydana gelmemesinin, kadınların çoğunluğunun ev hanımı olması ve sosyal etkileşimlerinin erkeklere kıyasla daha az olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Köktaş’ın dini hayat araştırmasında da bu verileri destekleyen

bulgulara ulaşılmıştır. Halk inanışları, kadınlar arasında %33.6, erkekler arasında ise %31.4 oranında yaygınlık göstermektedir. (Köktaş, 1993, s. 105)

3.2. Doğum Yeri ve Halk İnanışları

Tablo 64. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Erzurum	141	12,3121	2,93534
Artvin	59	12,3051	2,63435
Kars	35	12,2286	3,01063
Ağrı	6	10,8333	2,92689
Diğer	63	11,2381	2,95512
Toplam	304	12,0493	2,91024

Doğum yerine göre halk inanışları tutumunun betimsel istatistikleri tablo 57’de verilmiştir. Analiz verilerine göre Erzurum ve Artvin doğumlu olanların göç öncesi halk inanışları tutumları puan ortalaması $\bar{X}=12.3$ ’tür. Kars $\bar{X}=12.2$, diğer $\bar{X}=11.2$, Ağrı $\bar{X}=10.8$ ’dir. Erzurum ve Artvin doğumlu olanların halk inanışlarına yönelik tutumları daha yüksektir.

Tablo 65. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	65,049	4	16,262	1,944	,103	5, (-1-2)
Grup içi	2501,211	299	8,365			
Toplam	2566,260	303				

Analiz sonuçları, halk inanışlarına yönelik tutumların doğum yeri değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Buna göre LSD testi sonuçlarına göre doğum yeri Erzurum olanların, doğum yeri Artvin ve Kars olanlara göre göç öncesi halk inanışları düzeyleri daha düşüktür.

Tablo 66. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Erzurum	141	12,0000	3,03786
Artvin	59	12,0169	2,89167
Kars	35	12,0571	3,00923
Ağrı	6	10,1667	2,56255
Diğer	63	11,2222	2,96998
Toplam	304	11,8125	2,99191

Tablo 67. Doğum Yeri Değişkenine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	47,722	4	11,930	1,339	,256	P>.05
Grup içi	2664,591	299	8,912			
Toplam	2712,312	303				

Doğum yeri değişkeni ile halk inanışları tutumu arasındaki ilişkide göç sonrası tutum da önem taşımaktadır. Göç sonrası verilerine göre doğum yeri Erzurum, Artvin ve Kars olanların puan ortalaması $\bar{X}=12$, diğer $\bar{X}=11.2$ ve Ağrı $\bar{X}=10.1$ 'dir. Göç sonrası verileri puan ortalaması göç öncesi verilerinin puan ortalamasından çok farklı değildir. Ancak göç sonrası verilerine göre birimler arasında anlamlı fark bulunmadığı anlaşılmaktadır. [F (4;299)=1,339, p>.05]

3.3. Ereğli'den Ayrılma Durumu ve Halk İnanışları

Tablo 68. Ereğli'den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Hayır Düşünmüyorum	254	12,2323	2,77004
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	10,9565	2,99208
Diğer	27	11,1481	3,75913
Toplam	304	12,0395	2,90869

Halk inanışlarına yönelik tutum ile Ereğli’den göç etme fikri arasındaki ilişki analizine göre Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenlerin göç öncesinde halk inanışlarına yönelik tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}=12.2$, çocuklarının yanına gitmek ya da başka bir şehre yerleşmek fikrinde olanları temsil eden diğer grubunun $\bar{X}=11.1$, memleketine dönem düşüncesinde olanların $\bar{X}=10.9$ ’dur. Buna göre Ereğli’den ayrılmak istemeyenlerin göç öncesindeki halk inanışları düzeyleri daha yüksektir.

Tablo 69. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	57,867	2	28,934	3,476	,032	1, (2)
Grup içi	2505,659	301	8,324			
Toplam	2563,526	303				

Analiz sonuçları, Ereğli’den göç etme fikri ile göç öncesindeki halk inanışları durumu arasında anlamlı fark olduğunu göstermektedir. Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenlerin göç öncesinde halk inanışları düzeyleri memleketine dönmek isteyenlere kıyasla daha yüksektir.

Tablo 70. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Hayır Düşünmüyorum	254	11,9764	2,88232
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	11,0870	3,08829
Diğer	27	10,8148	3,69029
Total	304	11,8059	2,99149

Tablo 71. Ereğli’den Göç Etmeyi Düşünür Müsünüz Maddesinin Yanıtlarına Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	45,791	2	22,895	2,585	,077	P>.05
Grup İçi	2665,758	301	8,856			
Toplam	2711,549	303				

Ereğli’den göç etmeye yönelik tutum ile halk inanışları düzeyi arasındaki ilişkinin anlaşılması, dini tutum değişikliğini göstermesi bakımından göç öncesinde olduğu kadar göç sonrasında da önem taşımaktadır. Göç sonrası halk inanışları tutumu göç öncesine nazaran değişiklik göstermektedir. Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenlerin puan ortalaması $\bar{X}=11.9$, memleketine dönmek isteyenlerin $\bar{X}=11$ ve diğerlerinin $\bar{X}=10.8$ ’dir. Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenlerin göç sonrası halk inanışları düzeyleri, diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde bu verilerin aksini ifade edenler de olmuştur. Örneklem grubundan Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenler gerekçe olarak dini eğitim için zaman bulma imkânının Ereğli’de olduğunu ve bu sayede köy yaşantısında sahip oldukları halk inanışlarının yanlışlığını, göç ettikten sonra kavradıklarını belirtmişlerdir.

3.4. Ereğli’ye Göç Etme Sebebi ve Halk İnanışları

Tablo 72. Göç İçin Ereğli’yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Ekonomik	84	11,5000	2,80060
Hemşehrilik	27	12,1481	2,62684
Evlilik	27	11,9259	2,81378
Akraba	104	12,2212	2,89612
Gelişmişlik Düzeyi	30	12,9667	2,63247
İş	15	11,5333	3,99762
Diğer	13	13,0769	3,14806
Toplam	300	12,0633	2,90070

Göç etmek için Ereğli'yi tercih etme nedeni ile halk inanışları arasındaki ilişki varyans analizi ile açıklanmıştır. Analiz sonuçlarına göre Ereğli'yi tercih etmede gelişmişlik düzeyinin puan ortalaması $\bar{X}=12.9$, akraba $\bar{X}=12.2$, hemşehrilik $\bar{X}=12.1$, evlilik $\bar{X}=11.9$, iş ve ekonomi $\bar{X}=11.5$ 'dir. Bu istatistiklere göre Ereğli'yi gelişmişlik düzeyi için tercih edenlerin halk inanışları tutumu daha yüksektir.

Tablo 73. Göç İçin Ereğli'yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	72,001	6	12,000	1,439	,200	1 (-5)
Grup İçi	2443,796	293	8,341			
Toplam	2515,797	299				

Analiz sonuçları, Ereğli'yi tercih etme nedeni ile halk inanışları arasında anlamlı fark olduğunu göstermektedir. Ereğli'ye ekonomik nedenlerle gelenlerin halk inanışları düzeyleri, gelişmişlik düzeyi sebebiyle gelenlerin halk inanışları düzeylerinden daha düşüktür. Ekonomik nedenlerle geldiğini ifade edenler çoğunlukla erkeklerdir. Başka bir ifadeyle erkeklerin kadınlara oranla göç öncesi halk inanışları düzeyleri daha düşüktür denilebilir.

Tablo 74. Göç İçin Ereğli'yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Ekonomik	84	11,4048	2,86701
Hemşehrilik	27	11,0741	3,14919
Evlilik	27	11,7778	2,40725
Akraba	104	11,9615	3,12187
Gelişmişlik Düzeyi	30	12,6333	2,91823
İş	15	12,0667	3,10453
Diğer	13	12,9231	3,14806
Toplam	300	11,8233	2,98471

Göç sonrasındaki halk inanışları tutumu ile Ereğli'yi tercih etme nedeni arasındaki ilişkinin betimsel istatistikleri tablo 67'de verilmiştir. İstatistiklere göre gelişmişlik

düzeyinin puan ortalaması $\bar{X}=12.6$, iş $\bar{X}=12$, akraba $\bar{X}=11.9$, evlilik $\bar{X}=11.7$, ekonomik $\bar{X}=11.4$ ve hemşehrlik $\bar{X}=11$ 'dir. Bu sonuçlara göre göç sonrasında da Ereğli'yi gelişmişlik düzeyinden dolayı tercih edenlerin halk inanışları düzeyi diğerlerine kıyasla daha yüksektir.

Tablo 75. Göç İçin Ereğli'yi Tercih Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumun Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	68,211	6	11,368	1,283	,265	2(-5)
Grup içi	2595,426	293	8,858			
Toplam	2663,637	299				

Göç sonrası halk inanışları tutumu ile Ereğli'yi tercih etme nedeni arasında anlamlı fark olduğu tablo 68'de gösterilmiştir. Ereğli'ye hemşehrlik bağıyla gelenlerin halk inanışları düzeyi, gelişmişlik düzeyi nedeniyle gelenlerin düzeyinden düşüktür. Göç öncesinde ekonomik düzeyle olan fark göç sonrasında yerini hemşehrlik bağına bırakmıştır. Bu sonuç, hemşehrlik esaslı göç edenlerin, göç sonrasında birbiriyle kurdukları yakınlık genel inanışlarındaki değişiklikte de toplu bir etkileşim olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, göç sonrasındaki süreçte hemşehriler arası etkileşim, göçmenlerin kültürel değişimi birlikte tecrübe ettikleri anlamına gelmektedir.

3.5. Göç Nedeni ve Halk İnanışları

Tablo 76. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Ekonomik	141	11,8511	2,96151
İklim Ve Coğrafi Şartlar	50	12,4600	2,55718
Evlilik	33	12,1818	2,72092
Husumet	23	12,0000	3,31662
Eğitim	14	12,0000	2,44949
İş	18	11,8889	3,67646

Diğer	24	12,2917	3,02855
Total	303	12,0429	2,91289

Tablo 77. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	16,505	6	2,751	,320	,926	P>.05
Grup İçi	2545,938	296	8,601			
Toplam	2562,442	302				

Göç nedeni ile halk inanışları arasındaki ilişkiyi betimlemek amacıyla yapılan analizin betimsel istatistikleri tablo 70’de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre göç nedeni ile göç öncesi halk inanışlarına yönelik tutumu arasında anlamlı fark bulunmamıştır. [F (6;296)=2,751, p>.05]

İklim ve coğrafi şartlar nedeniyle göç edenlerin puan ortalaması $\bar{X}=12.4$, diğer yanıtını verenlerin ortalaması $\bar{X}=12.2$, evlilik $\bar{X}=12.1$, husumet ve eğitim $\bar{X}=12$, eğitim ve iş $\bar{X}=11.8$ ’dir. İklim ve coğrafi şartlar sebebiyle göç edenlerin göç öncesindeki halk inanışları düzeyleri diğerlerinden daha yüksektir. Burada çoğunlukla köyden gelenlerin iklim ve coğrafi şartları göç nedeni olarak belirttiğini ifade etmek gerekir. Dolayısıyla köyde yaşamış olanların halk inanışları düzeyi diğerlerinden daha yüksektir de denilebilir.

Tablo 78. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Ekonomik	141	11,8369	3,08365
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	11,5200	3,22136
Evlilik	33	11,9091	2,32330
Husumet	23	11,4348	3,18842
Eğitim	14	11,5000	3,03188
İş	18	12,4444	2,74874
Diğer	24	12,1250	3,01175
Toplam	303	11,8053	2,99642

Tablo 79. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	18,834	6	3,139	,345	,912	P>.05
Grup içi	2692,677	296	9,097			
Toplam	2711,512	302				

Göç nedenine göre göç sonrası halk inanışları düzeyi varyans analizi sonuçlarına göre birimler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. [F (6;296)=,345, p>.05]

Betimsel istatistiklere göre ise en yüksek puan ortalamasına iş nedeniyle göç etmiş olanlar sahiptir. Göç nedeni iş olanların puan ortalaması $\bar{X}=12.4$, evlilik $\bar{X}=11.9$, ekonomik $\bar{X}=11.8$, iklim ve coğrafi şartlar ile eğitim $\bar{X}=11.5$ ve husumet $\bar{X}=11.4$ 'dür. bu rakamlara göre göç sonrasında halk inanışları düzeyi en yüksek olanlar iş nedeniyle göç etmiş olanlardır. Göç öncesinde iklim ve coğrafi nedenleri gerekçe gösterenlerin tutumu daha yüksekken bu grup göçten sonra halk inanışları düzeyinde düşüş yaşamıştır. İş nedeniyle gelenler ise halk inanışları tutumunu diğerlerine kıyasla çok da değiştirmemiştir. Burada iş sebebi, tayin ya da atama şeklinde göç etmiş olanları ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle özellikle memur olan, yani eğitim durumu daha yüksek olanlar göç sonrasında tutumlarını fazla değiştirmemiştir. Bu da iş nedeniyle göç edenlerin halk inanışları düzeyinin yüksek kalması şeklinde yorumlanmıştır.

3.6. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yer ve Halk İnanışları

Tablo 80. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Köy	169	12,3077	2,93176
İlçe	75	11,7733	2,86910
İl	60	11,6167	2,85878
Total	304	12,0395	2,90869

Tablo 81. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	28,196	2	14,098	1,674	,189	P>.05
Grup İçi	2535,330	301	8,423			
Toplam	2563,526	303				

Göç etmeden önce hayatın geçtiği yer ile göç öncesindeki halk inanışları tutumu arasında anlamlı bir fark olmadığı tablo 74’de gösterilmektedir. [F (2;301)=1,674, p>.05]

Betimsel istatistiklere göre göç etmeden önce yaşanan yere göre halk inanışları tutumunun puan ortalamaları tablo 73’de verilmiştir. Tabloya göre göç öncesinde köyde yaşayanların puan ortalaması $\bar{X}=12.3$, ilçe $\bar{X}=11.7$ ve il $\bar{X}=11.6$ ’dır. Buna göre göç öncesinde köyde yaşayanların halk inanışları düzeyi il ve ilçede yaşayanlara göre daha yüksektir. Göç nedeni ile halk inanışları ilişkisinin yorumlanmasında da benzer bir sonucun ortaya çıktığı yukarıda ifade edilmiştir.

Tablo 82. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Halk İnanışları Durumu	N	X	S
Köy	169	11,8521	3,10271
İlçe	75	11,6533	2,85928
İl	60	11,8500	2,86312
Toplam	304	11,8026	2,98962

Tablo 83. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	2,219	2	1,110	,123	,884	P>.05
Grup İçi	2705,938	301	8,990			
Toplam	2708,158	303				

Göç etmeden önce hayatın geçtiği yer ile göç sonrası halk inanışları tutumu analizinin sonuçları, bu gruplar arasında da göç öncesindeki tutum analindeki gibi anlamlı fark olmadığını göstermektedir. [F (2;301)=,123, p>.05]

Grupların betimsel istatistiklerine göre göç öncesindeki puan ortalamaları değişkenlik taşımaktadır. Göç etmeden önce köyde ve ilde yaşamış olanların göç sonrasında halk inanışlarına yönelik tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}=11.8$, ilçede yaşamış olanların puan ortalaması ise $\bar{X}=11.6$ 'dır. Göç öncesindeki tutum ile göç sonrasındaki tutum arasında oldukça farklılık görülmektedir. Köyden gelenlerin göç sonrasında kentleşmenin de etkisiyle halk inanışlarından kurtulmuş olmaları, göç sonrası tutumda il ve köyden gelenleri aynı ortalama buluşturmuş görünmektedir.

3.7. Ereğli'de Geçirilen Süre ve Halk İnanışları

Tablo 84. Ereğli'de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Halk İnanışları Durumu	N	X	S
0-10	58	11,1207	2,99753
11-20	45	11,5333	3,12323
21-30	57	11,9474	2,73484
31-40	64	12,4375	2,73063
41+	75	12,7600	2,77946
Cevapsız	6	12,6667	3,26599
Toplam	305	12,0459	2,90607

Ereğli'de geçirilen yıl ve göç öncesi halk inanışları tutumu arasındaki ilişkiyi açıklamak için yapılan analizin betimsel istatistikleri tablo 77'de verilmiştir. Tabloya göre Ereğli'de geçirilen süre 41+ olanların puan ortalaması $\bar{X}=12.7$, 31-40 arası $\bar{X}=12.4$, 21-30 arası $\bar{X}=11.9$, 11-20 arası $\bar{X}=11.5$ ve 0-10 arası $\bar{X}=11.1$ 'dir. Ereğli'de 41 yıl ve üzerinde yaşamış olanların göç etmeden önceki halk inanışları düzeyinin en yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yıl ve düzey arasında doğru orantı olması da tecrübe ve

yetişkinlik durumu ile açıklanabilir. Başka bir ifadeyle göç ettiği zamanki yaşı daha büyük olanların halk inanışları düzeyleri daha yüksektir.

Tablo 85. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	112,397	5	22,479	2,738	,019	1(-4,-5) 2(-5)
Grup içi	2454,961	299	8,211			
Toplam	2567,357	304				

Ereğli’de geçirilen zaman ve göç öncesi halk inanışlarına yönelik tutum arasında anlamlı fark bulunmaktadır. [F (5;299)=2,738, $p<.05$] 0-10 arası ile 31-40 ve 41+ arasında negatif yönde anlamlı bir farklılaşma olduğu anlaşılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle 0-10 yıl Ereğli’de yaşamış olanların göç öncesi halk inanışları düzeyleri 31-40 ve 41+ yıl yaşayanlara göre daha düşüktür. 11-20 yıl yaşayanların da 41+ yıl yaşayanlara kıyasla halk inanışları düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 86. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Halk İnanışları Durumu	N	X	S
0-10	58	11,2069	2,88224
11-20	45	11,5778	2,98092
21-30	57	11,5614	2,80953
31-40	64	12,1875	3,05440
41+	75	12,2133	3,10315
Cevapsız	6	12,6667	3,26599
Toplam	305	11,8098	2,98735

Tablo 87. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	52,770	5	10,554	1,186	,316	P>.05
Grup İçi	2660,200	299	8,897			
Toplam	2712,970	304				

Göç sonrasında halk inanışları tutumu ve Ereğli’de geçirilen süre arasında, göç öncesindeki gibi anlamlı farklılık bulunamamıştır. [F (5;299)=1,186, p>.05]

Betimsel istatistiklere göre göç sonrası halk inanışları tutumu ile Ereğli’de geçirilen sürenin yıllara göre puan ortalamaları, göç öncesinde olduğu gibi doğru orantılıdır. Yıl arttıkça puan ortalaması artmaktadır. Buna göre göç sonrasında halk inanışlarına yönelik tutumların puan ortalaması şöyledir: 41+ $\bar{X}$ =12.2, 31-40 $\bar{X}$ =12.1, 11-2- v3 21-30 $\bar{X}$ =11.5 ve 0-10 $\bar{X}$ =11.2’dir. Göç sonrasında da göç öncesinde olduğu gibi yaş ortalaması daha yüksek olanların halk inanışları düzeyleri de daha yüksektir. Bunun sebebi, kültürel mirası kendi memleketinde almış olan ve göçmenler arasında yaşça büyük olanların kültürel değişimle beraber inançlarında yaşadığı değişimin diğerlerine nispetle daha az olması şeklinde açıklanabilir.

3.8. Yaş Durumu ve Halk İnanışları

Tablo 88. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Halk İnanışları Durumu	N	X	S
0-29	14	11,2857	2,52460
30-40	50	11,1800	3,10161
41-50	45	11,8667	2,57258
51-60	85	11,8118	3,23115
61+	110	12,8455	2,50938
Toplam	304	12,0658	2,89000

Yaş durumu ve göç öncesi halk inanışları tutumu arasındaki anlam ilişkisini açıklamak için yapılan analizin betimsel istatistikleri tablo 81’de verilmiştir. Tabloya

göre 61+ yaş grubunun halk inanışlarına yönelik tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}=12.8$, 51-60 ve 41-50 yaş arası $\bar{X}=11.8$, 30-40 yaş arası $\bar{X}=11.1$, 0-29 arası ise $\bar{X}=11.2$ 'dir. İstatistiklere göre 61+ grubunun halk inanışları düzeyi daha gençlere nazaran daha yüksektir.

Tablo 89. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	121,886	4	30,472	3,782	,005	5 (2,4)
Grup İçi	2408,798	299	8,056			
Toplam	2530,684	303				

Analiz sonuçlarına göre yaş durumu ve halk inanışları arasında anlamlı fark bulunduğu anlaşılmaktadır. [F (4;299)=3,782, p<.05] Tabloya göre 61+ olanların göç öncesinde halk inanışları düzeyi, 41-50 ve 51-60 gruplarından daha yüksektir.

Tablo 90. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Halk İnanışları Durumu	N	X	S
0-29	14	11,4286	2,59331
30-40	50	10,9800	3,10687
41-50	45	12,3111	2,43854
51-60	85	11,3059	3,31671
61+	110	12,4727	2,73512
Toplam	304	11,8289	2,97354

Göç sonrası halk inanışları tutumu ve yaş arasındaki ilişkinin betimsel istatistikleri tablo 83'de verilmiştir. Yaş durumuna göre 61+ olanların halk inanışları tutumu puan ortalaması $\bar{X}=12.4$, 41-50 grubunun $\bar{X}=12.3$, 0-29 grubunun $\bar{X}=11.4$, 51-60 grubunun $\bar{X}=11.3$ ve 30-40 grubunun $\bar{X}=10.9$ 'dur. Göç öncesi halk inanışları tutumunun istatistikleriyle karşılaştırınca göç sonrasında oldukça farklılaşma söz konusudur. En

yüksek düzey yine 61+ yaş grubuna aittir ancak diğer yaş grupları arasında farklılaşmalar olmuştur.

Tablo 91. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası Halk İnanışları Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	117,587	4	29,397	3,431	,009	2(-3,-5) 5(2,4)
Grup İçi	2561,518	299	8,567			
Toplam	2679,105	303				

Göç sonrasında halk inanışları tutumu ve yaş durumu arasındaki ilişkinin varyans analizi sonuçları tablo 84’de gösterilmiştir. Tabloya göre birimler arasında anlamlı fark olduğu anlaşılmaktadır. [F (4;299)=3,431, p<.05]

Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da 61+ yaş grubunun halk inanışları tutumu, 41-50 ve 51-60 yaş gruplarına göre daha yüksektir. 30-40 yaş grubunun halk inanışları düzeyi, 41-50 ve 61+ yaş gruplarından daha düşüktür. Buna göre halk inanışlarıyla yaş arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Yaş oranı arttıkça halk inanışları düzeyi de aynı şekilde artış göstermektedir. Ereğli’de geçirilen süre ve halk inanışları arasındaki ilişkinin analizinde de yaş ve inanç verisini destekleyen sonuçları ortaya çıkmıştır.

Yüz yüze yapılan görüşmelerde 50 yaş altındaki katılımcılar, halk inanışlarını ölçen nazar, büyü, cin çarpması gibi inanç ölçütlerini aile büyüklerinden öğrenmiş olduklarını ancak bunlara inanmanın köy zihniyetinden kaynaklı bir tutum olduğu kanaatini taşıdıklarını belirtmişlerdir. Bu da göçle birlikte değişen kültür ve zihniyeti bize göstermektedir.

Köktaş’ın dini hayat araştırmasında elde ettiği veriler, bu çalışmada elde edilen verilerle farklılık göstermektedir. Türkiye’de Dini Hayat başlıklı çalışmasında, halk inanışları düzeyinin en yüksek olduğu yaş grubu 41-50’dir. 41-50 yaş arasında olanların

halk inanışları tutumunun, 50-61+ yaş arasında olanların tutumundan daha yüksek olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu çalışmanın bulgusu ise 61+ yaş grubunun halk inanışları tutumunun diğer hepsinden daha yüksek olduğu yönündedir.

4. DİNİN İBADET BOYUTUNA YÖNELİK BULGULAR

4.1. Cinsiyet ve Dinin İbadet Boyutu

Tablo 92. Cinsiyete Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	X	S	T	Sd	P
Kadın	144	44,7639	10,36332	-5,362	303	,000
Erkek	161	51,1739	10,47531			

Katılımcıların cinsiyet ve ibadet ölçeğine yönelik tutumlarının analizi için t-Testi yapılmış ve cinsiyet ile göç öncesi ibadet tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. $[T(303) = -5,362; p < .05]$ Buna göre, kadın ve erkeklerin göç öncesi ibadet tutumlarında erkek katılımcıların ibadet oranı ($X=51,17$) kadın katılımcıların ibadet oranından ($X=44,7$) daha yüksektir.

Tablo 93. Cinsiyete Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	X	S	T	Sd	P
Kadın	144	46,0069	6,77149	-6,432	303	,000
Erkek	161	51,4472	7,87314			

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre göç sonrası ibadet ölçeğine yönelik tutumlarının t-Testi analizi tablo 86'da verilmiştir. Bu tabloya göre kadın ve erkeklerin göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da ibadet ölçeğine yönelik tutumlarında anlamlı fark bulunmaktadır. $[T(303) = -6,432; p < .05]$ Göç sonrasında da erkeklerin ibadet tutumunun ($X=51,4472$) kadınlara kıyasla ($X=46,0069$) daha yüksek olduğu tespit

edilmiştir. Ancak kadınların ibadet tutumunun göç öncesine nazaran göç sonrasında daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Anket formlarını desteklemek amacıyla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de göç sonrasında kadınların ibadet tutumundan meydana gelen artışı destekler niteliktedir. Görüşmeye katılan kadınlar, göç öncesinde yaşadıkları köyün ağır hayat şartları ve beraberinde gelen iş yükü sebebiyle ibadetlere zaman bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Ereğli'ye göç ettikten sonra ise şehir hayatının beraberinde getirdiği imkânlarla beraber kendilerine ve tabii ibadetlerine daha fazla zaman bulduklarını belirtmişlerdir.

4.2. Doğum Yeri ve Dinin İbadet Boyutu

Tablo 94. Doğum Yerine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İbadet Durumu	N	X	S
Erzurum	141	47,2766	10,33863
Artvin	59	48,9153	11,35977
Kars	35	49,1143	9,88395
Ağrı	6	41,6667	16,09555
Diğer	63	49,8571	11,16570
Toplam	304	48,2303	10,80946

Tablo 95. Doğum Yerine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	608,502	4	152,126	1,307	,267	P>.05
Grup İçi	34795,380	299	116,373			
Toplam	35403,882	303				

Doğum yeri değişkeni ve göç öncesi ibadet tutumu arasındaki ilişki varyans (ANOVA) analizi ile betimlenmiştir. Tablo 88'da gösterildiği gibi gruplar arasında anlamlı fark bulunamamıştır. [F (4;299)=1,307, p>.05]

Tablo 87’de verilen betimsel istatistiklere göre doğum yeri Kars olanların puan ortalaması $\bar{X}=49.1$, Artvin doğumluların $\bar{X}=48.9$, Erzurum doğumluların $\bar{X}=47.2$ ve ağı doğumluların $\bar{X}=41.6$ ’dır. Diğer şehirlerde doğmuş olanların puan ortalaması ise $\bar{X}=49.8$ ’dir. ismi verilen dört şehir dışındaki şehirlerde doğanların göç öncesinde ibadet düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Doğum yeri ve ibadet tutumu analizinde göç öncesi tutum ve göç sonrası tutum arasında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Tablo 89 ve 90’da göç sonrası ibadet tutumu analizi gösterilmiştir.

Tablo 96. Doğum Yerine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İbadet Durumu	N	X	S
Erzurum	141	49,3191	7,43190
Artvin	59	51,4237	6,08050
Kars	35	50,2571	8,04525
Ağrı	6	42,0000	9,95992
Diğer	63	45,7302	8,35735
Total	304	48,9474	7,76876

Doğum yeri ve göç sonrası ibadet tutumu analizinin betimsel istatistikleri tablo 89’da verilmiştir. Artvin doğumlu olanların göç sonrası ibadet tutumu puan ortalaması $\bar{X}=51.4$, Kars’ın $\bar{X}=50.2$, Erzurum’un $\bar{X}=49.3$, Ağrı’nın $\bar{X}=42$ ve diğer $\bar{X}=45.7$ ’dir. Göç sonrasında ibadet düzeyi en yüksek olan Artvin olmuştur.

Tablo 97. Doğum Yerine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1383,014	4	345,754	6,116	,000	4, (-1-2-3)
Grup İçi	16904,143	299	56,536			5, (-1-2-3)
Toplam	18287,158	303				

Göç sonrası ibadet tutumu ve doğum yeri analizinde gruplar arasında anlamlı fark olduğu anlaşılmaktadır. [F (4;299)=6,116, p<.05] Analiz sonuçlarına göre Ağrı doğumlu olanların göç sonrasında ibadet düzeyleri, Erzurum, Kars ve Artvin doğumluların ibadet düzeyinden daha düşüktür. Bu dört il dışındaki merkezlerde doğmuş olan diğer grubunun da Erzurum, Artvin ve Kars doğumlu olanların ibadet düzeyinden daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Göç öncesiyle kıyaslayınca yalnızca Artvin değil diğer şehirlerde doğmuş olanların da ibadet tutumlarında göç sonrasında artış olduğu gözlenmektedir. Anket verilerini desteklemek için yapılan mülakatlardan hareketle, göç sonrasında görülen bu artışın köy hayatının çalışma şartları içerisinde ibadet için yeterince ayıramayan zamanın şehre göç edince ayrılabilmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Ağrı’da yeterince artış görülmemesinin nedeni ise Ağrı doğumlu olanların çoğunlukla şehir merkezi ve ilçelerden gelmiş olmasıdır. Bu da Ereğli’deki yaşam tarzıyla çok farklılaşmadığı için anket verilerine büyük bir farklılık olarak yansımamıştır.

4.3. Ereğli’den Ayrılma Durumu ve Dinin İbadet Boyutu

Tablo 98. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İbadet Durumu	N	X	S
Hayır Düşünmüyorum	254	48,1614	11,02430
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	49,6522	7,06855
Diğer	27	46,8148	12,53622
Toplam	304	48,1546	10,90519

Tablo 99. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	100,060	2	50,030	,419	,658	P>.05
Grupiçi	35933,673	301	119,381			
Toplam	36033,734	303				

Ereğli'den ayrılma düşüncesi ile göç öncesi ibadet tutumu arasındaki ilişkinin varyans analizi sonuçları ve betimsel istatistikleri verilmiştir. Tablo 92'de gösterilen analiz sonuçlarından da anlaşıldığı gibi gruplar arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. [F (2;301)=,419, p>.05]

Tablo 91'de gösterilen betimsel istatistiklere göre memleketine dönmek isteyenlerin göç öncesindeki ibadet tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}$ =49.6, Ereğli'den ayrılmayı düşünmeyenlerin puan ortalaması $\bar{X}$ =48.1 ve diğer cevabını verenlerin puan ortalaması $\bar{X}$ =46.8'dir. Buna göre memleketine dönmek isteyenlerin göç öncesindeki ibadet düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir denilebilir.

Tablo 100. Ereğli'den Ayrılma Durumuna Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İbadet Durumu	N	X	S
Hayır Düşünmüyorum	254	49,1339	8,07315
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	46,6957	5,04917
Diğer	27	48,4815	7,66797
Toplam	304	48,8914	7,85794

Tablo 101. Ereğli'den Ayrılma Durumuna Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	130,359	2	65,179	1,056	,349	P>.05
Grup İçi	18579,059	301	61,724			
Toplam	18709,418	303				

Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da ibadet tutumu ile Ereğli'den ayrılma düşüncesi arasında anlamlı fark bulunmamıştır. [F (2;301)=1,056, p>.05]

Tablo 93'de gösterilen betimsel istatistiklere göre Ereğli'den ayrılmayı düşünmeyenlerin göç sonrasındaki ibadet tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}$ =49.1, diğer

yanıtını verenlerin $\bar{X}=48.4$ ve memleketine dönmeyi düşünenlerin $\bar{X}=46.6$ 'dır. Göç sonrasında ibadet düzeyi Ereğli'den ayrılmak istemeyenlerde daha yüksektir.

Göç öncesi ve sonrasında ibadete yönelik tutumda farklılaşmalar söz konusudur. Göç öncesinde memleketine dönmek isteyenlerin ibadet tutumunun yüksek olmasının sebebi, mülakatlardan elde edilen verilerden hareketle göç edilen yerle entegrasyonda sorunlar yaşanması ve beklenen manevi ortamın yakalanamaması olarak açıklanabilir. Göç sonrasındaki zaman diliminde Ereğli'den ayrılmak istemeyenlerin ibadet tutumunun yüksek olması ise köy ve şehir mukayyesi ile açıklanabilir. Ereğli'den ayrılmak istemeyenler, şehirde sahip oldukları bireysel zaman, eğitim olanakları, kurs imkânları gibi sebeplerle ibadet hayatının daha iyiye doğru gittiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda bu gerekçeleri Ereğli'den göç etmek istememelerinin nedenleri arasında saymışlardır.

4.4. Ereğli'ye Göç Etme Sebebi ve Dinin İbadet Boyutu

Tablo 102. Ereğli'ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İbadet Durumu	N	X	S
Ekonomik	84	48,4643	11,38319
Hemşehrilik	27	50,5185	7,79236
Evlilik	27	46,5926	6,95181
Akraba	104	46,8750	11,53525
Gelişmişlik Düzeyi	30	46,2333	12,36146
İş	15	55,3333	6,52103
Diğer	13	51,3846	12,35272
Toplam	300	48,1767	10,90666

Dinin ibadet boyutu ve Ereğli'ye göç etme sebebi arasındaki ilişkiyi ölçmek için yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

[F (6;293)=2,022, p<.05]

Analizin betimsel istatistikleri tablo 95'de verilmiştir. Tabloya göre göç nedeni olarak iş yanıtını verenlerin göç etmeden önceki ibadet tutumunun puan ortalaması

$\bar{X}$ =55.3, hemşerilik $\bar{X}$ =50.5, ekonomik $\bar{X}$ =48.4, akraba $\bar{X}$ =46.8, evlilik $\bar{X}$ =46.5 ve gelişmişlik düzeyi $\bar{X}$ =46.2'dir. Göç öncesinde ibadet düzeyi en yüksek grup iş nedeniyle Ereğli'ye göç etmiş olanlardır. Gelişmişlik düzeyini sebep olarak gösterenlerin ise göç öncesinde ibadet düzeyi en düşük olan grup olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 103. Ereğli'ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1414,333	6	235,722	2,022	,063	6(1,3,4)
Grup İçi	34153,304	293	116,564			
Toplam	35567,637	299				

Göç öncesi ibadet tutumunda gruplar arası anlamlı fark olduğu tablo 96'da gösterilmektedir. Analiz sonuçlarına göre iş nedeniyle Ereğli'yi tercih edenlerin göç öncesindeki ibadet düzeyi, ekonomik nedenler, evlilik ve akrabalık sebebiyle Ereğli'yi tercih edenlerin ibadet düzeyinden daha yüksektir.

Tablo 104. Ereğli'ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İbadet Durumu	N	X	S
Ekonomik	84	46,5714	8,99034
Hemşerilik	27	52,6296	5,54109
Evlilik	27	48,1481	4,52942
Akraba	104	49,5962	7,74411
Gelişmişlik Düzeyi	30	50,6667	6,55656
İş	15	49,9333	6,76616
Diğer	13	49,7692	8,88026
Toplam	300	49,0233	7,77244

Ereğli'yi tercih etme sebebi ve göç sonrasındaki ibadet tutumu arasında da varyans analizi yapılmıştır. Analizin betimsel istatistikleri tablo 97'de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre hemşerilik nedeniyle Ereğli'yi tercih etmiş olanların göç sonrasındaki ibadet tutumundaki puan ortalaması $\bar{X}$ =52.6'dır. Gelişmişlik düzeyinin puan ortalaması

$\bar{X}=50.6$, iş $\bar{X}=49.9$, akraba $\bar{X}=49.5$, evlilik $\bar{X}=48.1$ ve ekonomik $\bar{X}=46.5$ 'dir. Diğer yanıtını verenlerin puan ortalaması ise $\bar{X}=49.7$ 'dir. buna göre puan ortalaması en yüksek olan hemşehrilik nedeniyle göç etmiş olanların göç sonrasındaki ibadet düzeyi diğer hepsinden daha yüksektir.

Tablo 105. Ereğli'ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1011,615	6	168,603	2,897	,009	2(1,3)
Grup İçi	17051,221	293	58,195			
Toplam	18062,837	299				

Göç sonrasındaki ibadet tutumu ve Ereğli'yi tercih nedenleri arasında yapılan varyans (ANOVA) analizi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark olduğu anlaşılmaktadır. [F (6;293)=2,897, p<.05]

Analiz sonuçlarına göre hemşehrilik nedeniyle Ereğli'ye göç edenlerin göç sonrasındaki ibadet düzeyi ekonomik nedenlerle ve evlilik sebebiyle göç etmiş olanların düzeyinden daha yüksektir.

Göç öncesinde iş nedeninin puan ortalaması yüksekken göç sonrasında hemşehrilik nedeninin puan ortalamasının daha yüksek olması dikkat çekmektedir. Göçmenler, Ereğli'de kendi hemşehrileri ve akrabaları ile çoğunlukla aynı mahallelere yerleşmişlerdir. Bu da kültüre ve kültürel değerlere dolayısıyla da ibadet hayatına olan bağlılığı koruyan bir dinamiktir. Göç sonrasında hemşehrileriyle yakın ilişki kuranların ibadet düzeyinin daha yüksek olması bu şekilde açıklanabilir.

4.5. Göç Nedeni ve Dinin İbadet Boyutu

Tablo 106. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İbadet Durumu	N	X	S
Ekonomik	141	47,5603	12,09921
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	47,1800	10,20142
Evlilik	33	46,3636	7,21465
Husumet	23	50,4348	10,36527
Eğitim	14	53,2857	7,54911
İş	18	51,8333	7,08976
Diğer	24	47,7917	12,81975
Toplam	303	48,1221	10,90848

Tablo 107. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	937,760	6	156,293	1,322	,247	P>.05
Grup İçi	34998,722	296	118,239			
Toplam	35936,482	302				

Göç nedeni ve dinin ibadet boyutu arasındaki ilişkiyi tespit amacıyla gruplar arasında varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, gruplar arasında anlamlı fark olmadığını göstermektedir. [F (6;296)=1,322, p>.05]

Betimsel istatistiklere göre eğitim nedeniyle göç etmiş olanların göç öncesi ibadet tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}=53.2$ ile en yüksek değere sahiptir. İş puan ortalaması $\bar{X}=51.8$, husumet puan ortalaması $\bar{X}=50.4$, ekonomik puan ortalaması $\bar{X}=47.5$, iklim ve coğrafi şartlar puan ortalaması $\bar{X}= 47.1$ ve evlilik puan ortalaması $\bar{X}=46.3$ 'dür. Göç öncesi ibadet tutumu en yüksek olanlar eğitim nedeniyle göç etmiş olanlar, en düşük olanlar ise evlilik nedeniyle göç etmiş olanlardır.

Tablo 108. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İbadet Durumu	N	X	S
Ekonomik	141	48,0780	8,77095
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	49,1200	7,92732
Evlilik	33	48,0606	4,60936
Husumet	23	50,4783	6,91421
Eğitim	14	49,9286	5,66316
İş	18	50,2778	6,18162
Diğer	24	50,3333	8,47332
Toplam	303	48,8251	7,84235

Tablo 109. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	274,817	6	45,803	,741	,617	P>.05
Grup İçi	18298,913	296	61,821			
Toplam	18573,729	302				

Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. [F (6;296)=,741, p>.05]

Betimsel istatistiklerde göç nedenine göre göç sonrasında ibadet tutumu puan ortalamaları tablo 101’de verilmiştir. Tabloya göre husumet nedeniyle göç etmiş olanların göç sonrasındaki ibadet tutumunun puan ortalaması $\bar{X}=50.4$ ’dür. İş nedeninin puan ortalaması $\bar{X}=50.2$, eğitim nedeni $\bar{X}=49.9$, iklim ve coğrafi şartlar $\bar{X}=49.1$, evlilik ve ekonomik sebep $\bar{X}=48$ ’dir. Diğer cevabının puan ortalaması ise $\bar{X}=50.3$ ’dür. Puan ortalamalarına göre göç sonrasında ibadet düzeyi en yüksek olan husumet, en düşük olan ise evlilik ve ekonomik nedenlerdir. Göç öncesinde en yüksek tutum eğitimde iken göç sonrasında husumet olmuştur. Yine en düşük her iki zaman diliminde de evlilik sebebidir.

4.6. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere ve Dinin İbadet Boyutu

Tablo 110. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İbadet Durumu	N	X	S
Köy	169	47,2899	10,35581
İlçe	75	49,7467	11,47040
İl	60	48,4667	11,59261
Toplam	304	48,1283	10,90069

Tablo 111. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	322,084	2	161,042	1,358	,259	P>.05
Grup İçi	35681,913	301	118,545			
Toplam	36003,997	303				

Toplumsal değişimi tespit amacıyla, göç öncesinde yaşanan yer ve göç öncesindeki ibadet tutumu arasında varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analizde göç öncesinde dinin ibadet boyutuna yönelik tutumda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmamıştır. [F (2;301)=1,358, p>.05]

Betimsel istatistiklere göre göç öncesinde ilçede yaşayanların göç öncesi ibadete yönelik tutumlarının puan ortalaması $\bar{X}$ =49.7, ilde yaşayanların puan ortalaması $\bar{X}$ =48.4 ve köyde yaşayanların ortalaması $\bar{X}$ =47.2'dir. Buna göre, göç öncesinde ilçede yaşayanların ibadet etme düzeylerinin diğerlerine kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 112. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İbadet Durumu	N	X	S
Köy	169	50,2189	6,83256
İlçe	75	48,4400	8,64970
İl	60	45,6500	8,63737
Toplam	304	48,8783	7,86111

Tablo 113. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANNOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	943,467	2	471,734	7,986	,000	3(-1,-2)
Grup İçi	17781,029	301	59,073			
Toplam	18724,497	303				

Göç etmeden önceki ibadet tutumunda gruplar arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Ancak göç sonrasındaki ibadet tutumuna yönelik yapılan araştırmada gruplara arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. [F (2;301)=7,986, p<.05]

Tablo 105’de verilen betimsel istatistiklere göre göç sonrasında ibadet tutumu puan ortalaması köyden gelenlerin $\bar{X}=50.2$, ilçeden gelenlerin $\bar{X}=48.4$ ve ilden gelenlerin $\bar{X}=45.6$ ’dır. Ereğli’ye gelmeden önce ilçede yaşamış olanların göç öncesi ibadet tutumları daha yüksek iken göç sonrasında değerler değişmiştir. Göç sonrasında ibadet düzeyi en yüksek olan grup köyde yaşamış olanlardır. Yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre, köyde yaşamış olanların göç sonrasında ibadet düzeylerinin artmasının nedeninin, yeni yerleşim yerleri olan ilçedeki yaşam tarzının bireysel zamana ve dolayısıyla ibadetlere ayrılabilmesine elverişli olduğu görülmüştür.

4.7. Ereğli’de Geçirilen Süre ve Dinin İbadet Boyutu

Tablo 114. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İbadet Durumu	N	X	S
0-10	58	50,5000	8,81038
11-20	45	50,7556	10,03212
21-30	57	46,7193	10,38157
31-40	64	50,2500	9,05714
41+	75	43,1733	12,76860
Cevapsız	6	59,1667	7,83369
Toplam	305	48,1475	10,88794

Ereğli’de geçirilen süre ve dinin ibadet boyutu arasındaki ilişkinin varyans analizi betimsel istatistikleri tablo 107’de verilmiştir. İstatistiklere göre Ereğli’de 11-20 yıl geçirenlerin göç öncesindeki ibadet tutumunun puan ortalaması $\bar{X}=50.7$, 0-10 yıl geçirenlerin $\bar{X}=50.5$, 31-40 yıl geçirenlerin $\bar{X}=50.2$, 21-30 yıl geçirenlerin $\bar{X}= 46.7$ ve 41+ yıl geçirenlerin $\bar{X}=43.1$ ’dir. göç öncesinde ibadet düzeyi en yüksek olanlar, Ereğli’de 11-20 yıl arasında yaşamış olanlardır.

Tablo 115. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	3610,461	5	722,092	6,658	,000	5(-1,-2,-4)
Grup İçi	32427,900	299	108,455			
Toplam	36038,361	304				

Göç öncesi ibadet tutumu ve yaşanan süre arasında yapılan analizin sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark olduğu anlaşılmıştır. [F (5;299)=6,658, $p<.05$]

Analiz sonuçlarına göre 41+ yıl Ereğli’de yaşamış olanların göç öncesindeki ibadete yönelik tutumu, 0-10 yıl, 11-20 yıl ve 31-40 yıl yaşayanların ibadet düzeyinden daha düşüktür. Bu sonucun sebebi, 41 yıl ve üzerinde bir süreyi Ereğli’de geçirmiş olanların göç ettikleri dönemdeki yaşlarının oldukça düşük olmasıdır. Başka bir deyişle, göç edilen dönemde öncü grupların henüz çocukluk çağını yeni geçmiş ve ibadet hayatında istikrarı sağlayamamış olan çocuklarının verdiği yanıtların sonucu olarak bu istatistik ortaya çıkmıştır.

Tablo 116. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İbadet Durumu	N	X	S
0-10	58	46,2241	6,10160
11-20	45	48,2222	7,71624

21-30	57	46,4211	8,37715
31-40	64	51,7188	5,80495
41+	75	50,5467	9,11532
Cevapsız	6	51,6667	6,88961
Toplam	305	48,8787	7,84817

Ereğli’de geçirilen süre ve göç sonrası ibadet ölçeğinin analizinde ortaya çıka betimsel istatistikler tablo 109’da gösterilmektedir. Göç sonrasında ibadet tutumu puan ortalaması en yüksek olan grup 31-40 yıl grubudur ($\bar{X}$ =51.7). 41+ grubunun puan ortalaması $\bar{X}$ =50.5, 11-20 grubunun $\bar{X}$ =48.2, 21-30 grubunun $\bar{X}$ =46.4 ve 0-10 grubunun ortalaması 46.2’dir.

Tablo 117. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1543,895	5	308,779	5,374	,000	4(1,2,3) 5(1,3)
Grup İçi	17180,616	299	57,460			
Toplam	18724,511	304				

Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da gruplara arasında anlamlı fark bulunmuştur. [F (5;299)=6,658, $p<.05$] Başka bir ifadeyle göç sonrası ibadet tutumu ile Ereğli’de geçirilen süre arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

Analiz sonuçlarına göre 31-40 yılı Ereğli’de geçirenlerin göç sonrasındaki ibadet düzeyi, 0-30 yılları arasında Ereğli’de bulunanların ibadet düzeyinden daha yüksektir. Yine 41+ yılını Ereğli’de geçirenlerin ibadet tutumu, 0-10 ve 21-30 yılları arasında Ereğli’de yaşamış olanların tutumundan daha yüksektir. Burada yalnızca yıl faktörü değil, yıllar birlikte yaş faktörü de etkili bir unsurdur. Başka bir deyişle, yaşça büyük olanların göç sonrasındaki ibadet tutumlarının düzeyi, daha genç olanlara kıyasla daha yüksektir.

4.8. Yaş Durumu ve Dinin İbadet Boyutu

Tablo 118. Yaş Değişkenine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi İbadet Durumu	N	X	S
0-29	14	47,0714	11,37788
30-40	50	48,5600	10,06745
41-50	45	47,0222	10,07357
51-60	85	48,8235	10,71845
61+	110	48,2273	11,61513
Toplam	304	48,2171	10,83779

Tablo 119. Yaş Değişkenine Göre Göç Öncesi İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	119,774	4	29,943	,252	,908	P>.05
Grup İçi	35469,897	299	118,628			
Toplam	35589,671	303				

Yaş durumu ve göç öncesi ibadet tutumu arasında varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı fark olmadığı anlaşılmıştır. [F (4;299)=,252, p<.05]

Yaş durumu ve göç öncesi ibadet tutumu arasında yapılan analizin betimsel istatistikleri tablo 111'de verilmiştir. İstatistiklere göre göç öncesinde ibadet tutumu puan ortalaması en yüksek olan grup, puan ortalaması $\bar{X}=48.8$ olan 51-60 yaş grubudur. 30-40 yaş grubunun puan ortalaması $\bar{X}=48.5$, 61+ yaş grubunun puan ortalaması $\bar{X}=48.2$ ve 0-29 ile 41-50 yaş grubunun puan ortalaması $\bar{X}=47$ 'dir. Buna göre göç öncesinde ibadet tutumu en yüksek olanlar, 51-60 yaş grubunda olanlardır. 61+ yaş grubunun puan ortalamasının da yüksek olduğu hesaba katılınca, göç öncesi ibadet tutumu ve yaş arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Tablo 120. Yaş Değişkenine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası İbadet Durumu	N	X	S
0-29	14	43,5000	4,46783
30-40	50	44,9800	9,04973
41-50	45	47,6444	5,35196
51-60	85	49,8118	8,04821
61+	110	51,3000	7,04058
Toplam	304	48,9441	7,77744

Göç sonrası yaş ve ibadet ilişkisinin betimsel istatistiklerine göre 61+ yaş grubunun ibadete yönelik tutumunun puan ortalaması $\bar{X}=51.3$ 'dür. Yaşla birlikte ibadet tutumunun puan ortalaması sistematik şekilde azalmaktadır. 51-60 yaş grubunun puan ortalaması $\bar{X}=49.8$, 41-50 yaş grubunun $\bar{X}=47.6$, 30-40 yaş grubunun $\bar{X}=44.9$ ve 0-29 yaş grubunun $\bar{X}=43.5$ 'dir. Başka bir ifadeyle, yaş ortalaması en yüksek olanların ibadet düzeyi de aynı şekilde yüksek, yaş ortalaması düşük olanların ibadet düzeyi de düşüktür.

Tablo 121. Yaş Değişkenine Göre Göç Sonrası İbadet Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1951,170	4	487,792	8,906	,000	4(1,2) 5(1,2,3)
Grup İçi	16376,879	299	54,772			
Toplam	18328,049	303				

Yaş durumu ve göç sonrası ibadet tutumu arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını tespit amacıyla varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre gruplar arasında anlamlı fark bulunmaktadır. [F (4;299)=8,906, $p<.05$]

Varyans analizi sonuçlarına göre 51-60 yaş grubunun göç sonrası ibadet düzeyi 0-40 yaş aralığında olanların ibadet düzeyinden daha yüksektir. Yine 61+ yaş grubunda olanların göç sonrası ibadet düzeyi de 0-50 yaş aralığında olanların ibadet düzeyinden daha yüksektir. Ereğli'de geçirilen süre ve ibadet tutumu arasındaki ilişkiyi destekler

mahiyette verilere yaş ve ibadet ilişkisinin analizinde de ulaşılmıştır. İbadet tutumu yaş oranının artmasıyla artış göstermektedir.

5. DİNİN AHLAK BOYUTUNA YÖNELİK BULGULAR

5.1. Cinsiyet ve Dinin Ahlaki Boyutu

Tablo 122. Cinsiyete Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların t-Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	X	S	T	Sd	P
Kadın	144	26,9792	7,77882	-945	303	,345
Erkek	161	27,8012	7,39241			

T(303)=-945, p>.05

Örneklem grubunun cinsiyet değişkenine göre göç öncesi ahlak ölçeğine yönelik tutumlarının t-Testi analizi tablo 115’de verilmiştir. t-Testi sonuçlarına göre göç öncesi ahlaka yönelik tutumların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

[T(303)=-945, p>.05]

Tablo 123. Cinsiyete Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Mann Whitney U-Testi Analizi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Kadın	144	150,09	21612,50	11172,500	,584
Erkek	161	155,61	25052,50		
Toplam	305				

U=11172,5; p>.05

Örneklem grubunun cinsiyet değişkenine göre göç sonrası ahlak ölçeğine yönelik tutumlarının Mann-Whitney U Testi analizi tablo 2’de verilmiştir. U testi sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni ve göç sonrası ahlaki tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. [U=11172,500; p>.05]

5.2. Doğum Yeri ve Dinin Ahlak Boyutu

Tablo 124. Doğum Yerine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Ahlaki Durum	N	X	S
Erzurum	141	28,8440	8,17687
Artvin	59	26,0678	6,53601
Kars	35	29,1714	8,49389
Ağrı	6	24,3333	4,71876
Diğer	63	24,8254	5,76010
Toplam	304	27,4211	7,58714

Dinin inanç ve ibadet boyutlarında olduğu gibi ahlak boyutunda da bireyin tutumlarını doğup büyüdüğü yer etkilemektedir. Bu nedenle dinin ahlak boyutuna yönelik tutumlar ile doğum yeri arasındaki ilişkinin açıklanması amacıyla varyans analizi yapılmıştır. Analizin betimsel istatistikleri tablo 117’de verilmiştir. İstatistiklere göre doğum yeri Kars olanların göç öncesi ahlak tutumu puan ortalaması $\bar{X}=29.1$, Erzurum olanların $\bar{X}=28.8$, Artvin olanların $\bar{X}=26$, Ağrı olanların $\bar{X}=24.3$ ve diğer yanıtını verenlerin $\bar{X}=24.8$ ’dir. Betimsel istatistiklere göre göç öncesinde ahlak düzeyi en yüksek olanlar Kars doğumlu olanlardır.

Tablo 125. Doğum Yerine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	982,425	4	245,606	4,462	,002	1,(5)
Grup İçi	16459,680	299	55,049			
Toplam	17442,105	303				

Doğum yeri ve göç öncesi ahlak tutumu arasında yapılan varyans analizinin sonucunda gruplar arasında anlamlı ilişki olduğu anlaşılmıştır. $[F(4;299)=4,462, p<.05]$

Analiz sonuçlarına göre Erzurum doğumlu olanların göç öncesi ahlak tutumu düzeyi, diğer yanıtını verenlerin düzeyinden daha yüksektir.

Tablo 126. Doğum Yeriine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Ahlaki Durum	N	X	S
Erzurum	141	27,1277	6,99270
Artvin	59	24,9322	5,40710
Kars	35	27,7143	7,10249
Ağrı	6	27,0000	4,56070
Diğer	63	23,6032	5,21641
Toplam	304	26,0362	6,49056

Göç sonrasında ahlak tutumunun göç öncesinde kıyasla nasıl bir değişiklik gösterdiğini açıklamak için göç sonrası ahlak tutumu ve doğum yeri değişkeninin gruplar arası varyans analizi yapılmıştır. Analizin betimsel istatistikleri tablo 119’da verilmiştir. Tabloya göre doğum yeri Kars olanların göç sonrası ahlak tutumunun puan ortalaması $\bar{X}=27.7$, Erzurum olanların $\bar{X}=27.1$, Ağrı olanların $\bar{X}=27$, Artvin olanların $\bar{X}=24.9$ ve diğer yanıtını verenlerin $\bar{X}=23.6$ ’dır. Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da ahlak düzeyi en yüksek olanlar doğum yeri Kars olanlardır. Göç öncesinde Artvin ve Ağrı’nın ahlak tutumu düzeyi göç sonrasında yer değiştirmiştir. Başka bir ifadeyle göç öncesinde düzeyi daha yüksek olan Artvin göç sonrasında düşüş göstermiş, Ağrı da aksi şekilde artış göstermiştir.

Tablo 127. Doğum Yeriine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	716,949	4	179,237	4,448	,002	5, (-1-3)
Grup İçi	12047,653	299	40,293			
Toplam	12764,602	303				

Doğum yeri ve göç sonrası ahlak tutumu arasında yapılan analizin sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. $[F(4;299)=4,448, p<.05]$ Diğer yanıtını verenlerin göç sonrası ahlak tutumu düzeyleri, doğum yeri Erzurum ve Kars olan bireylerin ahlak düzeyinden daha düşüktür. Göç öncesinde de benzer bir tablonun ortaya

çıkmiş olması göç olgusunun doğum yeri değişkenine göre ahlak tutumunun büyük bir değişime neden olmadığını göstermektedir.

5.3. Ereğli'den Ayrılma Durumu ve Dinin Ahlak Boyutu

Tablo 128. Ereğli'den Ayrılma Durumuna Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Ahlaki Durum	N	X	S
Hayır Düşünmüyorum	254	27,9685	7,82207
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	23,2609	3,82833
Diğer	27	25,9630	6,42400
Toplam	304	27,4342	7,57943

Örneklem grubuna Ereğli'den ayrılmayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Buna verdikleri yanıtlar ile ahlaki tutumları arasında göç öncesi ve göç sonrasındaki tutumlarının karşılaştırması yapılmıştır. Tablo 121'de verilen betimsel istatistiklere göre Ereğli'den ayrılmayı düşünmeyenlerin göç öncesi ahlak tutumu düzeyinin puan ortalaması $\bar{X}=27.9$, diğer yanıtını verenlerin $\bar{X}=25.9$ ve memleketine dönmeyi düşünenlerin $\bar{X}=23.2$ 'dir.

Tablo 129. Ereğli'den Ayrılma Durumuna Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	531,538	2	265,769	4,740	,009	1, (2)
Grup İçi	16875,146	301	56,064			
Toplam	17406,684	303				

Analiz sonuçlarında Ereğli'den ayrılma düşüncesi ve göç öncesi ahlak tutumu arasında anlamlı fark olduğu anlaşılmıştır. $[F (2;301)=4,740, p<.05]$

Varyans analizi sonuçlarına göre Ereğli'den ayrılmayı düşünmeyenlerin göç öncesi ahlak düzeyi, memleketine dönmek isteyenlerin ahlak düzeyinden daha yüksektir.

Tablo 130. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Ahlaki Durum	N	X	S
Hayır Düşünmüyorum	254	26,5354	6,60494
Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	23	22,4348	3,39553
Diğer	27	24,3704	6,35579
Toplam	304	26,0329	6,49388

Göç sonrası ahlak tutumu ve Ereğli’den ayrılma düşüncesi arasında yapılan analizin sonuçları göç öncesi tutumuyla hemen hemen aynıdır. Betimsel istatistiklere göre Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenlerin göç sonrası ahlaki tutumunun puan ortalaması $\bar{X}=26.5$, diğer yanıtını verenlerin puan ortalaması $\bar{X}=24.3$ ve memleketine dönmek isteyenlerin puan ortalaması $\bar{X}=22.4$ ’dür. Ereğli’de yaşamayı tercih edenlerin ahlak düzeyleri diğerlerinden daha yüksektir.

Tablo 131. Ereğli’den Ayrılma Durumuna Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	436,541	2	218,271	5,324	,005	1, (2)
Grup İçi	12341,130	301	41,000			
Toplam	12777,671	303				

Varyans analizi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. [$F(2;301)=5,324$, $p<.05$] göç öncesi ahlak tutumu analizinin sonucunda ortaya çıkan anlamlı fark, göç sonrası ahlak tutumu analizinde de tekrar etmiştir. Başka bir ifadeyle Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenlerin göç sonrası ahlak düzeyi diğerlerinden daha yüksektir.

Yüz yüze yapılan görüşmelerde Ereğli’den ayrılmayı düşündüğünü belirten ve memleketine dönmek istediğini söyleyenler, aynı fikirde olanların azınlık olmadığını söylemişlerdir. Gerekçe olarak ise Ereğli’deki dini ve ahlaki ortamı beğenmemelerini

göstermişlerdir. Ancak anket verilerine bakınca görüşmelerde elde edilen verilerin aksi ortalamaların ortaya çıktığı görülmektedir.

5.4. Ereğli'ye Göç Etme Sebebi ve Dinin Ahlak Boyutu

Tablo 132. Ereğli'ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Ahlaki Durum	N	X	S
Ekonomik	84	24,4524	4,72472
Hemşehrilik	27	30,7778	7,14861
Evlilik	27	25,1852	7,51940
Akraba	104	29,2404	8,69270
Gelişmişlik Düzeyi	30	25,6333	6,57835
İş	15	33,0000	8,03563
Diğer	13	27,7692	7,49615
Toplam	300	27,4367	7,61880

Göç etmek için Ereğli'yi tercih etme ve ahlaki tutum arasındaki ilişkiyi anlamak amacıyla göç öncesi ve göç sonrası ahlaki tutumlar ile göç etmek için Ereğli'yi tercih etme sebebi arasında varyans analizi yapılmıştır. Göç öncesi tutumun varyans analizinin betimsel istatistikleri tablo 125'de gösterilmiştir. İstatistiklere göre Ereğli'yi iş nedeniyle tercih edenlerin göç öncesi ahlaki tutumunun puan ortalaması $\bar{X}=33$, hemşehrilik $\bar{X}=30.7$, akraba $\bar{X}=29.2$, gelişmişlik düzeyi $\bar{X}=25.6$, evlilik $\bar{X}=25.1$ ve ekonomik $\bar{X}=24.4$ 'dür. Buna göre göç öncesi ahlaki düzeyi en yüksek olanlar iş nedeniyle Ereğli'yi tercih etmiş olanlardır.

Tablo 133. Ereğli'ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	2087,982	6	347,997	6,678	,000	1(-2,-4,-6)
Grup İçi	15267,815	293	52,109			
Toplam	17355,797	299				

Analiz sonuçlarına göre göç öncesi ahlak tutumu ve göç etmek için Ereğli'yi tercih etme nedeni değişkenlerine göre gruplar arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. [F (6;293)=6,678, $p<.05$] Başka bir deyişle, göçmenlerin Ereğli'yi tercih nedenleri ile ahlak tutumları anlamlı şekilde değişmektedir. Ekonomik nedenlerle Ereğli'yi seçmiş olanların hemşehrilik, akraba ve iş nedenleriyle tercih etmiş olanlara kıyasla göç öncesi ahlak tutumlarının düzeyi daha düşüktür.

Tablo 134. Ereğli'ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Ahlaki Durum	N	X	S
Ekonomik	84	23,2857	4,11454
Hemşehrilik	27	28,5185	6,41135
Evlilik	27	23,7778	6,73300
Akraba	104	27,8942	7,16778
Gelişmişlik Düzeyi	30	25,3667	5,83972
İş	15	28,8667	7,25915
Diğer	13	26,0000	7,22265
Toplam	300	26,0033	6,52471

Göç sonrasındaki ahlaki tutumun betimsel istatistikleri, göç öncesi tutumun istatistiklerinden çok büyük farklılık göstermemektedir. İş nedeniyle Ereğli'yi tercih etmiş olanların puan ortalaması $\bar{X}=28.8$, hemşehrilik puan ortalaması $\bar{X}=28.5$, akraba puan ortalaması $\bar{X}=27.8$, gelişmişlik düzeyi puan ortalaması $\bar{X}=25.3$, evlilik puan ortalaması $\bar{X}=23.7$ ve ekonomik puan ortalaması $\bar{X}=23.2$ 'dir. İstatistiklere göre göç sonrası ahlak düzeyi en yüksek olanlar göç öncesinde olduğu gibi iş nedeniyle Ereğli'yi tercih etmiş olanlardır.

Tablo 135. Ereğli'ye Göç Etme Sebebine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1431,910	6	238,652	6,190	,000	1 (-2,-4)
Grup İçi	11297,087	293	38,557			
Toplam	12728,997	299				

Gruplar arasında yapılan varyans analizi sonuçlarına göre tercih sebebi ve göç sonrası ahlaki tutum arasında anlamlı fark bulunmuştur. [F (6;293)=6,190, p<.05] Başka bir ifadeyle Ereğli'yi ekonomik nedenlerle tercih etmiş olanların göç sonrası ahlaki düzeyi, hemşehrlik ve arabalık bağı nedeniyle tercih etmiş olanların düzeyinden daha düşüktür. Burada ekonomik nedenler, işsizlik, topraksızlık, zanaat sahibi olmamak gibi nedenleri ifade etmektedir. Ekonomik nedenlerle göç etmiş olanların hemşehrlik ve akraba bağı nedeniyle Ereğli'ye gelmiş olanlara kıyasla bireysel mücadeleye mecbur kaldığı söylenebilir. Bu da diğerlerine kıyasla daha fazla zorlukla karşılaşmak ve ahlaki değerlerin değişmesine sebebiyet verebilir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde de iş hayatında yalan söylemek, işyerinde dini hassasiyet aramak, faiz gibi konularda ekonomik kaygılarla esneklik gösterildiği verilerine ulaşılmıştır.

5.5. Göç Nedeni ve Dinin Ahlak Boyutu

Tablo 136. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Ahlaki Durum	N	X	S
Ekonomik	141	26,7305	7,40934
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	27,4000	6,72492
Evlilik	33	27,0303	8,87935
Husumet	23	27,9130	7,98813
Eğitim	14	27,0714	7,07612
İş	18	33,8889	7,91045
Diğer	24	26,8333	6,43135
Toplam	303	27,4125	7,57642

Göç medeni ve göç öncesi ahlak ölçeğine yönelik tutumların varyans analizi yapılmıştır. Tablo 129'da gösterilen betimsel istatistiklere göre puan ortalaması en yüksek olan iş nedenidir ($\bar{X}$ =33.8). Husumet puan ortalaması $\bar{X}$ =27.9, iklim ve coğrafi şartlar puan ortalaması $\bar{X}$ =27.4, evlilik ve eğitim puan ortalaması $\bar{X}$ =27, ekonomik puan ortalaması $\bar{X}$ =26.7'dir.

Tablo 137. Göç Nedenine Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	840,838	6	140,140	2,515	,022	6(1,2,3,4,5,7)
Grup İçi	16494,594	296	55,725			
Toplam	17335,432	302				

Analizin sonuçlarına göre göç nedeni ve göç öncesi ahlaki tutum arasında anlamlı fark bulunmuştur. [F (6;296)=2,515, p<.05] Daha anlaşılır bir ifadeyle iş nedeniyle göç etmiş olanların göç öncesi ahlak düzeyi, ekonomik, iklim ve coğrafi şartlar, evlilik, husumet ve eğitim nedenleriyle göç etmiş olanların düzeyinden daha yüksektir. İş nedeniyle göç, memuriyet ve tayin sebebini ifade ettiğinden eğitim düzeyi daha yüksek olanların ahlaki tutumunu daha yüksek olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tablo 138. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Ahlaki Durum	N	X	S
Ekonomik	141	25,5177	6,52205
İklim ve Coğrafi Şartlar	50	26,4000	5,91090
Evlilik	33	25,1212	7,63936
Husumet	23	26,5652	6,74083
Eğitim	14	25,0714	5,73068
İş	18	29,6667	6,47166
Diğer	24	26,4583	5,71024
Toplam	303	26,0000	6,49911

Göç sonrası ahlak tutumu verileri göç öncesi verilerle benzerlik göstermektedir. İş nedeniyle göç etmiş olanların puan ortalaması $\bar{X}=29.6$, husumet puan ortalaması $\bar{X}=26.5$, iklim ve coğrafi şartlar puan ortalaması $\bar{X}=26.4$, ekonomik puan ortalaması $\bar{X}=25.5$, evlilik puan ortalaması $\bar{X}=25.1$, eğitim puan ortalaması $\bar{X}=25$ 'dir. Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında da ahlak düzeyi en yüksek olan iş nedeniyle göç etmiş olan gruptur.

Tablo 139. Göç Nedenine Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	332,740	6	55,457	1,321	,247	6(1,3,5)
Grup İçi	12423,260	296	41,970			
Toplam	12756,000	302				

Analiz sonuçları göç nedeni ve göç sonrası ahlak tutumu arasında anlamlı fark olduğunu göstermektedir. Buna göre iş nedeniyle göç etmiş olanların ahlaki düzeyleri ekonomik, evlilik ve eğitim nedenleriyle göç etmiş olanların ahlak düzeylerinden daha yüksektir. Sonuç olarak göç olgusunun ahlaki tutum üzerinde belirgin bir değişime neden olmadığı anlaşılmaktadır.

5.6. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yer ve Dinin Ahlak Boyutu

Tablo 140. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Ahlaki Durum	N	X	S
Köy	169	28,4260	7,97441
İlçe	75	26,8933	7,08171
İl	60	25,2833	6,59762
Toplam	304	27,4276	7,58416

Tablo 141. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	465,752	2	232,876	4,132	,017	1 (3)
Grup İçi	16962,655	301	56,354			
Toplam	17428,408	303				

Göç etmeden önce yaşanan yer ve göç öncesi ahlaki tutum arasındaki ilişkinin varyans analizi ve betimsel istatistikleri tablo 133 ve 134’de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark bulunmaktadır. [F (2;301)=4,132, p<.05]

Betimsel istatistiklere göre köyde yaşamış olanların puan ortalamaları $\bar{X}=28.4$, ilçede yaşamış olanların $\bar{X}=26.8$ ve ilde yaşamış olanların $\bar{X}=25.2$ 'dir. İstatistiklere göre göç öncesi ahlaki düzeyi en yüksek olan grup göç etmeden önce köyde yaşamış olanlardır. Gruplar arası farka göre de göç etmeden önce köyde yaşamış olanların göç öncesi ahlak tutumu düzeyleri, göç etmeden önce il merkezinde yaşamış olanların düzeylerinden yüksektir. Köy hayatındaki toplumsal kontrol mekanizmalarının daha etkin olması, ahlak düzeyleri üzerinde de olumlu etkiye sahiptir.

Tablo 142. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Ahlaki Durum	N	X	S
Köy	169	27,1302	6,93299
İlçe	75	25,4400	5,88457
İl	60	23,6500	5,19069
Toplam	304	26,0263	6,49899

Tablo 143. Göç Etmeden Önce Hayatın Geçtiği Yere Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	570,523	2	285,262	7,022	,001	1(3)
Grup İçi	12227,266	301	40,622			
Toplam	12797,789	303				

Göç sonrası ahlak tutumu ve göç etmeden önce yaşanan yer arasında yapılan analizin sonuçları ve betimsel istatistikleri tablo 135 ve 136'da gösterilmektedir. Analiz sonuçlarına göre göç sonrası ahlak tutumu ve göç öncesi yaşanan yer arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. [$F(2;301)=7,022$, $p<.05$]

Tablo 135'de verilen betimsel istatistiklere göre göç etmeden önce köyde yaşayanların ahlak tutumunun puan ortalaması $\bar{X}=27.1$, ilçede yaşayanların puan ortalaması $\bar{X}=25.4$ ve il merkezinde yaşayanların puan ortalaması $\bar{X}=23.4$ 'dür. Bu veriler göç öncesi ahlak tutumu verileriyle oldukça yakındır. Göç sonrası ahlak tutumunda da

göç öncesinde olduğu gibi köyde yaşamış olanların düzeyi daha yüksektir. Bunun sebebi göçmen ağlarıyla gelişen bir göç süreci yaşanmış olmasıdır. Göç öncesinde köyde yaşamış olanların göç etmesinde etkili olan faktör göçmen ağları ve akraba-hemşehri bağlarıdır. Dolayısıyla göçmenin kendi ortamını beraberinde taşımış olmasının, ahlak tutumunda belirgin farklılıkların ortaya çıkmamasına neden olduğu söylenebilir.

5.7. Ereğli’de Geçirilen Süre ve Dinin Ahlak Boyutu

Tablo 144. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Ahlaki Durum	N	X	S
0-10	58	24,1552	5,50216
11-20	45	26,6667	7,95727
21-30	57	27,5789	7,02024
31-40	64	28,0000	7,66563
41+	75	29,7200	8,38847
Cevapsız	6	27,8333	6,36920
Toplam	305	27,4131	7,57592

Tablo 145. Ereğli’de Geçirilen Süreye Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1064,496	5	212,899	3,885	,002	1(-4,-5)
Grup İçi	16383,452	299	54,794			
Toplam	17447,948	304				

Ereğli’de geçirilen süre ve göç öncesi ahlak tutumu arasında varyans analizi yapılmış ve analiz sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. [F (5;299)=3,885, p<.05]

Betimsel istatistiklere göre Ereğli’de 41+ yıl yaşamış olanların göç öncesi ahlaki tutum puan ortalaması $\bar{X}$ =29.7, 31-40 yıl puan ortalaması $\bar{X}$ =28, 21-30 yıl puan ortalaması $\bar{X}$ =27.5, 11-20 yıl puan ortalaması $\bar{X}$ =26.6 ve 0-10 yıl puan ortalaması

$\bar{X}=24.1$ 'dir. İstatistikler, Ereğli'de geçirilen süre ve göç öncesi ahlaki tutum arasında doğru orantılı bir artış olduğunu göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle Ereğli'de 41+ yıl yaşamış olanların göç öncesi ahlaki tutum düzeyleri en yüksektir. Bu düzey yıllarla birlikte sistematik olarak azalmaktadır.

Analiz sonuçları gruplar arasında anlamlı fark olduğunu göstermektedir. Buna göre Ereğli'de 0-10 yıl arasında yaşamış olanların göç öncesi ahlaki tutum düzeyleri, 31-40 ve 41+ yıl yaşamış olanların düzeylerinden daha düşüktür.

Tablo 146. Ereğli'de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Ahlaki Durum	N	X	S
0-10	58	22,4655	4,56998
11-20	45	25,6222	6,84998
21-30	57	26,1754	6,24535
31-40	64	26,4844	6,33457
41+	75	28,5333	6,87403
Cevapsız	6	25,1667	4,83391
Toplam	305	26,0131	6,49239

Tablo 147. Ereğli'de Geçirilen Süreye Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1233,209	5	246,642	6,368	,000	1(-3,-4,-5)
Grup İçi	11580,739	299	38,732			
Toplam	12813,948	304				

Göç öncesi ahlaki tutum ve Ereğli'de geçirilen süre arasındaki ilişkiden sonra göç sonrası ahlaki tutum ilişkisi de varyans analizi ile açıklanmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur. [F (5;299)=6,368, p<.05]

Tablo 139'da verilen betimsel istatistikler, göç sonrası tutum ve yıl ilişkisinin göç öncesi araştırmasında ortaya çıkan durumla benzer olduğunu göstermiştir. Betimsel istatistiklere göre göç sonrası ahlaki tutumu en yüksek olan $\bar{X}=28.5$ puan ortalamasıyla

41+ yıldır. 31-40 yıl arası puan ortalaması $\bar{X}=26.4$, 21-30 yıl $\bar{X}=26.1$, 11-20 yıl $\bar{X}=25.6$ ve 0-10 yıl $\bar{X}=22.4$ 'dür. Ereğli'de geçirilen yıl ile göç sonrasındaki ahlaki tutum arasındaki ilişki göç öncesiyle benzerlik göstermektedir.

Varyans analizi sonuçlarına göre 0-10 yıl ve 21-30, 31-40 ve 41+ yılları arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle Ereğli'de 0-10 yıl arası yaşamış olanların göç sonrası ahlak tutumu düzeyleri, 21-30, 31-40 ve 41+ yılları arasında yaşamış olanların düzeylerinden daha düşüktür.

5.8. Yaş Durumu ve Dinin Ahlak Boyutu

Tablo 148. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Öncesi Ahlaki Durum	N	X	S
0-29	14	21,3571	3,38792
30-40	50	27,0800	7,25579
41-50	45	26,4444	6,83426
51-60	85	26,3176	6,47745
61+	110	29,5000	8,52600
Toplam	304	27,3849	7,57231

Yaş durumu ve göç öncesi ahlak ölçeğine yönelik tutum arasında varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmıştır. [F (4;299)=5,259, p<.05]

Betimsel istatistiklere göre 61+ yaş grubunun göç öncesi ahlak tutumunun puan ortalaması $\bar{X}=29.5$, 30-40 yaş grubunun puan ortalaması $\bar{X}=27$, 41-50 yaş grubunun puan ortalaması $\bar{X}=26.4$, 51-60 yaş grubunun puan ortalaması $\bar{X}=26.3$ ve 0-29 yaş grubunun puan ortalaması $\bar{X}=21.3$ 'dür. İstatistiklere göre göç öncesi ahlak düzeyi en yüksek olanlar 61+ yaş grubunda olanlardır.

Tablo 149. Yaş Durumuna Göre Göç Öncesi Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1142,041	4	285,510	5,259	,000	1(-2,-3,-4,-5) 4(-3,-5)
Grup İçi	16231,929	299	54,287			
Toplam	17373,970	303				

Analiz sonucunda, göç öncesi ahlak tutumu ve yaş durumu arasında anlamlı fark olduğu anlaşılmıştır. [F (4;299)=5,259, p<.05] 0-29 yaş grubunda olanların göç öncesi ahlak düzeyleri, diğer yaş gruplarının hepsine göre daha düşüktür. Başka bir ifadeyle yaş itibariyle en genç olanlar, göç öncesi ahlak tutumunda en düşük düzeye sahiptir. 51-60 yaş grubunda olanların göç öncesi ahlak düzeyleri de 41-50 yaş grubunun ve 61+ yaş grubunun düzeylerinden düşüktür.

Tablo 150. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Betimsel İstatistikleri

Göç Sonrası Ahlaki Durum	N	X	S
0-29	14	20,7857	3,44581
30-40	50	24,8400	6,30633
41-50	45	25,8444	5,72060
51-60	85	25,2588	5,97844
61+	110	27,8091	7,02355
Toplam	304	25,9934	6,49396

Tablo 151. Yaş Durumuna Göre Göç Sonrası Ahlak Ölçeğine Yönelik Tutumların Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	855,702	4	213,925	5,365	,000	1(-2,-3,-4,-5) 5(2,4)
Grup İçi	11922,285	299	39,874			
Toplam	12777,987	303				

Analiz sonuçlarına göre göç sonrası ahlak tutumu ve yaş durumu arasında anlamlı fark bulunmaktadır. [F (4;299)=5,259, p<.05] Göç öncesinde olduğu gibi göç sonrasında

da 0-29 yaş grubunun ahlaki tutum düzeyi, diğer bütün yaş gruplarının düzeyinden düşüktür. 61+ yaş grubunun ahlak tutumu, 30-40 ve 51-60 yaş gruplarının ahlak düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksektir. Analiz sonuçları yaş ve ahlak tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yaş düzeyinin artması hem göç öncesi hem de göç sonrasındaki ahlaki tutumun da artması anlamı taşımaktadır.

6. DİNİN BİLGİ BOYUTUNA DAİR BULGULAR

Tablo 152. Dini Bilgi İle İlgili Tutumlar

Dini bilgilerinizi nereden öğrendiniz?	N	%
Dini bilgilerimi aileden öğrendim.	248	81,3
Dini bilgilerimi din görevlisinden öğrendim.	142	46.6
Dini bilgilerimi Kur'an kursunda öğrendim.	101	33.1
Dini bilgilerimi okulda öğrendim.	35	11.5
Dini bilgilerimi dînî kitaplardan öğrendim.	90	29.5

Örneklem grubundaki kişiler, “Dini bilgilerinizi nereden öğrendiniz?” sorusuna birden fazla yanıt vermiştir. Öğrenmenin tek yönlü olmayan ve bir merkezden sağlanamayan bir olgu olduğu düşünülürse bu sorunun birden fazla cevabı olması da anlaşılabilir.

Örneklem grubunun %81.3'ü dini bilgilerinin ailesinden öğrendiğini; %46.6'sı din görevlisinden öğrendiğini; %33.1'i Kur'an Kursunda öğrendiğini; %11.5'i okulda öğrendiğini; %29.5'i dini kitaplardan öğrendiğini belirtmiştir. Köktaş'ın çalışmasında, dii bilgi öğrenmede aile %45, dini kitaplar %30, okul %28 ve din görevlileri %20 oranında etkilidir. Bu çalışmanın örneklem grubunda, dini bilgileri edinmede aile kaynağının diğer bütün kaynaklardan daha etkili olduğu anlaşılmaktadır. Mülakatlardan elde edilen verilerde, din görevlisinden öğrendim yanıtını verenlerin maddeden anlaşıldığı gibi yaz kurslarından ya da kadrolu görev yapan camii imamından değil, dönemlik olarak köyün ileri gelenleri tarafından köylere davet edilen ve özellikle çocukların dini eğitiminde etkin olan din görevlilerinden öğrendiği bilgisine ulaşılmıştır. Kur'an kursu yanıtını verenler ise göç ettikten sonra bu imkâna sahip olduklarını, özellikle köy hayatının Kur'an kursuna gitmeye elverişli olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 153. Kur'an-ı Kerim Okuyabilme Durumu

Kuran-ı Kerim'i Arapça Yazısından Okuyabilirim.	Göçten Önce		Göçten Sonra	
	N	%	N	%
Hiç Katılmıyorum	114	37,4	75	24,6
Katılmıyorum	25	8,2	16	5,2
Fikrim Yok	18	5,9	14	4,6
Katılıyorum	56	18,4	60	19,7
Tamamen Katılıyorum	90	29,5	139	45,6
Toplam	303	99,3	304	99,7
Cevapsız	2	,7	1	,3
Toplam	305	100,0	305	100,0

Örneklem grubuna Kur'an-ı kerim okuma bilgisi sorulmuştur. Bu maddeye verilen yanıtlar göç öncesi ve sonrasını mukayese ederek verilmiştir. Göç sonrasında daha olumlu yanıt vermiş olanların kasti çoğunlukla okuma becerisinin düzeyini karşılaştırma anlamı da taşımaktadır.

“Kur'an'ı Arapça aslından okuyabilirim.” maddesine örneklem grubunun %37.4'ü göç öncesinde Kur'an okumayı hiç bilmediklerini söylerken bu rakam göç sonrasında %24.6'ya düşmüştür. Katılmıyorum yanıtını verenler göç öncesinde %8.2 iken göç sonrasında %5.2'ye düşmüştür. Fikrim yok yanıtını verenler göç öncesinde %5.9, göç sonrasında %4.6'dır. Katılıyorum diyenler göç öncesinde %18.4 iken göç sonrasında %19.7'yi yükselmiştir. Tamamen katılıyorum cevabını verenler %29.5 iken göçten sonra %45.6'ya yükselmiştir. Köktaş'ın ilk basımı 1993 yılında yapılan dini hayat çalışmasındaki Kur'an okumasını bilme maddesinin verileri, bu çalışmanın yakın tarihlere işaret eden göç öncesi verileriyle benzerlik göstermektedir. Köktaş'ın çalışmasında Kur'an okumayı hiç bilmeyenleri %57, çok iyi bilenler %8.1, bilenler ise %15 oranındadır.

Bu çalışmada örneklem grubu katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçeneklerini, Kur'an okuma becerisinin gelişimini değerlendirerek işaretlemiştir. Göç öncesinde

katılıyorum cevabını verenlerin büyük çoğunluğu göç sonrasında tamamen katılıyorum cevabını vermiştir. Kur'an okuma bilgisindeki bu artış, dinin ibadet boyutunda gözlenen artışla aynı dinamiklere sahiptir. Burada öncelikli etken, yaşam standartlarının değişmesiyle birlikte insanların bireysel zaman ayırma imkânına sahip olmasıdır. Kursa gitme imkân ve zamanına sahip olanların yeni yerleşim yerindeki bu imkânları değerlendirmesi, Kur'an okuma bilgisindeki artışla kendini somut olarak göstermiştir. Burada tek etken yerleşim yerinin imkânları değildir. Yaş faktörü de öğrenme azminin ve bilgi düzeyinin artmasında etkilidir. Katılımcılar, gençlik yıllarından sonra Kur'an okumayı öğrenmenin gerekliliğini daha iyi idrak ettikleri ve bu konuda çaba sarf ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 154. Dini Bilgi Düzeyiyle İlgili Tutumlar

Dini bilgi düzeyimi yeterli buluyorum.	Göçten Önce		Göçten Sonra	
	N	%	N	%
Hiç Katılmıyorum	74	24,3	35	11,5
Katılmıyorum	83	27,2	82	26,9
Fikrim Yok	18	5,9	10	3,3
Katılıyorum	87	28,5	120	39,3
Tamamen Katılıyorum	41	13,4	56	18,4
Toplam	303	99,3	303	99,3
Cevapsız	2	,7	2	,7
Toplam	305	100,0	305	100,0

Örneklem grubuna dini bilgi düzeyleriyle ilgili fikirleri sorulmuştur. “Dini bilgi düzeyimi yeterli buluyorum.” maddesine verilen yanıtlar tablo 147’de verilmiştir. Örneklem grubunun %24.3’ü göçten önce bilgi düzeyini hiç yeterli bulmadığını söylerken bu rakam göçten sonra %11.5’e düşmüştür. Katılmıyorum yanıtı verenler göçten önce %27.2 iken göçten sonra %26.9’dur. Fikrim yok yanıtını verenler göç öncesinde %5.9, göç sonrasında ise %3.3’dür. Katılıyorum yanıtını verenler göç öncesinde %28.5 iken göç sonrasında %39.3’e çıkmıştır. Dini bilgi düzeyini tamamen yeterli bulanların oranı göç öncesinde %13.4 iken göç sonrasında %18.4’dür. Gökhan

Bolat'ın basılmamış yüksek lisans tezinde dini bilgilerini tamamen yeterli bulanlar %11.9, yeterli görmeyenler %2.5, biraz bilgili olduğunu söyleyenler %40.6 ve bilgili sayılıyorum diyenler %45 oranındadır. (Bolat, 2013, s. 186) Bu oranlar bu çalışmadaki bulgularla benzerlik göstermektedir.

Bu madde Kur'an-ı Kerim'i Arapça aslından okuyabilirim maddesi ile ilişkilidir. Kur'an okuma oranında meydana gelen artış, katılımcıların dini bilgi düzeyleriyle ilgili görüşlerinde de ortaya çıkmıştır. Bu da göçten önceki dini bilgi düzeyiyle göçten sonraki bilgi düzeyi arasında dikkate değer bir fark olduğunu göstermektedir. Olumlu yönde ortaya çıkan bu farkta bireylerin olgunlaşması, yerleşim yeri imkânlarının iyileşmesi, şehir hayatının getirdiği olanaklar gibi faktörler etkili olmuştur.

DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

“Göç olgusunun sosyal ve dinsel hayata etkisi” başlıklı bu çalışmada göçün, bireylerin dini ve sosyal hayatı üzerindeki etkilerini, göç öncesi ve göç sonrasındaki durumlarını karşılaştırmak suretiyle açıklamak amaçlanmıştır. Araştırmada, konu ile ilişkili teorik çerçeve açıklanmış ve gerekli literatür çalışması yapılmıştır. Bunlarla beraber anket ve mülakat verilerinden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Araştırmanın uygulama bölümünde, 350 kişiyle yapılan anketlerden kullanılabilir olan 305 tanesi değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Anket verilerine ek olarak 15 kişiyle yapılan mülakattan elde edilen veriler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada cinsiyet, yaş, doğum yeri, göç nedeni, Ereğli’de geçirilen süre, göç etmek için Ereğli’yi tercih etme nedeni gibi bağımsız değişkenlerin inanç, ibadet ve ahlak ölçeklerine yönelik göç öncesi ve sonrasındaki tutumların analizi yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre bu değişkenler ve dini tutum ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu anlaşılmıştır. Dindarlığın boyutları ve bağımsız değişkenlere göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Cinsiyet değişkenine göre dinin inanç boyutuna yönelik dindarlık tutumlarda anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre *“Erkeklerin kadınlara göre dindarlığın inanç boyutuyla ilgili dindarlık tutumları daha negatif yönde farklılaşmaktadır.”* Şeklindeki hipotezin doğrulanmadığı anlaşılmaktadır.

Cinsiyet değişkenine göre dinin halk inanışları boyutunda anlamlı farklılık ortaya çıkmaktadır. Buna göre kadınların halk inanışlarına yönelik tutum düzeyleri, erkeklerin halk inanışlarına yönelik tutum düzeylerinden daha yüksektir. Başka bir deyişle, kadınlar erkeklere göre daha çok halk inanışına sahiptir. Buna göre, *“Erkeklerin, dindarlığın halk inanışlarına yönelik tutumları kadınların inanca yönelik tutum düzeylerinden negatif yönde farklılaşmaktadır.”* şeklindeki hipotez doğrulanmaktadır.

Cinsiyet değişkenine ve dinin ibadet boyutuna yönelik tutumlar arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Araştırma bulgularına göre erkeklerin ibadete yönelik tutum düzeyleri, hem göç öncesinde hem de göç sonrasında kadınlara kıyasla daha yüksektir. Başka bir ifadeyle, erkekler, kadınlardan daha fazla ibadet hayatına sahiptir. Bu bulgular, *“Erkeklerin ibadete yönelik tutum düzeyleri, kadınların tutum düzeyinden negatif yönde farklılık göstermektedir.”* şeklindeki hipotezin doğrulanmadığını göstermektedir.

Cinsiyet değişkenine ve dinin ahlak boyutuna yönelik tutumlar arasında anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, *“Erkeklerin ahlaka yönelik tutum düzeyleri, kadınların tutum düzeylerinden negatif anlamda farklılaşmaktadır.”* hipotezinin doğrulanmadığı anlaşılmaktadır.

Dinin inanç boyutuna yönelik tutumların göç öncesinde hayatın geçtiğı yer değişkenine göre analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre dinin inanca yönelik tutumlarda anlamlı farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. *“Ereğli’ye göç etmeden önce hayatın geçtiğı yere göre köyde yaşamış olanların, il ve ilçede yaşamış olanlara nazaran dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* şeklindeki hipotez yanlışlanmaktadır.

Dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutumların göç öncesinde hayatın geçtiğı yer değişkenine göre anlamlı farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Bu veriden hareketle, *“Ereğli’ye göç etmeden önce hayatın geçtiğı yere göre köyde yaşamış olanların, il ve ilçede yaşamış olanlara göre dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılaşmaktadır.”* şeklindeki hipotezin doğrulanmadığı anlaşılmaktadır.

Hayatın geçtiğı yer değişkenine göre dinin ibadet boyutuna yönelik tutumların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Buna göre, göç etmeden önce köyde yaşamış olanların, dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri, il ve ilçede yaşamış olanların tutum düzeylerinden daha yüksektir. Araştırma verileri, *“Ereğli’ye göç etmeden önce hayatın geçtiğı yere göre köyde yaşamış olanların, il ve ilçede yaşamış*

olanlara kıyasla dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılaşmaktadır.” şeklindeki hipotezin doğrulandığını göstermektedir.

Hayatın geçtiği yer değişkenine göre dinin ahlak boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre Ereğli’ye göç etmeden önce köyde yaşamış olanların il ve ilçe merkezinde yaşamış olanlara göre dinin ahlak boyutuna yönelik dini tutum düzeyleri daha yüksektir. Betimsel düzeyde de köyde yaşamış olanların dini tutum düzeylerinin hem göç öncesinde hem de göç sonrasında daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Böylece *“Ereğli’ye göç etmeden önce hayatın geçtiği yere göre köyde yaşamış olanların, il ve ilçede yaşamış olanlara kıyasla dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılaşmaktadır.”* şeklindeki hipotez doğrulanmaktadır.

Doğum yeri değişkenine göre bireylerin göç öncesi ve göç sonrası inanç tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, doğum yeri değişkeni, dinin inanç boyutuna yönelik tutumu belirlemede etkili bir faktördür. Betimsel istatistiklere göre Ağrı doğumlu olanların göç öncesi dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri daha yüksektir. Göç sonrasında ise Erzurum ve Artvin doğumlu olanların tutum düzeyleri daha yüksektir. Ancak genel anlamda, betimsel istatistikler de dinin inanç boyutuna yönelik tutumların, göç sonrasında pozitif yönde değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir. Böylece, *“Doğum yeri değişkenine göre göçle birlikte bireylerin dinin inanç boyutuna yönelik tutumları pozitif anlamda farklılaşmaktadır.”* hipotezi doğrulanmaktadır.

Doğum yeri değişkenine göre bireylerin göç öncesi halk inanışlarına yönelik tutumları anlamlı farklılık gösterirken göç sonrasındaki tutumlarının anlamlı farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle halk inanışlarına yönelik tutum düzeylerinde hem göç öncesinde hem de göç sonrasında Erzurum ve Artvin doğumlu olanların düzeyi diğerlerine göre daha yüksektir. Buna göre, *“Doğum yeri değişkenine*

göre göçle birlikte bireylerin dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutumları pozitif yönde farklılaşmaktadır.” şeklindeki hipotez kısmen doğrulanmaktadır.

Doğum yeri değişkenine göre bireylerin göç öncesi ibadete yönelik tutumları anlamlı farklılık göstermezken göç sonrasındaki tutumlarının anlamlı farklılaştığı anlaşılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, Artvin doğumlu olanların göç sonrası ibadet tutum düzeyi diğerlerine kıyasla pozitif yönde farklılaşmaktadır. Bu verilere göre *“Doğum yeri değişkenine göre göçle birlikte bireylerin dinin ibadet boyutuna yönelik tutumları pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.”* şeklindeki hipotez kısmen doğrulanmaktadır.

Doğum yeri değişkeni ve dinin ahlak boyutuna yönelik tutumlar arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Buna göre Kars doğumlu olanların tutum düzeyi diğerlerine göre daha yüksektir. Betimsel istatistiklere göre de göç sonrası ahlak tutumu düzeyinde genel anlamda yükselme söz konusudur. Bu sonuçlara göre *“Doğum yeri değişkenine göre göçle birlikte bireylerin dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* hipotezi doğrulanmaktadır.

Ereğli’den ayrılma düşüncesi ve dinin inanç boyutuna yönelik tutumlar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ancak betimsel istatistiklere göre, göç etmeyi düşünenlerin göç öncesi ve sonrasındaki inanç tutumu düzeyleri diğerlerinin tutum düzeylerinden daha düşüktür. Araştırma verilerine göre *“Ereğli’den göç etmeyi düşünmeyenlerin dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri, memleketine dönmek isteyenlerin dini tutum düzeylerine göre daha pozitif yönde anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.”* hipotezi doğrulanmamaktadır.

Ereğli’den ayrılma düşüncesi ve dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutumlar arasında yapılan analizde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, Ereğli’den ayrılmak istemeyenlerin halk inanışlarına yönelik tutum düzeyleri hem göç öncesi hem de göç sonrası verilerinde daha yüksektir. Araştırma verilerinden

hareketle, *“Ereğli’den göç etmeyi düşünmeyenlerin dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri, memleketine dönmek isteyenlerin dini tutum düzeylerine nazaran daha pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* hipotezi doğrulandığı görülmektedir.

Ereğli’den ayrılma düşüncesi açısından dinin ibadet boyutuna yönelik tutumlarda anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Ancak betimsel istatistiklere göre memleketine dönmek isteyenlerin ibadet tutumu düzeyi göç öncesinde daha yüksektir. Ereğli’den ayrılmak istemeyenlerin tutum düzeylerinin ise göç sonrasında daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bu verilere göre, *“Ereğli’den göç etmeyi düşünmeyenlerin dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri, memleketine dönmek isteyenlerin dini tutum düzeylerine göre pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.”* şeklindeki hipotez doğrulanmamaktadır.

Ereğli’den ayrılma düşüncesi açısından dinin ahlak boyutuna yönelik tutumlarda anlamlı farklılık bulunmaktadır. Ereğli’den ayrılmayı düşünmeyenlerin, ayrılmayı düşünenlere kıyasla hem göç öncesinde hem de göç sonrasındaki dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri daha yüksektir. Bu verilere göre, *“Ereğli’den göç etmeyi düşünmeyenlerin dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri, memleketine dönmek isteyenlerin dini tutum düzeylerine kıyasla pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* hipotezi doğrulanmaktadır.

Göç nedeni ve dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyi arasında yapılan analiz, gruplar arasında göç öncesi tutum düzeyinde anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir. Göç sonrası inanç boyutuna yönelik tutum düzeyinde ise anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Ekonomik sebeplerle göç eden bireylerin göç öncesi inanç tutum düzeyleri, eğitim ve iş nedeniyle göç edenlerin düzeyinden daha yüksektir. Göç sonrası inanç tutumunun betimsel istatistiklerine göre ise iş ve eğitim sebebiyle göç etmiş olanların tutum düzeyleri göç öncesine kıyasla daha düşüktür. Buna göre *“Göç nedenine göre katılımcıların dinin*

inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.” hipotezi kısmen doğrulanmaktadır.

Göç nedeni ve dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bu veriden hareketle, *“Göç nedenine göre katılımcıların dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* şeklindeki hipotezin doğrulanmadığı anlaşılmaktadır.

Göç nedenine göre bireylerin, dinin ibadet boyutuna yönelik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Ancak betimsel istatistiklere göre eğitim sebebiyle göç edenlerin göç öncesi ibadete yönelik tutum düzeyi en yüksekken, göç sonrasında husumet sebebiyle göç etmiş olanların ibadete yönelik tutum düzeyleri yüksektir. Buna göre, *“Göç nedenine göre katılımcıların dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* hipotezi doğrulanmamaktadır.

Göç nedenine göre bireylerin, dinin ahlak boyutuna yönelik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre gerek göç öncesinde gerekse göç sonrasında iş sebebiyle göç etmiş olanların ahlak tutum düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ekonomik sebepler, husumet, iklim ve coğrafi şartlar gibi sebeplerle göç edenlerin göç öncesinde dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri daha düşükken, göç sonrasında daha yüksektir. Bu verilere göre *“Göç nedenine göre katılımcıların dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* hipotezi doğrulanmaktadır.

Dinin inanç boyutuna yönelik tutumun göç etmek için Ereğli’yi tercih etme nedenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna göre akrabaları sebebiyle Ereğli’ye göç etmiş olanların inanç tutum düzeyleri ekonomik sebeplerle göç edenlerin düzeyinden hem göç öncesinde hem de göç sonrasında daha

yüksektir. Buna göre “*Göç etmek için Ereğli’yi tercih etme sebebine göre dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmaktadır.

Dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutumun göç etmek için Ereğli’yi tercih etme nedenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Ekonomik sebeplerle göç etmiş olanların göç öncesi halk inanışına yönelik tutum düzeyleri, gelişmişlik sebebiyle göç edenlere göre daha yüksektir. Göç sonrasında ise hemşehrilik sebebiyle göç edenlerin halk inanışlarına yönelik tutum düzeyleri, gelişmişlik sebebiyle göç edenlerin düzeyinden daha yüksektir. Betimsel istatistiklere göre, genel olarak göç sonrasında halk inanışları düzeyi, göç öncesine kıyasla daha düşüktür. Sonuç olarak “*Göç etmek için Ereğli’yi tercih etme sebebine göre dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyi pozitif yönde farklılaşmaktadır.*” hipotezinin doğrulanmadığı anlaşılmaktadır.

Dinin ibadet boyutuna yönelik tutum ve göç etmek için Ereğli’yi tercih etme nedeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğu anlaşılmaktadır. İstatistik verilerine göre iş nedeniyle göç edenlerin göç öncesi ibadet tutum düzeyleri, ekonomi, evlilik ve akrabalık nedeniyle göç edenlerin düzeyinden daha yüksektir. Ancak göç sonrasında hemşeri, iş, gelişmişlik gibi sebeplerle göç edenlerin ibadet tutum düzeyleri yükselmiştir. Bu da “*Göç etmek için Ereğli’yi tercih etme sebebine göre dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.*” şeklindeki hipotezi doğrulandığını göstermektedir.

Dinin ahlak boyutuna yönelik tutum ve göç etmek için Ereğli’yi tercih etme nedeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğu anlaşılmaktadır. Gerek göç öncesinde gerek göç sonrasında ekonomik sebeplerle göç edenlerin dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri diğerlerine göre daha düşüktür. Betimsel istatistiklere göre, ahlaka yönelik tutum düzeyi göç sonrasında göç öncesine göre daha düşüktür. Buna göre,

“Göç etmek için Ereğli’yi tercih etme sebebine göre dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyi pozitif yönde anlamlı farklılaşmaktadır.” şeklindeki hipotezin doğrulanmadığı anlaşılmaktadır.

Ereğli’de geçirilen süre ve dinin inanç boyutu arasında yapılan analizin sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılaşma vardır. Yıl itibariyle daha yeni gelmiş olanların inanca yönelik tutum düzeyleri, diğerlerine göre daha düşüktür. Başka bir deyişle, göçmen gruplar arasında Ereğli’de daha uzun süre yaşamış olanların inanç tutumları da aynı ölçüde yüksektir. Bu verilere göre *“Ereğli’de geçirilen süreye göre daha uzun yıllar Ereğli’de yaşamış olanların dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri diğerlerine göre daha pozitif yönde farklılaşmaktadır.”* hipotezi doğrulanmaktadır.

Ereğli’de geçirilen süre ve dinin halk inanışları boyutu arasında yapılan analizin sonuçlarına göre gruplar arasında göç öncesinde anlamlı farklılık bulunurken göç sonrasında anlamlı farklılaşma bulunmamaktadır. Ereğli’de 41+ yıl yaşamış olanların göç öncesindeki halk inanışları tutumu düzeyi, diğerlerine kıyasla daha yüksektir. Göç sonrasında bu şekilde bir farklılaşma yoktur. Buna göre, *“Ereğli’de geçirilen süreye göre daha uzun yıllar Ereğli’de yaşamış olanların dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri daha kısa süre yaşamış olanlara göre pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* şeklindeki hipotezin kısmen doğrulandığı söylenebilir.

Ereğli’de geçirilen süre ve dinin ibadet boyutu arasında yapılan analizin sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılaşma vardır. Ereğli’de geçirdiği süre 41+ yıl olanların göç öncesindeki ibadet tutum düzeyleri hepsinden daha düşük olmasına rağmen, göç sonrasında daha yüksektir. Bu farklılaşmada, göçmenlerin göç ettikleri dönemdeki yaşlarının daha küçük olmasının da etkili olduğu söylenebilir. Bu verilere göre *“Ereğli’de geçirilen süreye göre daha uzun yıllar Ereğli’de yaşamış olanların dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri diğerlerine kıyasla daha pozitif yönde farklılık göstermektedir.”* hipotezi doğrulanmaktadır.

Ereğli’de geçirilen süre ve dinin ahlak boyutu arasında yapılan analizin sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılaşma vardır. Araştırma verilerine göre, 0-10 yıl arasında Ereğli’de yaşamış olanların hem göç öncesi hem de göç sonrası ahlak tutumu düzeyleri, diğerlerine kıyasla daha düşüktür. Sonuç olarak *“Ereğli’de geçirilen süreye göre daha uzun yıllar Ereğli’de yaşamış olanların dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri diğerlerine göre daha pozitif yönde farklılaşmaktadır.”* hipotezinin doğrulandığı anlaşılmaktadır.

Örneklem grubundaki katılımcıların yaş faktörüne göre dini tutumları değerlendirildiğinde, dinin inanç boyutuna yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Ancak betimsel istatistiklere göre 50 yaş ve üzerinde olan katılımcıların inanca yönelik tutumlarının, daha genç olan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu verilere göre, *“Yaş değişkenine göre daha ileri yaşta olanların dinin inanç boyutuna yönelik tutum düzeyleri genç olanlara kıyasla pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.”* hipotezinin doğrulanmadığı anlaşılmaktadır.

Örneklem grubundaki katılımcıların yaş faktörüne göre dini tutumları değerlendirildiğinde, halk inanışları boyutu açısından anlamlı bir farklılaşmanın yaşandığı anlaşılmaktadır. Buna göre 61+ yaş grubunun göç öncesi ve göç sonrasındaki halk inanışları düzeyi, diğer yaş gruplarındaki katılımcıların halk inanışları tutumu düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu açıklamalar ışığında *“Yaş değişkenine göre daha ileri yaşta olanların dinin halk inanışları boyutuna yönelik tutum düzeyleri genç olanlara göre pozitif farklılık göstermektedir.”* şeklindeki hipotezin doğrulandığı anlaşılmaktadır.

Örneklem grubundaki katılımcıların yaş faktörüne göre dini tutumları değerlendirildiğinde, dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeylerinde göç öncesinde anlamlı farklılık bulunmamakla birlikte, göç sonrasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu

anlaşılmaktadır. Göç sonrasında, 61+ yaş grubunun ibadete yönelik tutumlarının yaşça genç olanlara kıyasla daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler ışığında, “*Yaş değişkenine göre daha ileri yaşta olanların dinin ibadet boyutuna yönelik tutum düzeyleri genç olanlara kıyasla pozitif yönde farklılaşmaktadır.*” hipotezinin doğrulandığı anlaşılmaktadır.

Örneklem grubundaki katılımcıların yaş faktörüne göre dinin ahlak boyutuna yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, 61+ yaş grubunun gerek göç öncesi gerek göç sonrasındaki ahlak tutumu düzeyleri diğer bütün katılımcıların düzeyinden daha yüksektir. Buna göre, “*Yaş değişkenine göre daha ileri yaşta olanların dinin ahlak boyutuna yönelik tutum düzeyleri genç olanlara kıyasla pozitif yönde farklılaşmaktadır.*” şeklindeki hipotez doğrulanmaktadır.

Dinin bilgi boyutuna yönelik tutumların frekans dağılımına göre katılımcıların göç öncesi ve göç sonrasındaki tutumları değişiklik göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların, göç öncesindeki dini bilgi düzeylerine yönelik tutumları düşüktür. Göç öncesinde dini bilgi düzeyini hiç yeterli bulmadığını söyleyenler, göç sonrasında yeterli bulduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların, Kur’an-ı Kerim okuma düzeyi de göç sonrasında artış göstermiştir. Göç öncesinde Kur’an okumayı hiç bilmeyenlerin oranı yüksekken göç sonrasında tamamen katılıyorum yanıtını verenlerin oranı daha yüksektir. Buna göre “*Katılımcıların, dinin bilgi boyutuna yönelik tutum düzeyleri göç sonrasında pozitif yönde farklılaşmaktadır*” şeklinde belirlediğimiz hipotezimiz doğrulanmış olmaktadır.

Bu araştırma, iç göçün dini ve sosyal hayattaki etkilerini açıklamayı amaçlamıştır. Çalışma da göçmen gruplar üzerinde sınırlı tutulmuştur. Ancak daha net ve açıklayıcı bir değerlendirme yapılabilmesi açısından bölgenin yerli halkının dini ve sosyal tutumuyla göçmen grupların dini ve sosyal tutumu arasında kıyaslama yapılması daha uygun

olacaktır. Araştırmanın göç öncesi ve göç sonrası şeklinde iki boyutu bulunduğundan yerli halkla kıyaslamaya gitmek değerlendirmeyi zorlaştıracığından bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ancak, iç göç olgusu üzerinde yapılacak sonraki çalışmalarda bu eksikliğin tamamlanmasıyla araştırma daha nitelikli hale getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (1975). *Göç ve Gelişme: Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir İnceleme*. Ankara: Ajans Türk Matbaacılık Sanayi.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akşit, B. (1998). İç Göçlerin Nesnel Ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış. *Türkiye'de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı* (s. 22-37). Bolu: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Akşit, B., & Akçay, A. (1999). Gap Bölgesinde Nüfus Hareketleri. *75 Yılda Köylerden Şehirlere* (s. 323-332). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Akyüz, N. (2007). *Dinin Örgütsel İklimi Dini Gruplar*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aydemir, S., & Şahin, M. C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *Journal of Islamic Research*, 359-371.
- Aydın, M. (2013). Toplumsal Yapı ve Kurumlar. İ. Çapcıoğlu, & H. Beşirli içinde, *Sosyolojiye Giriş* (s. 113-134). Ankara: Grafiker.
- Aydınalp, H. (2012). *Gerede'de Dini Hayat*. İstanbul: Gerede Belediyesi.
- Bolat, G. (2013). Türkiye'de İç Göç ve Din: İstanbul Esenyurt Kırac Beldesi Örneği, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Clarke, P. B. (tarih yok). *Din Sosyolojisi-Yaşadığımız Dünya*. (İ. Çapcıoğlu, Çev.) İmge Kitabevi.
- Coştu, Y. (2009). Dine Normatif ve Popüler Yaklaşım: Bir Dini Yönelim Ölçeği Denemesi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(15), 119-139.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*(17), 67-91.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(24), 129-142.
- Çapcıoğlu, İ., & Akyüz, N. (2012). Dini Tecrübenin İfade Şekilleri. İ. Çapcıoğlu, & N. Akyüz içinde, *Din Sosyolojisi* (s. 49-56). Ankara: Grafiker.
- Çapcıoğlu, İ., & Gürsoy, Ş. (2006-2009). Din-Kimlik İlişkisi Üzerine. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 115-120.
- Çapcıoğlu, İ., Akyüz, N., & Akın, M. (2018). Göç Olgusunun Dini ve Toplumsal Yansımaları: Kur'an'daki Atıflar Bağlamında. *Journal of History Culture and Art Research* (ISSN: 2147-0626), 7(5), 596-605.
- Çaycı, A. (2006). Osmanlı Seyyahlarının Konya ve Çevresiyle İlgili İzlenimleri. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(21), 115-146.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/184355> [Erişim Tarihi:15.04.2019].

- Çelik, C. (2012). Göç, Kentleşme ve Din. N. Akyüz, & İ. Çapcıoğlu içinde, *Din Sosyolojisi* (s. 297-306). Ankara: Grafiker.
- Demir, Ö., & Acar, M. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları.
- Ereğli Belediyesi-İlçemiz. (tarih yok). Ereğli Belediyesi: <http://www.eregli.bel.tr/tr-407419673/ilcemiz> [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- (2017). *Ereğli İlçe Raporu-2017*. Ereğli, Belediyesi.
- Erel, H. (2017). *18. YY ve Sonrası Ereğli'ye Yerleşenler*. Konya: Ereğli Belediyesi Kültür Yayınları.
- Erel, H. (2017). *Ereğli'den Hicaz'a Demiryolları*. Konya: Ereğli Belediyesi Kültür Yayınları.
- Fichter, J. (2001). *Sosyoloji Nedir*. (N. Çelebi, Çev.) Ankara: Atilla Kitabevi.
- Fine, J. R. (2016). Celebrating Michael Piore's Birds of Passage. *Industrial and Labor Relations Review*, 774-783. tarihinde <https://www.researchgate.net/publication/301290800> [Erişim Tarihi: 12.02.2018].
- Freyer, H. (1964). *Din Sosyolojisi*. (T. Kalpsüz, Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Geçikli, R. M. (2016). Bulgaristan Türkleri'nin Göçü (1950-1951) Ve Abd Yardım Programına Yansımaları.
- Göç Terimleri Sözlüğü (tarih yok), IOM-Uluslararası Göç Örgütü, I. O. (tarih yok). http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). Bir Ülke, Bir Aile ve Birçok Göç: Cumhuriyet Döneminde Bir Toplumsal Dönüşüm Örneği. *75 Yılda Köylerden Şehirlere* (s. 269-276). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri. *75 Yılda Köylerden Şehirlere* (s. 249-268). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Karaşahin, H. (2007). *Bir Batı Anadolu Kasabasında Dini Hayat- Gördes Örneği*. Ankara: Birleşik.
- Kırdar, M. G., & Saracoğlu, D. (2012, Eylül). İç Göç, Bölgesel Yakınsama Sorunu ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği.
- Kirman, M. A. (2011). *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Kongar, E. (1979). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. Ankara,: Bilgi Yayınevi.
- Konya Ereğli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2019). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı: <http://eregli42.meb.gov.tr/www/ereglide-okuma-yazma-seferberligi-baslatildi/icerik/594> [Erişim Tarihi:15.04.2019].

- Korkmaz, A. (2010). *Göç ve Din*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Köktaş, M. E. (1993). *Türkiye'de Dini Hayat*. İstanbul: İşaret.
- Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 47-57.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 431-466. <http://www.jstor.org/stable/2938462> [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- Mevdûdî. (2013). *Kur'an'a Göre Dört Terim*. İstanbul: Beyan.
- MEVKA. (tarih yok). *Ereğli Stratejik Gelişme Komisyonu Raporu 2013-2023*. <http://planlama.mevka.org.tr/attachments/article/107/Eregli%20ilce%20Stratejik%20Gelisime%20Raporu%202013-2023.pdf> [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- Nar, H., Kılıç, G., & Baş, B. S. (2009). *Geçmişten Günümüze Ereğli*. Konya: Dizgi Ofset.
- (tarih yok). *Nazım İmar Planı Açıklama Raporu-Konya İli Ereğli İlçesi*. 03 12, 2019 tarihinde <https://webdosya.csb.gov.tr/db/konya/duyurular/nazim-plan-aciklama-raporu-20181016080807.pdf> [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- Özmen, N. (2012). *Çokkültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Peker, M. (1999). Türkiye'de İçGöçün Değişen Yapısı. O. Baydar içinde, *75 Yılda Köylerden Şehirlere* (s. 295-304). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3), 1-81. <https://www.jstor.org/stable/2089239> [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- Ravenstein, E. (1885). The Laws of Migration. *The Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235. <https://www.jstor.org/stable/2979181> adresinden alındı
- Schiffauer, W. (1988). Migration and Religiousness. T. G. Lithman içinde, *The New Islamic Presence in Western Europe* (A. Korkmaz, Çev., s. 146-158). London: Mansell.
- Schiffauer, W. (tarih yok). Göç ve Dindarlık. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(28), 193-206.
- Schiffauer, W. (tarih yok). Migration and Religiousness. T. Gerholm, & Y. G. Lithman içinde, *The New Islamic Presence in Western Europe*.
- Senan, F. (1961). *Konya Ereğlisi*. İstanbul: Ercan Matbaası.
- Slattery, M. (2011). *Sosyolojide Temel Fikirler*. Bursa: Sentez.
- Soylu, P. D., Pırlak, P. D., & Çelik, D. D. (2012). *Ereğli İlçesinde Yüksek Katma Değerli Tarım Ürünleri Üretilmesi İçin Fizibilite Projesi*. Konya: T.C. Mevlana Kalkınma Ajansı.
- Şahin, İ. (2009). Eşikte Yaşamak -Bir Kadın Tecrübesi Olarak Göç Ve Ritüel. *Turkish Studies*, 2056-2081.

- T.C Milli Eğitim Bakanlığı-Okullar ve Diğer Kurumlar. (2019). T.C Milli Eğitim Bakanlığı:
<http://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/index.php?ILKODU=42&ILCEKODU=12> [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- T.C. Konya Ereğli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü-Stratejik Plan. (2015). 09 2018 tarihinde T.C. Konya Ereğli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü:
http://eregli42.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_03/15111134_EREYLY_ME M_STRATEJYK_PLAN_2015-2019.pdf [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- Tandoğan, A. (1989). *Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Basımevi.
- Taplamacıoğlu, M. (1963). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Taş, K. (2012). Sosyolojik Din Tanımları. İ. Çapcıoğlu, & N. Akyüz içinde, *Din Sosyolojisi* (s. 37-42). Ankara: Grafiker.
- TBMM. (1998). *Doğu Ve Güneydoğu Anadolu'da Boşaltılan Yerleşim Birimleri Nedeniyle Göç Eden Yurttaşlarımızın Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Tespit Edilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (10/25)*.
<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem20/yil01/ss532.pdf> [Erişim Tarihi: 15.02.2019].
- Tekçe, B. (1975). *Türkiye'de Şehirlere Göçler 1955-60 ve 1960-65 Dönemlerine Ait Tahminler*. Ankara: DİE.
- Tekeli, İ. (1975). Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 1(1), 153-176.
- Temel, İ. B. (2008). Hurufat Defterlerinde Karaman Ereğlisi. Konya: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tümer, G. (1994). TDV İslam Ansiklopedisi. *Din Maddesi*, 9. İstanbul.
- Türk Dil Kurumu*. (tarih yok). Güncel Türkçe Sözlük: www.tdk.gov.tr [Erişim Tarihi:15.04.2019].
- Wach, J. (1987). *Din Sosyolojisine Giriş*. (B. İnandı, Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yakar, M. (2017). “Yerlilikten” “Göçmenliğe” Doğru: Türkiye’de İç Göçün Doğum Yeri Verisine Göre Gelişimi. F. Arslan içinde, *Türkiye Coğrafyası Araştırmaları* (s. 373-398). Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Yaparel, R. (tarih yok). Dinin Tarifi Mümkün Mü? T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi *İlahiyat Fakültesi Dergisi IV*, 403-417.
- Yazır, E. M. (tarih yok). *Hak Dini Kur'an Dili* (Cilt 1). İstanbul: Yenda Yayın-Dağıtım.
- Yılmaz, H. (2014). *Din ve Dindarlık*. İstanbul: Hikmet Yayınları.
- Zıllı, E. Ç. (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi III. Kitap*. (S. Kahraman, & Y. Dağlı) İstanbul: Altan Matbaacılık.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

- 1) Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
- 2) Yaşınız :
- 3) Doğum Yeriniz:
- 4) Eğitim Durumunuz:
 - a. () Okur-yazar değil
 - b. () Okur-yazar ancak okula gitmemiş
 - c. () İlkokul
 - d. () Lise
 - e. () Lisans veya yüksek okul
 - f. () Diğer
- 5) Mesleğiniz nedir?
 - a. () İşsiz
 - b. () Emekli
 - c. () Memur
 - d. () Esnaf
 - e. () Çiftçi
 - f. () Serbest meslek
 - g. () Diğer
- 6) Aylık geliriniz (Hane Halkının):
- 7) Medeni durumunuz?
 - a. () evli
 - b. () bekar
 - c. () boşanmış
 - d. () eşi vefat etmiş
- 8) Evli iseniz kaç çocuğunuz var?
 - a. () 1
 - b. () 2
 - c. () 3
 - d. () 4
 - e. () 5
 - f. () 6+
- 9) Ereğli'ye kaç yıl önce göç ettiniz?
- 10) Ereğli'ye göç etmeden önce nerede yaşıyordunuz? Lütfen yazınız. (köy, ilçe, il vb.)
.....
- 11) Göç etme nedeniniz nedir?
.....
- 12) Neden ereğliye göç ettiniz?
.....
- 13) Ereğli'den başka bir yere yerleşmeyi düşünüyor musunuz?
 - a. () Hayır düşünmüyorum
 - b. () Memleketime dönmeyi düşünüyorum
 - c. () Diğer
- 14) Düşünüyorsanız sebebi nedir? Belirtiniz.
.....

15) Komşuluk ilişkilerinizi belirleyen temel faktör nedir? (dindarlık, hemşehrlik, ahlak...) Lütfen yazınız.

.....

16) Aşağıdaki maddeler hakkında göç etmeden önceki ve göç ettikten sonraki kanaatlerinizi ✓ ile işaretleyiniz.

		Göç etmeden önce					Göç ettikten sonra				
	İBADET BOYUTU	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman
1.	Günlük beş vakit namazı kılıyorum.										
2.	Cuma namazlarını kılarım.										
3.	Bayram namazlarını kılarım.										
4.	Kandil gecelerini diğer günlerden biraz daha farklı olarak dini ağırlıklı geçiririm.										
5.	Beş vakit namaz dışında nafile namaz kılarım.										
6.	Maddi durumum el verirse hacca giderim.										
7.	Fitreyi her sene veririm.										
8.	Maddi durumum el verirse zekat veririm.										
9.	Ramazan orucu tutarım. Tutamasam da kefareti öderim.										
10.	Her yıl kurban keserim.										
11.	Her gün Kuranı Kerim okurum.										
12.	Muharrem ayına özel ibadetler yaparım.										
13.	Mevlit programlarına katılırım.										
14.	Hatim programlarına katılırım.										

		Göç etmeden önce					Göç ettikten sonra				
	AHLAK ,BİLGİ, İNANÇ ve HALK İNANIŞLARI BOYUTU	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
15.	Kumar oynamakta sakınca yoktur.										
16.	Arkadaşlarımın dindar olması önemlidir.										
17.	Faizle kazanç elde etmekte sakınca yoktur.										
18.	Allah dine uygun yaşamayan toplumları afetlerle cezalandırır.										
19.	Kadının erkekle tokalaşmasında sakınca yoktur.										
20.	Çalışılan işyerinin dini hassasiyetlere sahip bir işletme olması gerekir.										
21.	Müslüman olmayan biriyle evlenmekte sakınca yoktur.										
22.	Düğün gibi özel günlerde alkol alınmasında sakınca görmüyorum.										
23.	Her zaman inancıma göre hareket ederim.										
24.	Dini bilgi düzeyimi yeterli buluyorum.										
25.	Kuranı Arapça yazısından okuyabilirim.										
26.	Büyü insanı etkiler.										
27.	Nazar insanı etkiler.										
28.	Cin çarpması gerçektir.										
29.	Allah vardır ve birdir.										
30.	Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve peygamberidir.										
31.	Meleklerin varlığı kesindir.										
32.	Kur'an-ı Kerim hak kitaptır.										
33.	Kur'an'da anlatılanların her biri doğrudur.										
34.	Başımıza gelen her şeyin kader olduğuna inanırım.										

35.	Öldükten sonra dirilmek gerçektir.												
36.	Cennet ve cehennem vardır.												
37.	Cennete yalnızca Müslüman olanlar girecektir.												
38.	Düğünlerin dini içerikli yapılması gerekir.												
39.	Evlenirken resmi nikah yanında dini nikah da yapmak gerekir.												

17) Dini bilgilerinizi nereden öğrendiniz? (Ağırlığına göre 1-2-3 şeklinde numaralandırınız.)

- a. () Aile Büyüklerinden
- b. () Din Görevlilerinden
- c. () Kuran Kursundan
- d. () Okuldan
- e. () Dini Kitaplardan
- f. () Diğer

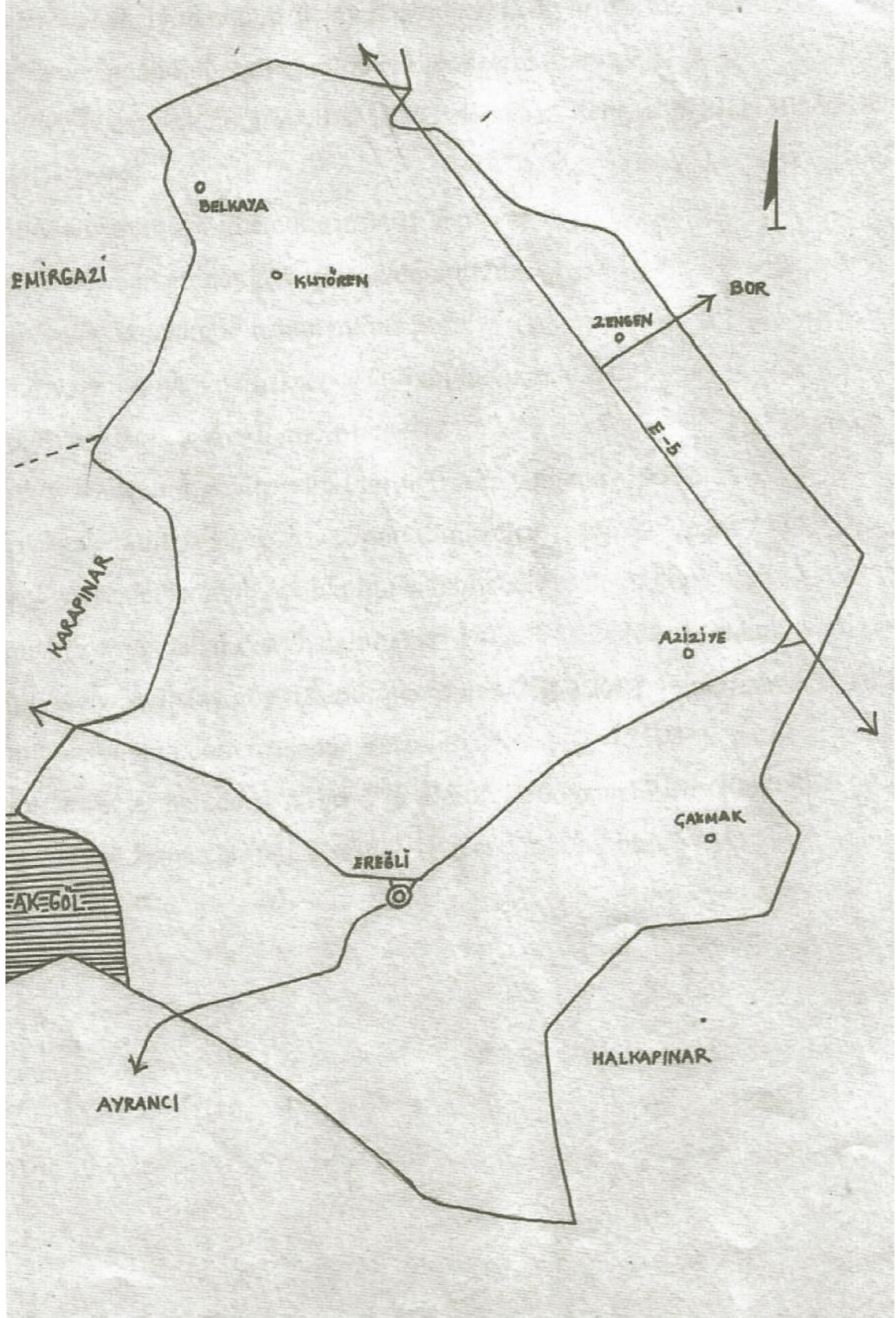
EK-2 DOĞUM YERİ VE CİNSİYETE GÖRE EREĞLİ NÜFUSU

Doğum Yeri	Toplam	Erkek	Kadın
Adana	1.003	446	557
Adıyaman	244	140	104
Afyon	92	40	52
Ağrı	214	100	114
Amasya	19	6	13
Ankara	415	197	218
Antalya	169	85	84
Artvin	596	288	308
Aydın	43	21	22
Balıkesir	45	22	23
Bilecik	11	6	5
Bingöl	73	33	40
Bitlis	42	25	17
Bolu	20	11	9
Burdur	22	11	11
Bursa	85	48	37
Çanakkale	29	10	19
Çankırı	18	11	7
Çorum	35	22	13
Denizli	38	20	18
Diyarbakır	154	92	62
Edirne	20	10	10
Elazığ	104	48	56
Erzincan	492	212	280
Erzurum	3.250	1.551	1.699
Eskişehir	77	44	33
Gaziantep	112	74	38
Giresun	25	13	12
Gümüşhane	62	28	34
Hakkari	1	1	
Hatay	202	108	94
Isparta	96	52	44

Mersin (İçel)	522	273	249
İstanbul	518	255	263
İzmir	184	91	93
Kars	667	325	342
Kastamonu	27	15	12
Kayseri	577	286	291
Kırklareli	8	4	4
Kırşehir	65	35	30
Kocaeli	60	31	29
Konya	105.971	51.407	54.564
Kütahya	32	17	15
Malatya	82	35	47
Manisa	57	28	29
Kahramanmaraş	177	94	83
Mardin	55	36	19
Muğla	35	18	17
Muş	585	284	301
Nevşehir	117	55	62
Niğde	2.436	1.074	1.362
Ordu	44	23	21
Rize	16	8	8
Sakarya	29	15	14
Samsun	58	24	34
Siirt	43	26	17
Sinop	15	8	7
Sivas	125	61	64
Tekirdağ	24	7	17
Tokat	59	24	35
Trabzon	83	45	38
Tunceli	271	126	145
Şanlıurfa	71	38	33
Uşak	27	12	15
Van	54	34	20
Yozgat	114	64	50
Zonguldak	38	15	23

Aksaray	1.236	591	645
Bayburt	142	63	79
Karaman	2.816	1.226	1.590
Kırıkkale	50	24	26
Batman	20	9	11
Şırnak	5	4	1
Bartın	13	6	7
Ardahan	62	33	29
Iğdır	13	7	6
Yalova	14	6	8
Karabük	13	9	4
Kilis	25	11	14
Osmaniye	128	65	63
Düzce	11	3	8
Yurtdışı	507	228	279
Bilinmeyen	8	5	3

EK-3 EREĞLİ HARİTASI

ÖZET

Anık, Hilal. Göç Olgusunun Sosyal ve Dinsel Yaşama Etkisi -Ereğli Örneği-, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu, s.XVI+169

Göç olgusunun, bireylerin dini tutumları ve sosyal hayat üzerindeki etkisini ele alan bu araştırma, konuyu Konya/Ereğli örneğinden hareketle açıklamayı amaçlamaktadır. Araştırma, bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi, problemi, kapsam ve sınırlılıkları, yöntemi ve hipotezleri üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde konuyla ilişkili teorik çerçeve anlatılmıştır. Tez, genel olarak göç, din ve göç-din ilişkisini ele almaktadır. Bu çerçevede birinci bölümde göç ve din kavramları tanıtılmış, kuramsal yaklaşımlar açıklanmış ve göç ile din ilişkisinin boyutlarına yer verilmiştir. Aynı zamanda, örneklem grubunun yaşadığı Ereğli'nin tarihi, coğrafi yapısı, demografisi, ekonomisi ve dini kurumlarına dair bilgiler de bu bölümde aktarılmıştır. İkinci bölümde ise araştırmaya katılanların cinsiyet, doğum yeri, göç öncesinde yaşanılan yer, Ereğli'den ayrılma durumu, göç nedeni, göç etmek için Ereğli'yi tercih etme nedeni, Ereğli'de geçirilen süre ve yaş değişkenlerine göre dinin inanç, ibadet ve ahlak boyutlarına yönelik göç öncesi ve göç sonrasındaki tutumlarının analizine yer verilmiştir. Sonuç olarak tecrübe edilen değişimlerde göç olgusunun ne boyutta etkili olduğu tartışılmıştır.

ABSTRACT

Anık, Hilal, *The Influence of Migration on Individuals' Religious Attitudes and Social Life-Example of Eregli*, Supervisor: Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu, XVI+169 p.

This research, which examines the influence of migration on individuals' religious attitudes and social life, aims to explain the subject with reference to the example of Konya/Eregli. The research comprises of an introduction and of two chapters.

The introduction emphasizes the subject of the study, its objectives, importance, problem, scope and limitedness, method and hypotheses. In the first chapter, the related theoretical framework is explained. In this context, the concepts of migration and religion, the theoretic approaches and the relation between migration and religion are given place. Also the information about the history, geographical structure, demography, economy and the religious institutions of Eregli where the sample group lived is explained in this chapter. In the second chapter, general informations about the sample group are given. Also the effects of the independent variables on participants' religious attitudes are discussed. After all it is discussed in what rate migration phenomenon affected the social and religious attitude.